

**ASUKKAIDEN JA TOIMIJOIDEN
OSALLISUUS JÄRVENPÄÄN
RESURSSIVIISAUSTYÖHÖN**

Tiivistelmä

Tekijä(t) Korhonen, Reija	Julkaisun laji Opinnäytetyö, YAMK Sivumäärä 66	Valmistumisaika Kevät 2020 Liitesivuja 9
Työn nimi Asukkaiden ja toimijoiden osallisuus Järvenpään resurssiviisaustyöhön		
Tutkinto Tekniikan ylempi ammattikorkeakoulututkinto		
Tiivistelmä <p>Tämän toimintatutkimuksen ”Asukkaiden ja toimijoiden osallisuus Järvenpään resurssiviisaustyöhön” tavoite oli osallisuuden lisääminen. Tutkimus lähti liikkeelle vertailututkimuksella: haastateltiin kaupunkien edustajia ja paikallisia toimijoita. Lisäksi tehtiin tapaustutkimusta pääosin verkkomateriaalin perusteella. Tutkittiin, miten muut kaupungit hoitavat asukkaiden ja toimijoiden osallisuuden resurssiviisaustyöhön. Samalla lisättiin näkemystä, miten Järvenpään kannattaisi kehittää toimintoja. Jotta työn tekemiseen käytettävä aika pysyi kohtuullisena, työssä käsiteltäväksi teemaksi valittiin tietoisuus ja yhteistyö sekä toimijat rajattiin vain kolmannen sektorin toimijoihin.</p> <p>Tietoisuus ja yhteistyö olivat sekä teorian että vertailujen perusteella tärkeitä keinoja parantaa osallisuutta. Kaupungeissa tietoisuutta lisättiin tiedottamalla, neuvomalla ja kannustamalla. Teorian mukaan yhteiskehittämisellä edistettiin yhteistyötä ja poikkialtaisuutta. Tietoisuuden lisäämiseen liittyi myös monikanavainen viestintä, jolla mahdollisimman moni tavoitettiin. Tärkeää oli pitää kieli yksinkertaisena ja kertoa ihmisille konkreettisia esimerkkejä arkipäivän resurssiviisaista valinnoista tai alueella jo tehdyistä toimista. Yhden näkemyksen mukaan ei-osallistuminen liittyi työväenluokkaisuuteen. Toisaalta havaittiin, että yksinäisyys oli lisääntynyt ja ihmisiltä oli kadoksissa tietynlainen vastuullisuus. Haastatteluissa kuitenkin korostui, että osallisuus kaiken kaikkiaan oli lisääntynyt eri osallisuusmuotojen myötä ja etäosallisuutta kaivattiin lisää. Retket ja talkoot olivat erityisen tykättyjä. Toimijat olivat erityisen kiinnostuneita olemaan osa kaupungin resurssiviisaustyötä.</p> <p>Työhön kerättiin myös erilaisia kehittämis ehdotuksia niin verkkosivujen päivittämisestä aina kaupunkipyörien hankintaan. Kaupunkiorganisaation oli ennen kaikkea hyvä muistaa olla kaikessa toiminnassaan esimerkkinä asukkaille sekä mieltä keinoja kertoa tunteisiin vetoavista resurssiviisaista toimista.</p>		
Asiasanat Osallisuus, osallistaminen, yhteiskehittäminen, resurssiviisaus, yhteistyö, kestävä hyvinvointi		

Abstract

Author(s) Korhonen, Reija	Type of publication Master's thesis	Published Spring 2020
	Number of pages 66	Pages of appendices 9
Title of publication Inclusion of residents and actors in resource-wisdom work of Järvenpää		
Name of Degree Master's Degree Program of Engineering		
Abstract <p>The aim of this action research "Inclusion of residents and actors in resource-wisdom work of Järvenpää" was to increase the involvement. The research started by a comparative study: representatives of cities and local actors were interviewed. In addition, a case study was carried out mainly based on online material. It was explored how other cities are encouraging citizens and the voluntary sector to do climate work. At the same time, the vision for how Järvenpää should develop its actions was added. In order to keep the time spent doing the work at a reasonable level, awareness and co-operation were chosen as the theme under the process and players were defined to be from the voluntary sector only. Awareness and co-operation were important ways to improve inclusion, both in the theory and in the comparative study. In the cities, awareness was added through publicity, information and through encouragement. According to the theory, co-operation and cross government were promoted through co-creation. Multichannel communication, which also reached as many people as possible, was related to awareness. It was important to keep the language simple and tell people about concrete examples of resource-wise choices in everyday life or actions already taken in the area. According to one vision non-participation was a working-class related matter. On the other hand, it was observed that loneliness increased, and people were missing a certain amount of responsibility. However, the interviews highlighted that participation had increased in overall due to different modes of participation and that more remote participation was needed. Excursions and aids were especially liked among citizens. The voluntary sector was particularly interested in being part of the city's resource-wise work. Various follow-up proposals were also collected for the work from updating the website to purchasing city bikes. Above all, it was be good for the city organization to remember to be an example to all residents in all its activities and to think of ways to tell about resource-wise actions that appeal to emotions.</p>		
Keywords Participation, inclusion, co-creation, resource-wisdom, co-operation, sustainable well-being		

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT JA RAJAUS	2
2.1	Tutkimuksen tavoitteet ja menetelmät	2
2.2	Tutkimusongelma ja tutkimuskysymykset.....	3
2.3	Tutkimuksen rajaus ja teoreettinen viitekehys	3
3	TUTKIMUKSELLINEN KEHITTÄMISTOIMINTA.....	5
4	OSALLISUUS JA OSALLISTAMINEN	7
4.1	Ei-osallistuja.....	9
4.2	Tunteen merkitys.....	12
4.3	Kulttuuri ja taide	13
4.4	Yhteiskehittäminen – kulttuurisuunnittelu.....	14
4.5	Osallistaminen ilmastotoimiin	16
4.6	Resurssiviisaus, kestävä kehitys ja kiertotalous	19
5	VERTAILU MUIHIN KAUPUNKEIHIN	22
5.1	Lahden kaupunki.....	22
5.1.1	Kaupunkitilan kehittäminen ja verkko-osallistuminen	22
5.1.2	Lasten ja nuorten osallistuminen	23
5.1.3	Palveluiden kehittäminen.....	23
5.1.4	Resurssiviisaus	23
5.2	Riihimäen kaupunki	24
5.2.1	Osallisuuskeinoja	24
5.2.2	Kestävä elämä ja ekoarki.....	24
5.2.3	Resurssiviisauden ja kiertotalouden tiekartta.....	25
5.3	Vantaan kaupunki.....	25
5.3.1	Asukasfoorunit, -tilaisuudet ja -raati.....	25
5.3.2	Järjestöseminaari	26
5.3.3	Resurssiviisas Vantaa	26
5.3.4	Vastuullinen vantaalainen -kampanja	27
6	RESURSSIVIISAS JÄRVENPÄÄ.....	28
6.1	Mielipiteet ja lausunnot tiekarttaluonnoksesta.....	30
6.2	Vastausten analysointi ja johtopäätökset.....	31
6.3	Toimenpiteet ja mittarit Resurssiviisas Järvenpää -tiekartassa	32
6.4	Järvenpään kaupungin verkkosivut	33

7	HAASTATTELUT.....	34
7.1	Kaupunkien haastattelut.....	34
7.1.1	Osallisuus yleisesti ja resurssiviisaustyössä.....	35
7.1.2	Viestintä ja tiedottaminen.....	36
7.1.3	Resurssiviisaus.....	37
7.1.4	Osallisuussuunnitelmat yleisesti ja resurssiviisauden osalta.....	38
7.2	Kolmannen sektorin toimijoiden haastattelut.....	38
7.2.1	Yhdistyksen koko ja alkumetri.....	39
7.2.2	Kaupungin tuki sekä yhteistyö ja -tapahtumat.....	39
7.2.3	Yhteistyö muiden tahojen kanssa.....	41
7.2.4	Osallistuminen ympäristötekoihin.....	42
7.2.5	Onnistumiset, haasteet ja motivointi.....	43
8	TULOKSET JA HAVAINNOT.....	44
8.1	Kaupunkien haastatteluiden anti.....	44
8.2	Asukkaiden ja toimijoiden saavuttaminen.....	45
8.3	Asukkaiden ja toimijoiden aktivointi.....	46
9	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA.....	47
9.1	Osallisuuden lisääminen.....	48
9.2	Yhdessä toimiminen.....	50
9.3	Aktiivinen kansalainen.....	51
10	KEHITTÄMISEHDOTUKSET.....	52
10.1	Arkiset valinnat.....	52
10.1.1	Energiavalinnat ja -tehokkuus.....	52
10.1.2	Joukkoliikenne ja liikkuminen.....	53
10.1.3	Kaupunkipyörät ja sähköpyörät.....	53
10.1.4	Jätteiden lajittelu omakotitalot ja pientalot.....	54
10.2	Resurssiviisaustyön näkyvyys ja sitoutuminen.....	55
10.2.1	Sitoutuminen resurssiviisaustyöhön.....	55
10.2.2	Verkkosivut.....	55
10.2.3	Tietoisuus ja näkyvyys resurssiviisausasioista.....	56
11	LOPPUSANAT.....	58
	LÄHTEET.....	59
	LIITTEET.....	67

1 JOHDANTO

Osallisuuden (inclusion) lisäämisen eteen on alettu tehdä töitä jo 1970-luvulla ja se on lisääntynyt viimeisen vuosikymmenen aikana merkittävästi. Normaalin asukasillan rinnalle on tullut paljon erilaisia väyliä osallistua päätöksentekoon. Osallisuuskeinoja on työpajoista aina teknologian tuomiin uudistuksiin esimerkiksi osallistuva budjetointi tai verkossa tapahtuvat etäosallistumiset.

Tällä hetkellä osallisuus ja osallistaminen (participation) ovat erittäin ajankohtaisia aiheita. Otsikoihin nousee jatkuvasti tutkimuksia ja kirjoituksia näistä aihepiireistä. Aiheen tiimoilta järjestetään myös seminaareja ja koulutuksia ympäri maan. Kaupungit myös omalta osaltaan kehittävät toimintaansa ja lisäävät kaupunkilaisia osallistavaa työtä: työpajojen pitäminen on yleistynyt, tehdään eri toimialojen osallisuussuunnitelmia sekä otetaan osallistuvan budjetoinnin menetelmä osaksi vakituista toimintaa. Toisaalta myös resurssiviisauden tilanne on samankaltainen. Kunnat tekevät erilaisia resurssiviisautsmalleja, -ohjelmia tai -tiekarttoja, joilla tuetaan ilmastotyön etenemistä, ja joilla sitoutetaan alueen toimijoita muutoksiin.

Omalta osaltaan aiheen ajankohtaisuus nousi opinnoissanikin. Ennen opinnäytetyön aloittamista valitsin kaupunkimuotoilun kurssin, jossa teemana oli osallistava kaupunkisuunnittelu ja kehitystyö. Hieman tämän jälkeen sain yhteydenoton työn tilaajalta ja päätin ottaa työn vastaan kaupunkimuotoilun kurssin innoittamana. Järvenpään kaupunki oli jo aloittanut resurssiviisaustyönsä, mutta halusi vahvistaa yhteistyö ja osallisuus -teemaansa sekä sitä, miten asukkaat ja kolmannen sektorin toimijat saadaan mukaan resurssiviisaustyyöhön.

Työ aloitetaan tutkimalla, miten on toimittu muissa kaupungeissa: Vantaalla, Lahdessa ja Riihimäellä. Tässä tutkimusmenetelminä käytetään haastatteluja sekä kirjallista aineistoa. Haastattelun avulla tarkastellaan myös kolmannen sektorin toimijoiden lähtökohtia ja näkemyksiä osallisuuteen ja resurssiviisautteen liittyviin asioihin. Yksi osaltaan arvioon vaikuttava aineisto on Järvenpään tiekarttaluonnoksesta saadut mielipiteet ja lausunnot.

Työn tarkoituksena on antaa Järvenpään kaupungille keinoja resurssiviisaustyyön kehittämiseen yhteistyön ja osallisuuden osalta. Työssä tutkitaan myös, miten asukkaita ja toimijoita voidaan aktivoida toimimaan aiempaa resurssiviisaammin.

Työn keskeisiä käsitteitä osallisuuden, osallistamisen ja resurssiviisauden lisäksi ovat yhteiskehittäminen ja kulttuurisuunnittelu, tunne ja kulttuuri-identiteetti sekä tutkimuksellinen kehittämistoiminta.

2 TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT JA RAJAUS

Työn aihetta lähestytään tutkimalla erilaisia keinoja osallistaa asukkaita teorian pohjalta sekä vertaillaan, mitä on tehty Vantaalla, Riihimäellä ja Lahdessa. Tämän lisäksi tutkitaan haastatteleamalla alueen toimijoita, jotta saadaan avattua heidän roolejaan ja näkemyksiään osallisuuteen sekä resurssiviisauteen liittyvissä asioissa.

Järvenpään kaupunginvaltuusto hyväksyi Resurssiviisas Järvenpää -tiekartan (KV 11.11.2019 §83), mikä on tämän opinnäytetyön taustadokumentti ja toisaalta työtä edeltävä vaihe. Järvenpään kaupunki on kirjannut ylös lähivuosien toimenpiteet sekä resurssiviisaustyön tavoitteet. Näihin tehdään täydennyksiä ja tarkistuksia kaupungin resurssiviisaustyön edetessä. (Järvenpään kaupunki 2019, 18.) Toisin sanoen myös tämä opinnäytetyö mahdollisesti vaikuttaa osaltaan niihin.

Ensi sijassa keskeisiä sidosryhmiä ja tytäryhtiöitä sekä muita palvelualueita osallistettiin asiantuntijatyöpajassa tiekartan laatimisen aikana muun muassa tavoitetilojen, toimenpiteiden ja mittareiden tarkentamisen osalta (Järvenpään kaupunki 2019, 3). Samantyylistä työpajaa ei järjestetty suunnitteluvaiheessa asukkaille, vaan keskityttiin asukaskyselyyn sekä muunlaiseen osallistamiseen: aiheen esittelyyn ja erilaisiin keskusteluihin muun muassa Järvenpää -päivillä, Asumisen messuilla, Vanhusten viikoilla sekä Järvenpää-lehdessä julkaistuun artikkeliin (Linko 2020).

Opinnäytetyön aloitusvaiheessa tärkeä pyrkimys, asukkaiden sekä toimijoiden osallisuus resurssiviisaustyöhön, oli pitää asukkaita ja toimijoita aktiivisena suunnittelutyöpaja tarkemmin ideakahvila. Lähtökohtana oli ajatus siitä, että henkilökohtainen osallistuminen suunnitteluun lisää sitoutuneisuutta ja motivaatiota toteuttaa suunniteltuja asioita, minkä takia heidät haluttiin mukaan pohtimaan tekemiään muutoksia itse. Maaliskuu 2020 mullisti kuitenkin koko Suomen toiminnan. Koronavirusuhan takia asukastapahtumat kiellettiin koko kevään ajalta. Suunniteltua ideakahvilaa ei näin ollen voitukaan järjestää. Tämä vaikuttaa osaltaan myös työn laatuun: keskitytään haastattelu- ja vertailuaineistoon. Tärkeä asukkaiden ideoimis- ja suunnitteluvaihe jäi pois.

2.1 Tutkimuksen tavoitteet ja menetelmät

Työn tärkeimpänä tavoitteena voidaan pitää toimijoiden ja asukkaiden osallisuuden lisäämistä resurssiviisaustyöhön. Tämä toteutetaan yhdistämällä teoriaosuudessa ja haastatteluissa korostuvaa aineistoa käytännön toimintaan. Työssä keskitytään kvalitatiivisiin tutkimusmenetelmiin. Kvalitatiivisissa tutkimuksissa on keskeistä erilaiset tulkinnat, ymmärryksen lisääminen, asioille merkityksen antaminen sekä erilaiset mallinnukset. Se on

osaltaan myös persoonallista työtä, koska tutkija on osana tutkittavaa prosessia. Kvalitatiivinen tutkimus yrittää tulkita ja ymmärtää sekä mahdollisesti mallintaa tutkittavaa ilmiötä. (Pitkäranta 2014, 13-27.)

Keskeistä tässä työssä on tutkimuksellinen kehittämistoiminta, joka on kehittämis- ja tutkimustoiminnan yhteyttä kuvaava yleiskäsite (Toikko & Rantanen 2009, 21). Työssä on siis tutkimuksen ja kehittämisen tunnuspiirteet. Tutkimuksessa keskeistä on uuden tiedon tuottaminen tieteellisillä tutkimusmenetelmillä. Kehittämistoiminta tähtää jonkin toiminnan muuttumiseen ja se hyödyntää aiempia tutkimustietoja. Toimintatutkimuksissa liikutaan näiden molempien rajapinnassa. (Salonen ym. 2017, 34-35.) Tämän työn tutkimusmenetelmä on näin ollen toimintatutkimus.

Tutkimuksen analyysipohjana toimii yhdeltä osalta Järvenpään Resurssiviisaus -tiekarttaluonnoksesta saadut mielipiteet ja lausunnot. Osaltaan tehdään myös vertailututkimusta (benchmarking) muiden kaupunkien tai kuntien toimintamalleista ensin tapaustutkimusten avulla ja myöhemmin teemahaastattelun voimin. Aihepiiriin liittyvää kirjallisuutta pyritään hyödyntämään tutkimuksessa mahdollisimman ajankohtaisin tiedoin. Analyysi laaditaan dokumenttien ja havaintojen pohjalta.

2.2 Tutkimusongelma ja tutkimuskysymykset

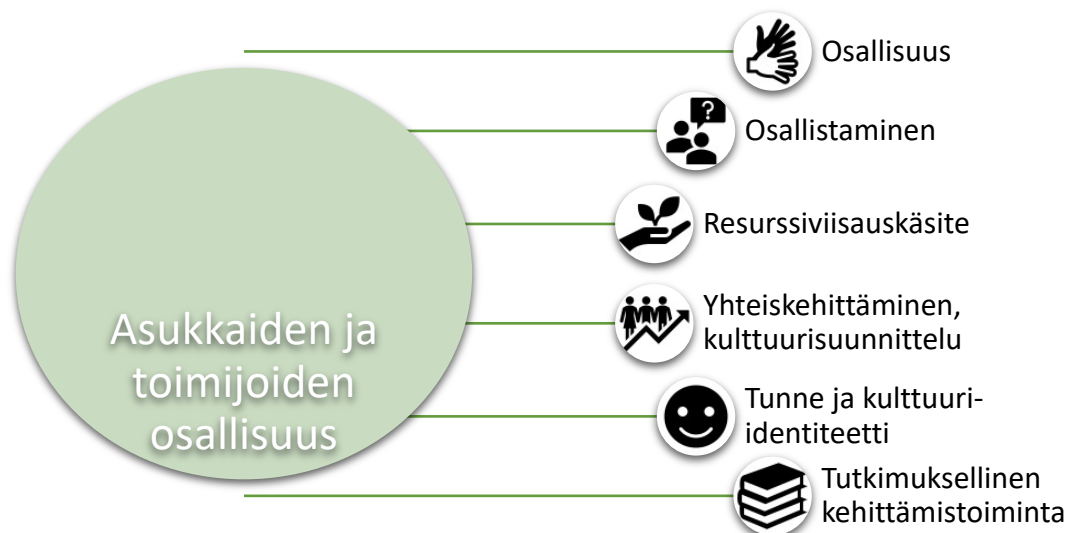
Keskeinen tutkimusongelma on, miten asukkaat ja kolmannen sektorin toimijat saadaan mukaan resurssiviisaustyöhön? Tutkimusongelmaa lähdettiin tutkimaan seuraavien tutkimuskysymysten avulla:

- Miten osallistaminen on toteutettu Vantaalla, Lahdessa ja Riihimäellä?
- Miten asukkaat ja toimijat saavutetaan nykyistä paremmin?
- Miten asukkaita ja toimijoita on mahdollista aktivoida nykyistä enemmän?

2.3 Tutkimuksen rajaus ja teoreettinen viitekehys

Tutkimuksen aihe on aika laaja: asukkaiden ja toimijoiden osallisuus resurssiviisauteen. Tarkastelen ensisijaisesti asukkaiden ja toimijoiden eri osallisuusmahdollisuuksia sekä mahdollista aktivointia arjessa. Työn teoreettinen viitekehys (KUVIO 1) muodostuu ennen kaikkea osallistamiseen ja osallisuuteen liittyvästä menetelmäkirjallisuudesta. Yhteiskehittäminen ja kulttuurisuunnittelu sekä tunteen merkitys ovat tärkeitä teoreettisia osa-alueita. Yhteiskehittäminen on valittu, koska se lisää osallisuutta eri ryhmien yhdessä työskentelyn seurauksena. Toisaalta kulttuurisuunnittelu on yhteiskehittämisen suunta, joka keskittyy kulttuuriin edistäen poikkihallinnollisuutta, kulttuurilähtöisyyttä ja samalla osallisuutta.

Kulttuuri on yksi hyvinvoinnin ja terveyden edistämiskeino. Työssä avataan myös tarkemmin tutkimuksellisen kehittämistoiminnan periaatteet sekä mitä resurssiviisaus tarkoittaa. Myös kulttuuri-identiteettiä käsitellään jonkin verran, koska se itsessään vaikuttaa suoraan osallisuuteen.

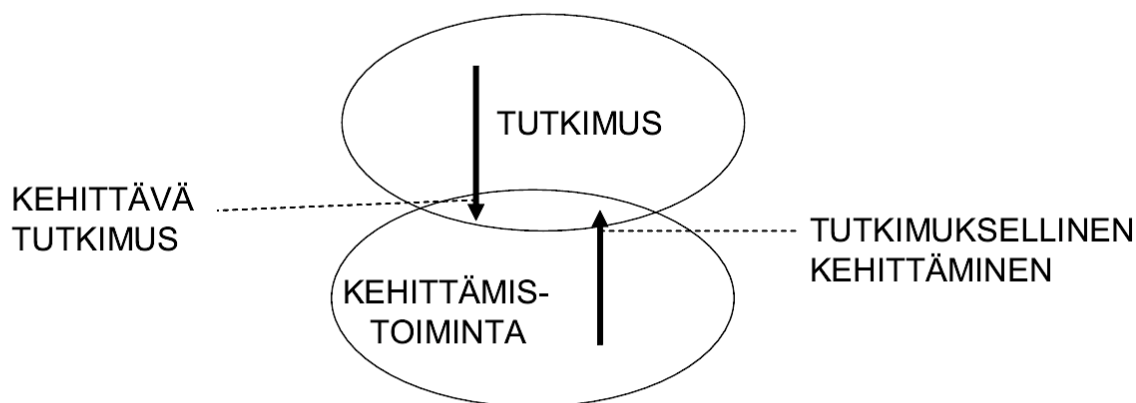

KUVIO 1. Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys.

Tutkimuksissa puhutaan yleisesti toimijoista eli niistä, joilta tieto kerätään (Salonen 2013). Tässä työssä käytetään kuitenkin toimijat -nimikettä eri yhteyksissä eri tavalla. Tutkimuksen teoriatasolla toimijat -nimike kattaa tekijät ja kohteet eli haastateltavat. Yksi rajausta vaativa osa-alue oli toimijat, koska siihen sisältyy laaja määrä eri yrityksiä ja yhdistyksiä, joista tuli valita tietty toimijoiden fokusryhmä, johon keskitytään. Päätin keskittyä työssä kolmannen sektorin toimijoihin. Toimijoiden lisäksi rajattiin resurssiviisausohjelman neljästä eri teemasta keskeisin, tietoisuus ja yhteistyö. Työn toimeksiantaja oli samaa mieltä teeman rajauksesta. Tietoisuus ja yhteistyö liittyvät suoranaisesti myös itse aiheeseen – asukkaiden ja toimijoiden osallisuuteen. Osaltaan rajausta on tehty ensimmäisessä tukikysymyksessä, kun siihen rajattiin tietyt kaupungit eikä kaupungeja yleisesti.

3 TUTKIMUKSELLINEN KEHITTÄMISTOIMINTA

Tutkimuksellinen kehittämistoiminta (KUVIO 2) on yleiskäsite, jolla kuvataan kehittämistoiminnan ja tutkimustoiminnan välistä yhteyttä, ja sitä voidaan lähestyä joko tutkimuksen tai kehittämistoiminnan näkökulmasta (Toikko & Rantanen 2009, 21).

KUVIO 2. Tutkimuksellisen kehittämistoiminnan kuvaus (Toikko & Rantanen 2009, 21).

Tutkimuksessa on keskeistä vastata tiettyihin tutkimuskysymyksiin tutkimusmenetelmien avulla, jotta voitaisiin tuottaa uutta tietoa (Toikko & Rantanen 2009, 156; Salonen ym. 2017, 34). Tutkimusmenetelmien ja -prosessin luotettavuus perustuu tiedon luotettavuuteen. Kehittämistoiminnassa korostuu tiedon käyttökelpoisuus ja näin ollen kokemustietoa arvostetaan tieteellisen tiedon tavoin (Toikko & Rantanen 2009, 156). Kehittämistoiminta tähtää jonkin toiminnan muuttumiseen. Kehittämistoiminta hyödyntää aiempia tutkimustietoja. (Salonen ym. 2017, 34.)

Tutkimuksellinen kehittämistoiminta käsittää kolme eri välinettä: tutkimusta eli tiedontuotantoa, osallistumista ja prosessin hallintaa. Kehittämistoiminta voi perustua joissain tapauksissa yhteen menetelmään, jolloin sitä sovelletaan kaikkiin välineisiin esimerkkeinä fokusryhmätyöskentely tai muutoslaboratorio. Yleisesti ottaen tutkimuksellinen kehittämistoiminta perustuu kehittämisprojekteihin, mutta se ei tavoittele kehittämisen välittömiä tuloksia. Tavoitellaan tuloksia, jotka voidaan asettaa laajempaan keskusteluyhteyteen – tuotetaan tietoa, josta voidaan keskustella yleisesti ja kokeilla uusissa ympäristöissä. (Toikko & Rantanen 2009, 9-168). Tätä työtä voidaan kuvata tutkimuksellisenä kehittämistoimintana sen tuloksiin pyrkimyksellisyyden vuoksi, ja koska pyritään analysointiin ja arviointiin. Kyseenalaistaminen ja kriittisyys nousevat kehittämistoiminnan keskeisiksi osiksi. Koska tutkijaa pidetään vain toimijana muiden joukossa, tieto on perusluonteeltaan relatiivista, subjektista riippuvaa – tutkijan tulkinta on näin ollen samanarvoista kuin muiden. Keskeiseksi korostuu keskustelu. Toisaalta luotettavuus on myös yksi laadullisen tutkimuksen

kriteeri: tutkijan tulee tarkistaa vastaako käsitys ja tulkinta tutkittavien käsitystä. Tiedon sosiaalista luonnetta painotetaan tiedon käyttökelpoisuuden arvioinnissa. Vastaavasti kehittämistoiminta on arvokasta, jos syntyy jotain käyttökelpoista. Kehittämistoiminta ja tulosten käyttökelpoisuus eivät vaadi tieteellisen tutkimuksen kriteerien seuraamista raportoinnissa. Kuitenkin kehittämissprosesseja ja juuri niiden tulosten siirrettävyyttä edesautetaan luotettavalla tiedontuotannolla ja tutkimuksellisilla asetelmilla, minkä vuoksi ne myös tuovat lisäarvoa kehittämistoimintaan. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta on kehittämistä, joka hyödyntää loogista tutkimuksellisuutta, korostaa analyysin ja dokumentaation huolellisuutta, tiedonkeruun systemaattisuutta sekä perusteltujen johtopäätösten läpinäkyvyyttä. Siinä tavoite määritellään tarkkaan, prosessi etenee ja lopuksi tulokset arvioidaan. (Toikko & Rantanen 2009, 158-159).

Toimintatutkimus on kehittämistoiminnan suuntaus. Se on menetelmä, jossa korostetaan todellisuuden muuntamista osana tutkimusprosessia. Se on lyhykäisyydessään toiminnan kehittämistä ja samalla sen systemaattista seurantaa, jossa tavoitteena on parantaa sosiaalisia käytäntöjä. Tutkimuksen kohde voi vaihdella henkilökohtaisesta oppimisesta henkilötasosta aina koko yhteisöä koskevaan demokraatioprojektiin. Vaikka tutkimus- ja kehittämistoiminnassa on eroja, niillä on yhteneväisyyksiä ja ne linkittyvät toisiinsa. (Toikko & Rantanen 2009, 12-156.) Esimerkiksi toimintatutkimuksissa liikutaan molempien tutkimusten rajapinnassa (Salonen ym. 2017, 35).

Ihmisiin liittyvissä kehittämistöissä, on monesti olemassa useita näkökulmia ja todellisuuksia (Toikko & Rantanen 2009, 161). Tällöin lähestymistapa on tulkinnallinen ja usein konstruktivinen – tieto ei siirry, vaan se rakentuu uudelleen. (JAMK 2020; Toikko & Rantanen 2009, 161.) Tähän uudelleen rakentuvaan tietoon vaikuttaa aiemmin opittu, miten asia havaitaan ja tulkitaan (JAMK 2020). Konstruktivistisessä tutkimuksessa osallistava ja yhteisöllinen näkökulma sekä myös (socio)pedagoginen työote korostuvat (Salonen 2013, 16). Monissa konstruktivistisissä suuntauksissa korostetaan kielen merkitystä todellisuuden konstrukturoinnissa: eri puhetavoilla muodostetaan esimerkiksi identiteettejä, ylläpidetään valta-asemia tai yhteiskuntaluokkien välisiä eroja (Toikko & Rantanen 2009, 163). Konstruktivinen tutkimusote perustuu ratkaisemaan arkielämän ongelmia tuottamalla innovatiivisen keksinnön (konstruktion) alkuperäisen ongelman ratkaisemiseksi ja testaa sen käytännön soveltuvuutta. Siltä odotetaan kokemuksellista oppimista ja se on teoreettiseen tietämykseen huolellisesti kytketty sekä löydökset reflektoidaan takaisin teoriaan. (Lukka 2014.)

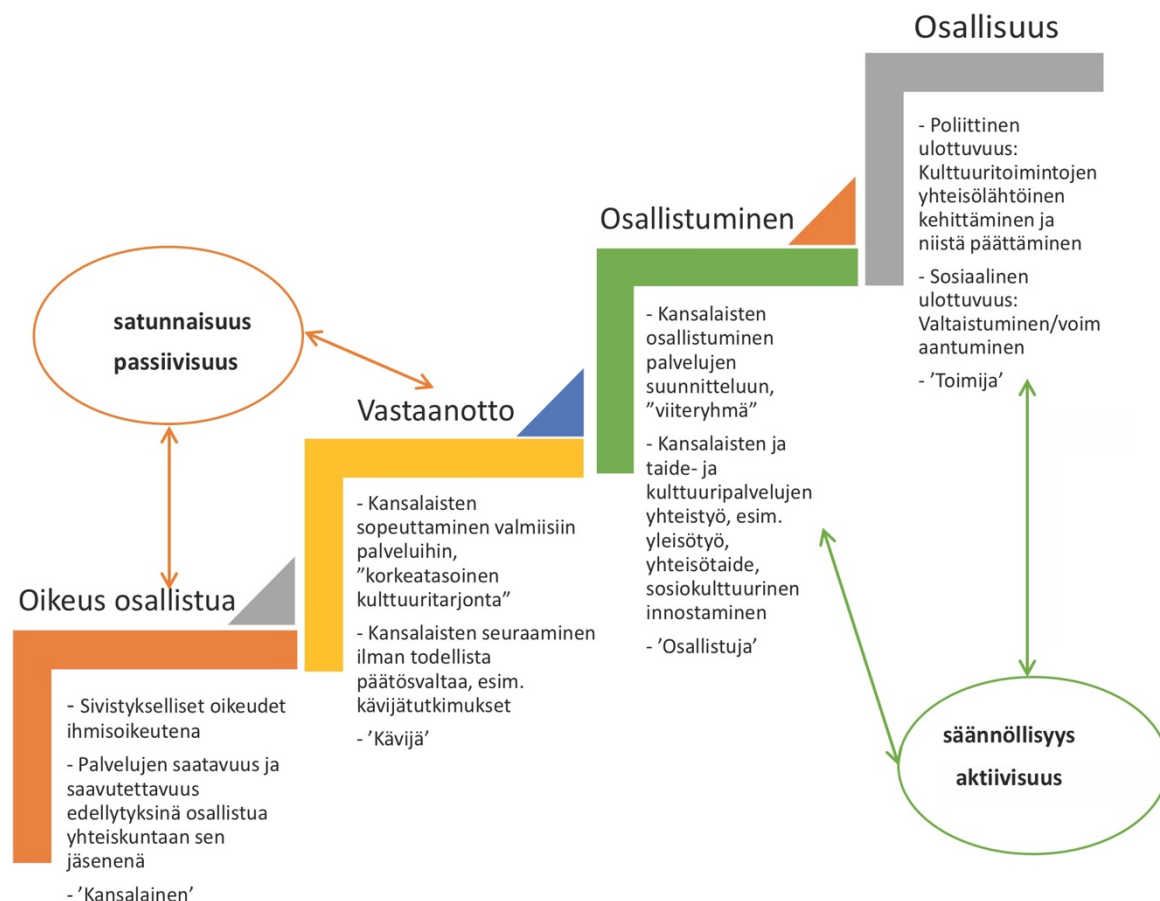
4 OSALLISUUS JA OSALLISTAMINEN

Euroopan yhtenä merkittävänä käänteenä osallistamisessa voidaan pitää Eurooppa-neuvoston vuoden 1975 köyhyyttä vastaan taistelevasta pilottihankkeiden ja tutkimusten ohjelmasta julkaisemaa päätöstä (myöhemmin Poverty I, Poverty II), joka liittyy eurooppalaisen sosiaalisen toiminnan alkuun (Meriluoto & Litmanen 2019, 62).

Suomen perustuslain (1999/731, 2 §) kansanvaltaisuus ja oikeusvaltioperiaate oikeuttaa yksilön vaikuttamaan ja osallistumaan yhteiskunnan sekä elinympäristönsä kehittämiseen. Osallistamisen näkeminen vuorovaikutteisempänä kytkeytyy myös politiikan suunnitteluun ja toteuttamiseen: siihen sisältyvät työpajat, yleisötilaisuudet, foorumit sekä erilaisten vuorovaikutteisten kanavien hyödyntäminen perinteisen tiedottamisen ja kuulemisen lisäksi (Järvelä ym. 2018, 7).

Tällä hetkellä osallistumisen, osallistamisen ja osallisuuden käsitteistä puuttuu syvällisiä synteesejä ja tutkittua tietoa (Järvelä ym. 2018, 22). Osallistumisen ja osallisuuden termejä käytetään rinnakkain jopa synonyymeina (Virolainen 2015, 54). Monesti niiden merkitys meneekin kuitenkin sekaisin. Virolaisen (2015, 62) mukaan käsitteet tulisi määrittellä selkeästi, koska vaarana on, että puhe osallistumisesta jää yleisluonteiseksi, jolloin eri toimijat ymmärtävät käsitteet ja merkitykset eri tavalla. Olisi tärkeää tunnistaa eri osallistumisen ja osallisuuden tasot ja muodot; osallistumisen, osallistumattomuuden, passiivisen ja aktiivisen toiminnan lisäksi.

Osallisuuteen liittyen on olemassa erilaisia malleja. Tähän työhön on otettu esimerkiksi kulttuuriin osallistamisen tasomalli, joka on kuvattu tarkemmin seuraavassa kuviossa. Tässä mallissa osallistamisen eri tasot kuvataan kulttuuripolitiikan näkökulmasta, mutta se soveltuu muillekin aloille. Satunnaisuus ja passiivisuus ovat yhteydessä kahteen alempaan tasoon: oikeus osallistua ja vastaanotto. Säännöllisyys ja aktiivisuus taas kahteen ylimpään: osallistuminen ja osallisuus. (Virolainen 2015, 60-61.)

KUVIO 3. Osallisuuden tasomalli (mukaillen Virolainen 2015, 60-61).

Ensimmäinen taso "oikeus osallistua" kuvaa kansalaista ja hänen perusoikeuksiaan osallistua. Tähän liittyy palvelujen saatavuus ja saavutettavuus. Toisella tasolla "vastaanotto" kansalaiset ovat kävijöitä, jotka koulutetaan tai sopeutetaan valmiisiin palveluihin. Tälle tasolle liittyvät erilaiset tutkimukset, joilla seurataan kansalaisten toimintaa ilman, että siihen liittyy mitään virallista päätösvaltaa. Kolmannella "osallistuminen" -tasolla kansalaiset on jo otettu mukaan palvelun suunnitteluun. Neljännellä "osallisuus" -tasolla yksilön oma toimijuus kehittyy ja vahvistuu. Tämä viittaa positiiviseen ulottuvuuteen, jossa kansalaiset osallistuvat kehittämiseen ja päättämiseen yhteisöinä. (Virolainen 2015, 60.)

Osallisuus ilmenee monella eri tavalla. Isolan ym. (2017, 5) mukaan on olemassa kolme tapaa. Ensimmäisen mukaan on mahdollisuus säädellä olemista ja tekemistä, päätösvalta omasta elämästä sekä ymmärrettävä, hallittava ja ennakoitava toimintaympäristö. Toisen mukaan vaikuttaminen ryhmissä, palveluissa, asuinympäristössä tai yhteiskunnassa eli vaikuttaminen eri prosesseissa. Kolmannen mukaan vaikuttaminen paikallisesti – osallistumaan merkityksellisyyden luomiseen ja kokemiseen, liittymään vastavuorosiin sosiaaliin suhteisiin sekä panostaminen yhteiseen hyvään.

Yksi kiinnostuu yhdenlaisesta ja toinen toisenlaisesta tekemisestä. Yhteiskunta tarvitsee erilaisia osallistumistapoja: aina edustuksellisesta demokratiasta yhteiskunnallista keskustelua ravisteleviin liikkeisiin sekä ennen kaikkea jotakin niiden väliltä olevaa turvallista, vapaata osallistumisalustaa (Bäcklund, Häkli & Schulman 2002, 217). Tavoitteiden ja keinojen viestintään tarvitaan erilaisia osallistavia ja vuorovaikutteisia keinoja, kun halutaan uusia (Korhonen & Bergman 2019, 115). Monikanavaisuus on avainasemassa. Keskeistä kaikessa kuitenkin on, että osallistujat voivat tuoda esiin oman henkilökohtaisen kokemuksen, ajatuksen tai näkemyksen. (Toikko & Rantanen 2009, 99.) Kielen merkitys ja kieliasu korostuvat myös kunnan ja kuntalaisten välisessä viestinnässä, kun viestinnän tehostaminen on tavoitekeskiössä (Ruoslahti & Uusitalo 2018, 87).

Workshoppien avulla voidaan vaikuttaa erityisesti yksittäisen ihmisen näkemyksiin. Kun tähän lisätään tunteiden käsittely, tuloksista saadaan pysyviä. Pelillistäminen on myös merkittävä työkalu, joka perustuu pelin aikana tuleviin oivalluksiin, ja jota voidaan myös hyödyntää verkkotyöpajoissa. Kehittämisen ja jalkauttamisen tärkeä osa on pilotit, joilla hankitaan kokemuksia ja jatkojalostetaan malleja. Madalletaan kynnystä ryhtyä toimimaan uudella tavalla, kun kokeillaan jotain uutta, jota voi avoimesti arvostella ja kehittää. Aina on mahdollisuus palata vanhaan malliin, jos uusi ei toimi. (Korhonen & Bergman 2019, 118-125.)

Osallisuuden lisääminen on hallinnon tavoite, mutta pelkästään osallisuuden tunteen lisääminen liittyy merkittävästi kaupunkilaisen hyvinvointiin (Häyrynen & Wallin 2017, 127). Toisaalta hyvinvoinnin kannalta merkityksellisyyden kokemus on välttämätöntä. Se myös on motivoiva tekijä: ihminen tekee hyvinvointia edistäviä asioita ja ottaa vastuun elämästään. Näitä tavoitellaan mielekkäällä toiminnalla, jota voi edesauttaa yhteisössä, ryhmässä koetun kyvykkyyden, läheisyyden tai yhteiseen hyvään panostamisen kautta. Yhteiseen hyvään vaikuttaminen nostattaa tunnetta, että on kansalaisena kelvollinen. (Isola ym. 2017, 54-55.)

4.1 Ei-osallistuja

Aktiviteetteja tulisi suunnitella kohderyhmän aloitteen perusteella, heidän ehdoillaan ja heidän kanssaan (Mäenpää 2015, 89). Halu olla käyttämättä palveluita kertoo siitä, ettei toivottu kohderyhmä koe toimintaa kiinnostavaksi. Automaattista osallistamista ei saavuteta tilan tai toiminnan tarjoamisella eikä palvelujen lisääminen edesauta osallisuushalukkuutta niissä kohderyhmissä, jotka eivät halua käyttää kyseisiä palveluita. Toisaalta myös hankalasti tavoitettavaa pysyy sellaisena, ellei tunne omakohtaista kiinnostusta asiaan. (Hautio 2015, 83-84.)

Ei-osallistuja ja ei-kävijä liitetään usein köyhyyteen ja syrjäytyneisyyteen, vaikka kyse onkin laajemmasta ilmiöstä: työväenluokkaisuutta kumpuavasta elämäntavasta (Lindholm 2015, 137). Suomessa ei virallisesti tunnusteta luokkaeroja, tässä tarkoitetaan kuitenkin Skeggsin (2014, 182-282) mukaista ajatusta stereotypiasta, jossa työväenluokkaan liitetään muun muassa eskapismia, tuhlaaminen, liiallisuus ja viihde. Työväenluokalla ei ajatuksen mukaan ole mitään tarjottavaa ja myös kulttuuri puuttuu, koska he eivät hanki, kehitä tai käytä kulttuuria niin paljon kuin keskiluokka. Laakson ja Skeggsin (2012; 2014,) näkemyksen mukaan työväenluokka kritisoi ja halveksuu niitä, joilla on valta arvioida ja arvottaa (Aho 2017, 15).

Vaikka Lindholm (2015, 137) kuvaa kirjassaan pelkästään kulttuurialaa, sama koskee koko yhteiskuntaa; työväenluokkaisuus ei merkitse syrjäytymistä tai huono-osaisuutta. Tilanteessa, jossa ei-kävijä nähdään köyhänä tai syrjäytyneenä, hallintotavaksi on muotoutunut ylhäältä alaspäin katsova. Pyrkimys johtamisessa tulee kuitenkin olla päin vastaista – enemmän poikkihallinnollista eli hallintorajoja ylittävää. ”Osallisuutta tavoitellaan liian usein hallintovetoisesti ylhäältä alas” (Häyrynen & Wallin 2017, 125).

Toisaalta kiireinen elämäntilanne voi olla ainoa selitys osallistumattomuuteen, vaikka kiinnostusta olisi (Eskola & Lindholm 2015, 119). On otettava huomioon, että kokouksissa koko päivän viettävä tuskin innostuu menemään vapaa-ajallaan esimerkiksi asukasiltaan, vaikka kyseessä olisi tärkeä mahdollisuus vaikuttaa asuinalueensa päätöksentekoon.

Osallistuin opinnäytetyön tekemisen aikana kahteen osallisuuteen liittyvään työpajaan: Oivalluksia osallisuuteen sekä Sivullisesta osalliseksi. Työpajat pidettiin 20.1. ja 25.2.2020. Keskustellessa niissä molemmissa muiden osallistujien kanssa törmäsin useasti ajatuksen, ettei ole oikeasti mahdollista vaikuttaa paikalliseen päätöksentekoon, vaikka osallistuisi eri vaikuttamiskanavissa. Mistä tämä ajatus oikein kumpuaa? Onko johtamismuoto näissä tapauksissa ylhäältä alas ohjautuvaa, jossa ei kiinnostuta asukkaiden mielipiteistä kuin näennäisesti? Vai vaikuttaako tähän aiemmin kuvattu luokkajaottelu, jossa työväenluokka halveksuu keskiluokkaa eikä ajatus ”en voi oikeasti vaikuttaa” pidäkään paikkaansa? Tämä keskiluokan ja työväenluokan välinen ero on juurrutettu kansaan jo aikoja sitten kuten Kivi (1984, 113) kuvaa:

*Juhani: (...) Tuhannen tulimmaista! eikö ole miehellä valta elää rauhassa ja tah-
tonsa mukaan omalla kannallansa, koska ei hän seiso kenenkään tiellä, eikä louk-
kaa kenenkään oikeutta? Kuka voi sen kieltää? Mutta sanonpa kerran vielä: papit ja
virkamiehet kirjoineensa ja protokollineensa ovat ihmisten häijyt henget.*

Seuraavassa on tärkeitä näkökulmia tai tapoja yrittää muokata normaalia osallistujajäleisöä monipuolisemmaksi, jolloin yritetään saada mukaan myös ne normaalisti osallistumattomat henkilöt.

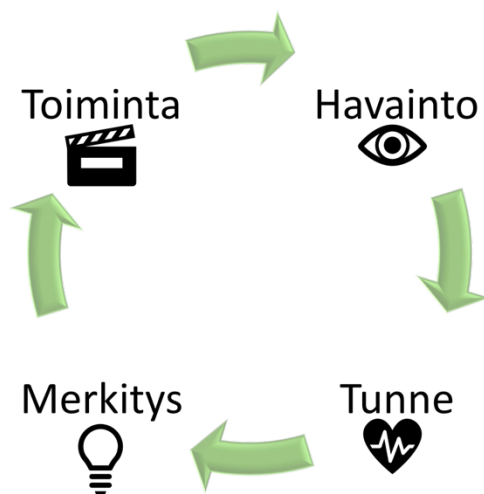
TAULUKKO 1. Vinkkejä osallistamisen tueksi (perustuu tekstiin Lindholm 2015, 141-148.)

Uskalla osallistaa	<ul style="list-style-type: none"> - Totuttujen toimintatapojen rikkominen tärkeää! - Osa vallasta siirtyy asiakkaille/asukkaille ja asiantuntijarooli hälvenee.
Löydä linkki ei-kävijän ja kävijän välillä	<ul style="list-style-type: none"> - Linkit voivat löytyä esimerkiksi opettajista, asukasyhdistyksen jäsenistä, paikallisista valmentajista. (Kärräytä kaveri -toiminta) - Kannustimena voi olla jokin etu.
Luota ei-kävijöiden taitoihin	<ul style="list-style-type: none"> - Osallistamisen tulee perustua erilaisten kulttuuristen koodien kohtaamiseen puutteellisuuden poistamisen sijaan.
Jalkaudu yllättäviin paikkoihin	<ul style="list-style-type: none"> - Jos normaalisti tapahtumat keskustan tapahtumissa tai asukasilloissa, on keksittävä jotain uutta.
Nuorille mahdollisuus omaehtoisuuteen	<ul style="list-style-type: none"> - Nuorille kannattaa antaa mahdollisuus osallistua itse toimintaa → toimivat mallina muille nuorille
Tee osallistumisesta elämyksellistä	<ul style="list-style-type: none"> - Asukastapahtumien ei tarvitse olla aina niin virallisia, koulun tiloissa, vaan ne voisi järjestää, vaikka retken merkeissä.
Tee osallistuminen helpoksi	<ul style="list-style-type: none"> - Osallistumisen mahdollisuus yhden klikkauksen päähän.
Suunnittele eri osallistumisen mahdollisuuksia	<ul style="list-style-type: none"> - Ei-osallistujille eri osallistumisen tapoja kuin aktiivisesti osallistuville. - Eri välineet mielipiteiden kuunteluun, miten voi osallistua päätöksentekoon, toimintaan tai suunnitteluun. - Erillinen osallistamissuunnitelma.

4.2 Tunteen merkitys

Mäenpään (2015, 95) mukaan aktivoinnin tärkein osa on tunne. Tämän lisäksi nykyaikana ja erityisesti nuorten parissa korostuu myös henkilökohtaisen kokemuksen tarjoaminen. Taide mahdollistaa ihmisten tuomisen yhteen. Taiteen ja kulttuurin avulla voidaan linkittää yksittäisiä asioita isoimmiksi kokonaisuuksiksi. Niillä on vaikutuksia elämäämme laajemmin – kokemukset voivat heijastua yhteiskuntiin, ryhmiin tai suoraan yhteisöihin yksilön kautta – osa vaikutuksista on välittömiä ja osa ilmenee viiveellä (Honkala & Laitinen 2017). Toikon ja Rantasen mukaan (2009, 98-99) tunne ja kokemukset ovat tärkeitä myös kehittämisessä. Kehittäminen on prosessi, jossa edetään asioiden näkemisen kautta kohti tunteita, minkä jälkeen kehittäminen mahdollisesti konkretisoituu muutokseksi.

Havaintokehä-malli (Cycle of perception) kuvaa hyvin tunteen merkitystä ja on sovellettavissa arkipäivän toiminnoista jopa työpajoissa käytettävään tekniikkaan. Siinä ihminen havainnoi maailmaa, mikä taas herättää jonkin tunteen, jonka pohjalta tehdään päätös ja viime kädessä toimitaan sen mukaan. Havaintokehään liittyy näin ollen neljä kysymystä, reflektointityökalu, jonka tarkoitus on auttaa ymmärtämään käsiteltävä asia paremmin. (Kantojärvi 2012, 86.) Tässäkin korostuu ihmisen tunne. Seuraavassa kuviossa on mallin piirros.

KUVIO 4. Havaintokehä-malli (mukaiillen Kantojärvi 2012, 86).

Menetelmän on havaittu olevan erityisen hyvä tilanteissa, joissa lähtöasetelmassa on muutos, joka ihmisten tulee ymmärtää. Tätä käytetään myös paljon eri jalkautusprosesseissa sekä tilannekartoituksen tekemiseen: Mitä tapahtui? Koska tunteet korostuvat menetelmässä, myös niiden tunnistaminen on avainasemassa. Toisaalta menetelmä voi myös auttaa ymmärtämään omia tarpeita. (Kantojärvi 2012, 87.)

4.3 Kulttuuri ja taide

Kansallinen identiteetti liittyy poliittisiin oikeuksiin ja kansalaisuuteen, kun taas kulttuuri-identiteetin keskeisin piirre on ryhmän oma ääni, kuulluksi tulemisen kokemus sekä itseilmaisuuksisuus. Kulttuurinen identiteetti on jatkuva prosessi, jossa vaikuttavat niin tunneperäinen samastuminen kuin torjunta. Vahva kulttuuri-identiteetti on tarpeellinen juuri osallisuuden kannalta, mutta sen muodostumisessa on vaikeuksia ei pelkästään maahanmuuttajilla, mutta myös suomalaisilla. Omasta kulttuurista voi tulla liian sitova ja sulkeutuva. Tämä on usein vaara varsinkin maahanmuuttajien kohdalla. Tällöin vahvuudesta tuleekin ongelma: voi olla vaikea tuntee yhteenkuuluvuutta. (Bäcklund, Häkli & Schulman 2002, 65.) Hallin (2012) mukaan identiteetti muodostuu vuorovaikutuksessa toiseen eli se muovautuu ja on monikerroksinen ja siihen vaikuttavat kieli, kulttuuri ja samastuminen sosiaaliseen ympäristöön (Kulttuuritietoisuus 2020).

Honkalan ja Laitisen (2017) koosteen mukaan on kuusi aluetta, joihin kulttuuri ja taide vaikuttavat:

- Sosiaalinen hyvinvointi
- Vaikutukset terveyteen
- Oppiminen
- Talous
- Ympäristö
- Kulttuurinen kestävyys

Tämän työn kannalta tärkeimmiksi osa-alueiksi nousevat sosiaalinen hyvinvointi, ympäristö ja kulttuurinen kestävyys. Sosiaalisen hyvinvoinnin lisäämisen kannalta voidaan vaikuttaa syrjäytymisen ehkäisemiseen, kriittiseen ajatteluun, osallistumisen lisäämiseen sekä sosiaaliseen ja kulttuuriseen moninaisuuteen. Nämä edesauttavat aktiivisen kansalaisuuden muotoutumista sekä viimekädessä elin- ja asuinalueiden kehitykseen. Ympäristön vaikutuksina nähdään kulttuurin ja taiteen potentiaali ekologisen kestävyuden tukemisessa: voidaan lisätä ymmärrystä ja tietoa sekä tarjota tietynlaista esikuvaa. Kulttuuriseen kestävyteen liittyy kulttuuri-identiteetti ja -perintö sekä kulttuurien kestävä kehityksen roolit. (Honkala & Laitinen 2017.) Se on niin oman kuin muiden kulttuurien hyväksymistä – kaikkien oikeuksia arvostetaan (Ympäristöosaava 2020). Jokaisella on oikeus tulla kuulluksi myös valtaryhmästä poikkeavana.

Taiteen ja kulttuurin merkityksellisin vaikutus syntyy henkilökohtaisten elämysten ja kokemusten sekä merkityksenannon kautta. Tässä kulttuurin ja taiteen vaikutusalueet eivät tarkoita pelkästään taidetta ja korkeakulttuuria vaan lisäksi ammattimaista toimintaa, vapaaehtoista toimintaa sekä harrastustoimintaa. (Honkala & Laitinen 2017.) Kulttuuri ja taide edistävät hyvinvointia ja terveyttä kokonaisvaltaisesti (Honkala & Laitinen 2017;

Ympäristöosaava 2020). Kulttuuritoiminta nähdään ennen kaikkea keinona madaltaa kynnystä ja osallistaa asukkaita (Virolainen 2015b, 43). Honkalan ja Laitisen (2017) mukaan taiteella ja kulttuurilla voidaan vaikuttaa oppimisen kautta myös tunnetaitoihin, sosiaalisiin taitoihin sekä itsetuntemukseen tai vaikka organisaation kehittymiseen Taloudelliset vaikutukset liittyvät muun muassa kaupunkien ja alueiden kehitykseen sekä kulttuuriturismin tuomaan taloudelliseen kehitykseen. Kankaan ym. (2014, 51) pitävät keskeisenä, että kulttuuritoiminnalla voi lisätä osallistumista kunnan päätöksentekoon ja toiminnan arviointiin liittyviin asioihin myös yleisellä tasolla.

4.4 Yhteiskehittäminen – kulttuurisuunnittelu

Viime vuosina pinnalle noussut toimintatapa, työkalu tai filosofia uusien palvelujen, tuotteiden tai yhteiskunnan kehittämiseksi on yhteiskehittäminen (co-creation). Sen avulla pyritään vastaamaan ihmisten erilaisiin toiveisiin ja tarpeisiin paremmin hyödyntämällä eri sidosryhmiä kehittämisessä ja suunnittelussa. Ei puhuta pelkästään yrityksen ja asiakkaan välisistä arvoista vaan ennen kaikkea yhteistyöstä muiden toimijoiden välillä. Tätä voi olla esimerkiksi kanssakäymiset yritysten ja järjestöjen välillä tai järjestöjen kesken. (Häyrynen & Wallin 2017, 106.) Toimijoiden välinen yhteistyö, verkostoituminen, lisää vastuullista toimintaa erilaisten inspiroivien ja menestystarinoiden kautta, jolla vaikuttavuutta luodaan (Visser 2011, 173- 222). Yhteiskehittämisen tavoitteet yhdistyvät myös kaupunkikehittämiseen ja laaja sidosryhmäyhteistyö nähdään välttämättömyytenä hyvän kaupungin kehittämisessä. Yhteistyössä tulisi keskittyä enemmän konkreettisiin, tapauskohtaisiin ratkaisuihin, jotka miellyttävät tarpeeksi paljon kaikkia osapuolia, jotta voitaisiin kaventaa rakenteiden ja poliittisen toiminnan välistä kuilua sekä edistää tavoitteita. Näin ei keskityttäisi pelkästään ideologiseen näkemykseen tai yhteisymmärrykseen. (Häyrynen & Wallin 2017, 106-110.) Yhteiset tavoitteet lisäävät aktiivista osallistumista – kaikki kokevat saavansa hyötyä tuloksista (Meristö, Ruoslahti & Laitinen 2018, 109).

Kulttuurisuunnittelu nähdään kokoavana menetelmänä kulttuurilähtöisyyden, osallisuuden ja poikkisektoraalisuuden edistämiseksi soveltavilla tahoilla (Hakio 2015, 13; Häyrynen & Wallin 2017, 122). Juuri nämä tekijät tuovat lisäarvoa menetelmälle ja ne tulisi nostaa näkyviin. Kulttuurinen lisäarvo puolestaan liittyy kulttuuristen erityispiirteiden tuomiseen vuorovaikutteisten kaupunkikehitysprosessien ytimeen. Yhteiskehittäminen on kulttuurisuunnittelun peruspilari. (Häyrynen & Wallin 2017, 122.)

Kulttuurisuunnittelu haastaa totuttuja ajatusmalleja ja se voidaan määritellä prosessiksi jo olemassa olevan kehittämiskulttuurin muuttamiseksi yhdessä tekemisen suuntaan (Häyrynen & Wallin 2017, 123; Kortessalmi 2018, 126). Ratkaisut ideoidaan yhdessä –

tavoitteena on tuoda toimijoita yhteen kaupungin käyttäjälähtöisen, paremman, kehittämisen aikaan saamiseksi. Oman asuinalueensa tuntee parhaiten siellä asuvat. (Alanko 2017.)

Kuntalakiin (410/215, 22 §) on kirjattu osallistumiseen ja vaikuttamiseen edistäviä tekijöitä, joissa edellinen ajatus korostuu: palvelujen kehittäminen ja suunnittelu yhdessä palvelun käyttäjien kanssa. Yhteiskehittäminen on osaltaan lähidemokratiaa edistämiskeino; pelkästään siirtämällä vastuuta kuntalaisille vahvistetaan lähidemokratiaa (Ruoslahti & Uusitalo 2018, 81).

Kulttuurisuunnittelussa korostuu kartoitusten sisällyttäminen suunnitteluprosessin alkuvaiheeseen, sillä usein asukkaiden osallistumisen suurin haaste on, että asukkailta ja muilta sidosryhmiltä saatu tieto on vaikea hyödyntää suunnittelussa. Tämä johtuu osittain siitä, että mielipiteet kerätään, kun itse suunnitelmat on jo tehty – näkökulmat jäävät irrallisiksi kokonaisuuksiksi. (Häyrynen & Wallin 2017, 127.) Kuntalaissa (410/215, 22 §) sanotaan myös, että osallistumista ja vaikuttamista asioihin voidaan edistää asukkaiden mielipiteiden selvittämällä ennen päätöksen tekoa. Myös käyttäjälähtöinen suunnittelu (user-driven design) korostaa loppukäyttäjien mielipiteitä ja huomioita, minkä vuoksi heidän osallistumisensa suunniteluun on tärkeää (Hakio 2015, 2). Tämä taas edellyttää jalkautumista: viranhaltijoiden odotetaan olevan enemmän tavoitettavissa asukasiloissa (Ruoslahti & Uusitalo 2018, 85). On vaikea ymmärtää tekemäänsä työtä kokonaisuudessa, jos ei käsitä kenelle esimerkiksi suunnittelee asemakaavaa. Tulee tuntea asiakkaat ja elinympäristö. Tuetaan ihmisten ymmärryksen syntymistä ihmisten kohtaamisten kautta (Hakio 2015, 12). Kasvotusten keskustelemalla saa enemmän tietoa kuin kirjoista lukemalla tai luottamalla jo olemassa oleviin ennakoasenteisiin, joita meillä jokaisella on toisista ihmisistä.

Tarvitaan esimerkiksi uusia verkostomaisia toimintatapoja ja rakenteita, vuoropuhelua, eri sidosryhmien ja asukkaiden aktiivista mukaan ottamista prosesseihin, tilojen avaamista yhteiskäyttöön sekä strategisen kehittämisen osaamista, jotta poikkihallinnollista toimintatapaa on mahdollista edistää (Espoon kaupunki 2018). Tällöin tieto kulkee nopeasti ja varmasti, kun eri toimialojen asiantuntijat työskentelevät yhdessä ilman erillisiä välikäsiä.

Myös ruohonjuuritason kokemuseräinen ja hiljainen tieto sekä poliittishallinnollinen tieto ja arvomaailmakietoutuvat toisiinsa (Austin & Seitanidi 2012, Häyrynen & Wallin 2017, 123 mukaan). Toimijat sitoutetaan kaupungin rakentamiseen ratkaisukeskeisellä kehittämisellä sekä tulevaisuuden visioinnilla kaupungin kanssa laaja-alaisessa yhteistyössä (Häyrynen & Wallin 2017, 123). Häyrynen ja Wallin (2017, 124) korostavat ennen kaikkea tiivistymistä eri toimijoiden välillä ja näin ollen yhteistyön parantumista, asukkaiden luottamuksen ja osallisuuden vahvistumista sekä tehokkaampaa hyödyntämistä kulttuuristen

erityispiirteiden kehittämistoiminnassa. Ruoslahti (2018) puolestaan korostaa, että onnistuneen yhteiskehittelyn perustana on viestintä ja yhteistyö (Meristö, Ruoslahti & Laitinen 2018, 109). Luottamukseen perustuvan toimintakulttuurin syntymiseksi tarvitaan laajaa vuorovaikutusta kaikissa kaupunkikehittämisen vaiheissa. Tarvitaan herkkyyttä kuunnella ja tunnistaa alueellisia erityispiirteitä, jotta voidaan uudistua, sekä kykyä tarttua niihin. (Austin & Seitanidi 2012, Häyrynen & Wallin 2017, 123 mukaan.) ”Empathy – feeling with people” (Ikävalko 2016).

4.5 Osallistaminen ilmastotoimiin

Paikalliseen tasoon vaikuttavat valtiotasolla tehdyt päätökset ja ohjeistukset sekä samalla paikalliset erityispiirteet, jolloin ilmastopolitiikassa on otettava huomioon paikallishallinnon omaehtoisesti määräytyvä toiminta. Toisaalta valtiotason asetukset eivät välttämättä tuota haluttua tulosta, koska tavoitteet voivat vaihdella paikallisella tasolla. (Kerkkänen 2010, 22-257.) Kaiken kaikkiaan ilmastomuutoksen taustalla ovat kunnat, yritykset, yhteisöt, perheet ja yksittäiset henkilöt, vaikka ilmastomuutoksen vaikutukset ovatkin globaaleja. Näiden kaikkien osapuolien tulee muuttaa päivittäistä toimintaansa merkittävästi ilmastomuutoksen ratkaisemiseksi. (Ostrom 2009, 4.)

Jokihaaran (2017, 78) mukaan päätöksenteossa voitaisiin kuulla kuntalaisia ja sidosryhmiä tai järjestää heille työpajoja jo suunnittelun aikaisessa vaiheessa. Kuntalaiset osallistetaan kuitenkin usein vasta päätösten toimeenpanon yhteydessä. Osallistaminen liitetään kansalaisten valinnoista riippuvaiseen ilmastopolitiikkaan sekä verkostomaiseen ilmastopolitiikkaan. Häikiö (2014) korostaa, että tarvitaan sitoutumista kumppanuusmalleihin ja yhteiskunnallista uudistumista, sillä yhdessä toimiminen voi edistää merkittävästi ilmastomuutokseen sopeutumista (Jokihaara 2017, 12). Kuntien ja valtion päästövähennystavoitteet esitetään teknistä kieltä käyttäen – prosenttiluku suhteessa tiettyyn vertailuvuoteen – aivan kuin ilmastopolitiikan tavoitteet olisivat suunnattu asiantuntijoille tavallisten kansalaisten sijaan. Tavoitteiden tulisi olla konkreettisia, helposti hahmotettavia asioita eikä abstrakteja käsitteitä. Tämä onkin nähty ilmastopolitiikan yhtenä haasteena. (Jokihaara 2017, 80.)

Yritykset ja yhdistykset toimivat omasta halusta, ilman ylhäältä tulevaa ohjausta. Vaikka aktiiviset toimijat toimisivatkin samalla kentällä, he toimivat toisistaan riippumatta ja määrittävät itse, kenen kanssa tekevät yhteistyötä muodostamatta kuitenkaan keskenään laajaa verkostoa. (Jokihaara 2017, 62.) Jokihaaran (2017, 62-63) tutkimuksen mukaan itsenäisiä toimijoita ei yleensä aktivoida tai yritetä osallistaa ilmastotoimiin. Usein aktiivisuuden synnyttäminen ylhäältä on nähty mahdottomuutena tai sellaiseen ei vielä ole ryhdytty. Ilmastotoimien toteutumisessa aktiivisuuden lisääntyminen jää toiveen varaan.

Jokihaaran (2017, 82) tutkimuksen mukaan ei myöskään käy ilmi, voidaanko osallistamalla saada kansalaiset elämään ekologisemmin kuin aiemmin vai saavutetaanko paremmat tulokset ylhäältä tulevilla ohjeistuksilla ja säännöksillä. Osallistaminen nähdään osaltaan kuluttavana prosessina, jonka tuloksia on vaikea mitata. Vaikka suurien päästövähennysmittausten tuloksissa saavutetut hyödyt ovat marginaalisia globaaliin tasoon verrattuna, osallistamalla saadaan kuitenkin uusia näkökulmia ja tärkeää tietoa päätöksentekoon ja päätösten toimeenpanemiseen, näin osallistaminen on tärkeä osa hyvää hallintaa – sillä voidaan edesauttaa hyväksyttävyyttä ja tavoitteiden saavuttamista.

Järjestöjen ääni on tärkeää kansalaisten osallistamisessa ilmastotoimiin sekä niiden sitouttamisessa. Samalla erityisesti ilmastoteeman näkyminen järjestön omassa toiminnassa sekä järjestöjen sisäinen viestintä jäsenilleen ovat avainasemassa. Suomessa on paljon kansalaisjärjestöjä ja etujärjestöjä, jotka kuuluvat laajaan järjestökenttään. Ilmastotoimien valmistelussa on keskitytty talous- ja ympäristövaikutusten arviointiin järjestöjen kuulemisesta puhuttaessa. Tällöin osallistaminen kohdistuu yritysmaailmaan sekä lähinnä etu- ja ympäristöjärjestöihin. Kunnat ja samalla valtio tarvitsevat päätöksentekoon kokemusperäistä tietoa siitä, miten ilmastotoimet vaikuttavat koettuun tasa-arvoon yhteiskunnassa sekä samalla arjen sujuvuuteen. Kanavat tulisi kuitenkin avata myös sosiaali- ja terveyssektorilla, jos halutaan laajentaa kansalaisten osallistamista. (Järvelä ym. 2018, 14-16.)

Yhteiskunnastamme puuttuu tärkeä elementti: kansalaisuuteen kasvaminen (Bäcklund, Häkli & Schulman 2002, 73). Revelin (2000) ajatuksen mukaan kansalaisilla on vähemmän velvollisuuksia yhteisöään kohtaan, mutta samaan aikaan yhä enemmän oikeuksia (Bäcklund ym. 2002, 73). Ihmisiltä puuttuu selkeä syy toimia. Tästä esimerkkinä Ranskan vallankumouksien aikaan (vuonna 1795) ihmisoikeuksien julistuksen lisäksi julkaistiin kansalaisvelvollisuuksien julistus (Bäcklund ym. 2002, 73). Kansalaisuuteen kasvamisen ja velvollisuuksien puuttuminen voivat aiheuttaa sen, etteivät ihmiset osaa olla kiinnostuneita yhteiskunnan asioista. Unohdetaan yhteisö, unohdetaan muut. Keskitytään omaan itseensä. Minä asenne korostuu, mikä näkyy yleistyvämmissä määrin tämän päivän ihmisissä. Tilanteet, joissa ihmiset edes tunne naapureitaan, ovat yleistyneet huomattavasti (Lappalainen 2018). Yksinäisyys yleistyy kaiken ikäisten keskuudessa (Mielenterveysseura 2018). Yhteydenpito tapahtuu yhä enemmän internetissä etänä, mutta todellisuudessa ollaan kuitenkin yksin.

Eletään aikaa, jossa yksilön voimavaroja painotetaan: kuluttajan valinnoilla on suuri merkitys ilmastopäästöjen vähentämisessä. Yleisellä tasolla ajatellaan, että yksilöt voivat vaikuttaa valinnoillaan ratkaisevasti kestäväen kehityksen suuntaan. Ilmastonmuutos koetaan

usein niin suureksi ongelmaksi, että pelkästään omilla toimilla vaikuttaminen voi tuottaa yksilön arjessa enemmän ahdistusta kuin kestäviä ilmastotoimia. (Järvelä ym. 2018, 21.) Tällä hetkellä ihmiset saavat valtavat määrät tietoa, miten tulisi toimia. Monesti yksi tutkimus sanoo yhtä ja toinen toista, vaikka puhutaan samasta asiasta. Tämä johtaa osaltaan sekavaan tilanteeseen, jossa on enää vaikea luottaa siihen, mikä loppujen lopuksi olisi paras vaihtoehto toimia. Vaarana voi olla, ettei yksilö enää uskalla tehdä ilmastotyötä edistäviä valintoja.

Järvelän ym. (2018, 20) mielestä päädytään tilanteeseen, jossa yksilöterapia kuormittuu ilmastonmuutokseen sopeutumisen myötä. Moni yksilö tekee jo nyt paljon pieniä ilmastotekoja, mutta kuinka moni voi sanoa tehneensä kaiken mahdollisen, johon pystyy. Maailmanlaajuista ilmastokriisiä ajateltaessa ei oman kodin valojen sammuttaminen tunnu enää riittävältä keinolta vaikuttaa. Ilmastohuoli kasvaa havaitsemisen kautta (esimerkiksi ääri-ilmiöt; tulvat), mutta yhä enemmän myös tekemättömät teot sopeutumisessa ja hillinnässä painavat mieltä. Tämä haaste tulee tunnistaa ja voimavarat tulee keskittää kestäväen hyvinvoinnin tavoitteluun; niin yhteisöllisten kuin yksilön voimavarojen.

Ei riitä pelkästään yksilön voimavarojen kasvattaminen, vaan yhteisöllisiä voimavaroja tulee parantaa. Keskeinen koekenttä, jossa hyvinvointia ja osallisuutta voidaan rakentaa, on kokemus arjen sujuvuudesta. Tämä vaikuttaa suoraan ilmastotoimien hyväksyttävyyteen, jos ilmastotoimet tukevat elämäntapaa, joka täyttää kestäväen hyvinvoinnin kriteerit ruokakuntien ja myös yksilöiden tasolla. Kyse ei ole vain yksittäisistä valinnoista. Kestäväen hyvinvointia tavoitteleva elämäntapa on myös osa aktiivisen kansalaisuuden muotoutumista. On kyse yhteisöllisestä asiasta, jossa korostetaan kestäväen kehityksen perinnettä: kehitystyön luottamista paikallisiin ratkaisuihin ja voimavaroihin. On tärkeää yrittää ennakoita, miten ilmastotoimet otetaan vastaan. (Järvelä ym. 2018, 20-22.)

Tärkeä ja osallisuutta kasvattava tekijä on jakaa kokemuksia kunnissa, erilaisissa vertaisryhmissä ja kansalaisjärjestöissä. Vaikka kuntien toimet ilmastotyön osalta ovat voimistuneet ja lisääntyneet huomattavasti viime vuosina, sosiaali- ja terveysalan järjestöjen strategioissa on toistaiseksi vain vähän merkkejä aktivoitumisesta ilmastotoimiin vertaisneuvonnassa tai yhteiskuntapoliittisessa toiminnassa. Erityisesti arjen asiantuntijuuden osalla heillä on suuri potentiaali rakentaa ja ehdottaa ilmastotoimen suosituksista ja ratkaisuista. (Järvelä ym. 2018, 21.)

Ilmastolaki (609/2015) muun muassa vahvistaa puitteita ilmastopolitiikan seurannalle ja toteutumiselle sekä vahvistaa yleisön mahdollisuuksia osallistua ja vaikuttaa ilmastopolitiikkaan. Tämä aiheuttaa sen, että koetun hyvinvoinnin ja ilmastotoimien yhdistäminen

ovat tulossa vahvemmin esille niin laajemmassa yleisössä kuin aktiivisten ilmastotoimijoiden joukossa (Järvelä ym. 2018, 22).

Ei ole pelkästään kyse siitä, miten hyväksyttävänä toimia pidetään, vaan myös siitä, millä osallistamiskeinoilla voidaan rakentaa yhteiskuntaan lisää kulttuurisia, sosiaalisia ja taloudellisia voimavaroja; Näillä tavoitellaan kestävää hyvinvointia. (Järvelä ym. 2018, 22.) Ihmisen kokemaan hyvinvointiin liittyy kiinteästi myös ekologinen kestävyys eli monimuotoisuuden ja ekosysteemien toimivuuden säilyttäminen (EcoCentria 2020). Keskeistä on löytää ilmastotoimissa tasapaino, ettei päädytä tilanteisiin, joissa joudutaan ylireagoimaan eikä vastaavasti päädytä tilanteeseen, jossa ei reagoida riittävästi pitkällä aikavälillä. Näin voidaan luottaa kestäväen hyvinvoinnin edistymiseen sekä osallisuuden kasvuun - voimaannutaan. (Järvelä ym. 2018, 22.)

4.6 Resurssiviisaus, kestävä kehitys ja kiertotalous

Resurssitehokkuuden kokonaisvaltaisempi määritelmä on resurssiviisaus (Sjöstedt 2018). Tässä resursseja katsotaan yhteiskunnan tasolla, jotta päästään kokonaisuuden kannalta parhaaseen lopputulokseen (Sjöstedt 2018; Järvenpään kaupunki 2018). Resurssiviisaus eli kyky käyttää luonnonvarat, energia, tuotteet, raaka-aineet, tilat, aika, tuotteet ja palvelut harkitusti sekä kestävää kehitystä ja hyvinvointia edistäen (Sjöstedt 2018).

Resurssiviisaalla alueella asukkaat voivat kehittää omaa ympäristöään kestävämmäksi ruohonjuuritason toiminnalla, jolloin kaupungista tulee viihtyisämpi paikka asua (Sitra 2020).

Kestäväen kehityksen perustavoite on hiilineutraali yhteiskunta (Kestävä kehitys 2020). Tähän lisätään resurssiviisas yhteiskunta, niin saadaan yhteiskunta, joka ei tuota jätettä eikä hiilidioksidipäästöjä. Kiertotaloudella voidaan lisätä resurssiviisautta ja edistää hiilineutraaliutta. (Sjöstedt 2018.) Järvenpään kaupungin (2019, 2) raportissa nämä tekijät on korostettu resurssiviisauden kolmena päätavoitteena: ei-päästöjä, ei-yli-kulutusta, ei-jätettä.

Suomen perustuslain (1999/731, 20 §) mukaan vastuu luonnosta kuuluu kaikille: luonnon monimuotoisuus, ympäristö ja kulttuuriperintö. Julkinen valta turvaa oikeuden terveeseen ympäristöön ja mahdollisuuteen vaikuttaa siihen liittyvään päätöksentekoon.

Myös resurssiviisaus koskettaa kaikkia – kotitalouksia, julkisen sektorin toimijoita ja yrityksiä. Kuitenkin eri osapuolilla on eri keinot käytössään sen toteuttamiseen. Kotitalouksien kulutustottumuksiin ei voi suoranaisesti vaikuttaa lainsäädännöllä tai kannusteilla. Tästä jätettäkään huomioimatta poikkeustilan aikaiset rajoitukset. Julkisella sektorilla on käytännössä kolme keinoa: resursseja säästävä toiminta, kotitalouksien kannustaminen ja

tönäisy resurssiviisaasti toimimiseen sekä aktiivinen mahdollistaminen kotitalouksien ja yritysten resurssiviisaalle toiminnalle esteiden poistamisella ja tukevilla rakenteilla. (Kortesalmi, 120-121.)

Resurssiviisaus -käsite on yleistynyt kaupunkien kehitystyössä. Esimerkiksi Sitra tekee hankkeita ja tutkimuksia sekä on mukana tekemässä kaupunkien resurssiviisaita tiekarttoja Fisu-verkoston (Finnish Sustainable Communities) kuuluville kaupungeille (Sitra 2015). Kokonaisuudessaan resurssiviisaus käsite on kuitenkin melko mutkikas. Ilmastotyön yhteydessä puhutaan käsitteiden abstraktisuudesta. Miten resurssiviisautta voidaan mitata kuntatasolla? Sitra (2020b) määritteli neljän indikaattorin mittariston, jolla mitataan kuntien kehitystä kohti resurssiviisautta, Suomen ympäristökeskuksen kanssa:

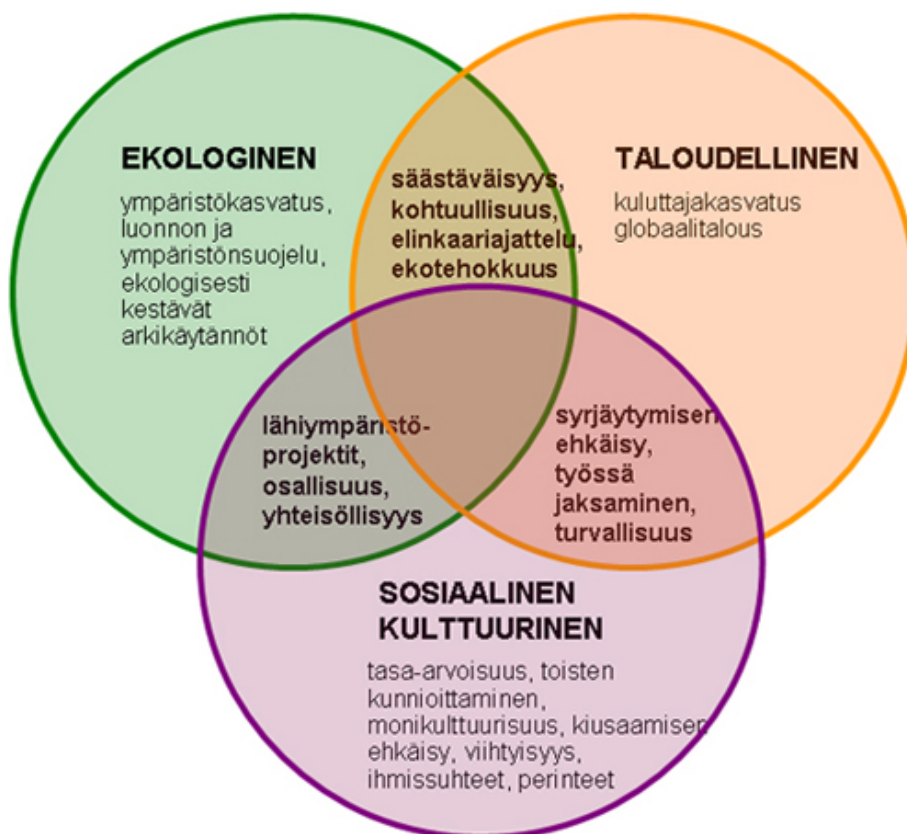
Indikaattori 1: Käyttöperäiset kasvihuonekaasupäästöt per asukas

Indikaattori 2: Materiaalihäviö tonneissa

Indikaattori 3: Ekologinen jalanjälki per asukas

Indikaattori 4: Koettu hyvinvointi, elämänlaatunsa keskimäärin hyväksi tuntevien osuus.

Resurssiviisaan kaupungin tavoitteina on mahdollistaa kaupunkilaisten ekologisesti, sosiaalisesti ja taloudellisesti kestävä hyvinvointi. Tätä osoittaa indikaattori neljä, koettu hyvinvointi (Sitra 2020b). Resurssiviisaudessa korostuvat sosiaalinen, taloudellinen ja ekologinen kestävyys ovat toisaalta myös kestävä kehityksen eri ulottuvuuksia (Edu 2020). Tässä sosiaalinen ja kulttuurinen sekä taloudellinen ulottuvuus koskevat ihmisten ja yhteisöjen kestävää hyvinvointia. Ekologisessa kestävydessä on kyse eläin- ja kasvilajien ekosysteemien ja monimuotoisuuden säilyttämisestä (EcoCentria 2020).

KUVIO 5. Kestävän kehityksen ulottuvuudet (Edu 2020).

Käytännössä asukkaat voivat kehittää asuinkuntaansa resurssiviisaita toimintatapoja ja ennen kaikkea elävät ekologisesti kestävä elämää. Yritykset menestyvät kestäväällä tavalla ja yritysten välisten synergioiden kautta kilpailukyky kasvaa. Toisin sanoen päästöt vähenevät, kiertotalous tehostuu, energiatehokkuus paranee, omavaraisuus kasvaa ja paikallistalous kohenee. (Jyväskylän kaupunki 2020b.) Seuraava kuvio on tehty selkeyttämään resurssiviisauskäsitteen ymmärtämistä, koska siihen liittyy melko paljon eri asioita.

5 VERTAILU MUIHIN KAUPUNKEIHIN

Tämän työn yksi keskeisin osa on vertailututkimus, jolla haluttiin täsmentää muiden kaupunkien näkemystä osallisuudesta itsessään sekä osallisuudesta resurssiviisaustyöhön. Vertailua tehtiin osaksi aineiston pohjalta, mutta osaltaan myös haastattelemalla kaupungin edustushenkilöitä. Tämän lisäksi haastateltiin myös kolmea eri kolmannen sektorin toimijaa. Seuraavassa osiossa käsitellään aineistosta kerättyjä osallistamisen muotoja sekä kaupunkien näkemyksiä resurssiviisaustyöstä.

5.1 Lahden kaupunki

Vertailuttaminen lähtee tässä työssä liikkeelle Lahdesta. Vaikka Lahdessa onkin asukkaita yli kaksinkertainen määrä kuin Järvenpäässä, toimii se hyvänä vertailuesimerkkinä jo sen puolesta, että Lahdessa tehdään paljon töitä vihreiden arvojen saavuttamiseksi. Asukkaiden osallisuus on tärkeä tekijä. Lahti julkaisi osallisuusohjelman vuoden 2017 alussa (Lahden kaupunki 2020f). Lahdessa on käytössä osallistamismenetelmiä, jotka on jaettu neljään ryhmään: kaupunkiympäristöön vaikuttaminen, palveluiden kehittäminen, verkko-osallistuminen sekä lasten ja nuorten osallistuminen (Lahden kaupunki 2020).

5.1.1 Kaupunkitilan kehittäminen ja verkko-osallistuminen

Hyvän kaupunkiympäristön syntyyn tarvitaan kaikkien asiantuntemusta – yhdessä teke-mällä – kaikilla on oikeus kaupunkitilan kehittämiseen ja sen käyttöön. Lahdella on käytös-sään kävelykierrokset, joiden aikana tutustutaan suunnittelualueeseen ja sen lähiympäris-töön kaupunkisuunnittelijoiden opastamana. Tavoitteena on saada tietoa osallistujilta tär-keistä kohteista. Lahti käyttää myös asukasilloja ja työpajoja, kun kerrotaan suunnitel-mista tai halutaan niihin lisää mielipiteitä. Asukasilloissa on tärkeää joku toiminta, ettei ti-laisuus mene pelkäksi istuskeluksi ja pysytään virkeinä. Työpaja on hyvä keino saatavan tiedon lisäksi myös siinä, että eri osapuolet saadaan työskentelemään yhdessä. (Lahden kaupunki 2020b.)

Lahden kaupunki kannustaa työntekijöitään käyttämään eri sosiaalisen median kanavia. Tätä varten työntekijöille on tehty erillinen ohje. Myös e-palautte -palvelu on keino antaa palautetta. Palvelu ohjaa palvelut oikeille henkilöille, seuraa niiden käsittelyä ja sitä voi-daan hyödyntää esimerkiksi suunnittelun apuna paikkatiedon keräämisessä. (Lahden kau-punki 2020d.)

5.1.2 Lasten ja nuorten osallistuminen

Lahdessa lasten ja nuorten osallistuminen on tärkeää, sillä aktiivisiksi kansalaisiksi kasveetaan. Vihreä lippu -ympäristöohjelman osa ympäristöraati, kokoontuu kuukausittain muun muassa suunnittelemaan ympäristövastuullista toimintaa. Siinä on ylä- ja alakoulujen oppilaita satunnaisella valinnalla. Raadin tehtävänä on avustaa koulun lajitteluasioissa, toimia ”biopoliiseina” ruokalassa, hoitaa jätetarkastukset sekä asettaa kouluvuodelle ympäristötavoitteet ja seurata niiden toteutumista. Lahtelaisissa kouluissa on myös oppilas- ja opiskelijakunnat, jotka linkittyvät Lahden nuorisovaltuustoon, jossa opitaan aktiivista demokraattista toimintaa. Vihreä Lippu -ohjelmaan sisältyy myös lasten raati, jossa lapset päättävät asioista ja toiminta on sen mukaista. Muutenkin päiväkodit ottavat lapset mukaan päivän toiminnan, leikkiympäristön, juhlien suunnitteluun sekä säännöistä sopimiseen. (Lahden kaupunki 2020b.)

5.1.3 Palveluiden kehittäminen

Raati on Lahden yksi tapa kehittää palveluita. Tästä esimerkkinä kestävä liikumisen asukasraati, joka on osa kestävä kaupunkiliikunnan ohjelmaa, ja jonka tarkoituksena on tuoda laaja-alaisesti asukkaiden näkökulmaa kestävä liikumisen palveluiden ja olosuhteiden kehittämiseksi esiin. Vuonna 2019 käynnistyneeseen raatiin valittiin 25 hakijaa. Jäsenet ovat monen ikäisiä ja eri kulkumuotoja käyttäviä lahtelaisia. Raadeissa tärkeintä on, että osallistuvat ihmiset ovat motivoituneita ja saavat vastaavasti vastinetta antamastaan työpanoksesta. (Lahden kaupunki 2020c.)

Lahti on aloittanut osallistuvan budjetoinnin. Siinä asukkaat, yritykset ja järjestöt käyvät vuoropuhelua resursseista ja rahasta yrittäen löytää yhteinen näkemys varojen käytölle. Näin lisätään läpinäkyvyyttä ja verorahojen käytön ymmärrystä. Osallistuvan budjetoinnin mallia kehitellään parhaillaan EmPaci (Empowering Participatory Budgeting in The Baltic Sea Region) -hankkeen voimin. (Lahden kaupunki 2020e.)

5.1.4 Resurssiviisaus

Lahden kaupungin sivuilta ei löydy erillistä resurssiviisaussuunnitelmaa, mutta tämä selittyy sillä, että asiaa lähestytäänkin vain eri kantilta. Lahden kaupungilla on käytössään vuonna 2018 laadittu ympäristöohjelma, joka pitää sisällään valmistelun lähtökohtina olleet kiertotalous- ja resurssiviisausnäkökulmat. Ympäristöohjelman tavoitteet on koottu yhteen taulukkoon, johon ne on jaoteltu eri osa-alueisiin eli teemoihin. Raportin lopussa on vielä tarkempia lisätietoja eri teemoista ja niiden mittarit. (Lahden kaupunki 2018, 3.) Lahti

on ympäristökaupunki ja siten se sitoutuu resurssiviisaisiin tavoitteisiin: jätteen, päästön ja kestävän kulutuksen kaupunki vuoteen 2050 mennessä (Lahden kaupunki 2020g).

5.2 Riihimäen kaupunki

Päällisin puolin Riihimäen verkkosivuilta löytyy vähän tietoa osallistamismuodoista tai -toiminnasta osallistu ja vaikuta -osiossa. Sivustoilla on lisäksi erillinen puoli Kestävä elämä ja ekoarki, jossa on enemmän tietoa kestävästä valinnoista (Riihimäen kaupunki 2020b).

Pienen etsinnän jälkeen Riihimäen kaupungin sivuilta löytyy kuitenkin Riihimäki-strategia osio, josta eri politiikkaohjelmat löytyvät aihepiireittäin. Sieltä löytyy esimerkiksi osallisuuspolitiikka sekä ympäristöpolitiikka.

5.2.1 Osallisuuskeinoja

Yksi Riihimäen keskeisin teema on osallisuus. Riihimäellä pidetään huolta vaikuttavista ja monipuolisista osallistumisen mahdollisuuksista. Perus edellytys kuitenkin on, että asukkailla on riittävästi ajantasaisia ja ymmärrettävää tietoa käytössään sekä päätöksenteko on avointa. Riihimäen toimintatapaa ohjaa ”Riksu tehdään yhdessä” -lupaus. (Riihimäen kaupunki, 7-12.)

Riihimäen kaupungilla on esimerkiksi käytössään osallistuva budjetointi, johon on tarkoituksena saada asukkaat mukaan ideoimaan, tekemään ja päättämään Riihimäen tarpeista. (Riihimäen kaupunki 2020.) Riihimäellä Peltosaaren kaupunginosassa on kaupungin kehittämishanke Kulttuuriviritys, jonka tavoitteena on parantaa paikallisten asukkaiden taide- ja kulttuuripalveluiden saatavuutta sekä saavutettavuutta. Alue muodostuu valtaosaltaan vuokra-asunnoista ja on monikulttuurista eivätkä asukkaat ole aktiivisia kulttuurin osalla. Toiminnan jalkauttamiseksi Riihimäen kaupunki perusti Olohuoneen, jonka tarkoitus on olla matalan kynnyksen kohtaamispaikka ja kulttuurin harrastamiseen innoittava toimintila sekä poistaa osallistumisen tiellä olevia esteitä sekä lisätä samalla asukkaiden osallisuutta. (Riihimäen kaupunki 2015, Hautio 2015, 77 mukaan.) Asukastyöryhmä, Peltosaari Parlamentti, perustettiin asuinalueen kehitykseen osallistuneista työryhmistä. Asukkaat ovat parannelleet alueen yleisilmettä ja viihtyisyyttä aktiivisella vapaaehtoistoiminnalla ja yhdessä tekemällä. (Alanko 2017.)

5.2.2 Kestävä elämä ja ekoarki

Kestävä elämä ja ekoarki verkkosivu on hiilijalanjälkeen vaikuttamista varten. Sivuille on koottu ekologisesta arjesta ja kestävästä palveluista Riihimäellä. Sieltä löytyy myös tarkempaa tietoa Riihimäen hankkeesta Kestävä elämä riihimäkeläisille (KERI). KERI-

hankkeen tarkoitus on koota yhteen paikkaan kaupungin eri toimijat, jotka tarjoavat vastuullista elämäntapaa edistäviä palveluita. Se on osa Kestävä Kaupunki -ohjelmaa sekä myös ympäristöministeriön rahoittama. (Riihimäen kaupunki 2020c.)

5.2.3 Resurssiviisauden ja kiertotalouden tiekartta

Riihimäki julkaisi vuonna 2019 oman resurssiviisauden ja kiertotalouden tiekarttansa, ”Riihimäen matka kohti kestävää tulevaisuutta”. Aloitusvaiheessa Riihimäki järjesti yleisen kyselyn kaupunkilaisille, alueen yrityksille, kaupungin henkilökunnalle ja luottamushenkilöille. Tämän jälkeen järjestettiin kolme työpajaa, joihin osallistui henkilöitä kaupunkiorganisaatiosta, asukkaita ja eri sidosryhmien edustajia (oppilaitokset, yritykset ja jätehuoltoyhtiö). Toinen kysely toteutettiin alueen yrityksille koskien ideoita, suunnitelmia ja tekoja. Nämä sekä indikaattorilaskelmat olivat tiekartan pohja. (Riihimäen kaupunki 2019, 5-6.)

Pääpiirteiltään Riihimäen raportti asiasta on selkeä. Kaistat, väylät ja mittarit on koottu lyhyesti taulukkoon, josta ne on helppo ymmärtää. Taulukkoon on koottu myös tarkemmat teemakohtaiset tavoitteet eri vuosille. Siitä selviää myös koko resurssiviisauden idea tiivistysti, yhdeltä sivulta.

5.3 Vantaan kaupunki

Vantaan verkkosivuilta löytyy tietoa eri vaikuttamisen keinoista. Vantaan kaupungilla on ollut vuodesta 2018 käytössään Osallistuva Vantaa -malli, joka tarjoaa vantaalaisille tilaisuuksia osallistua kaupungin päätöksentekoon ja suunnitteluun (Vantaan kaupunki 2020). Yleispiirteisesti sivusto vaikuttaa selkeältä. Sivujen oikealla reunalla on marginaali, jossa on lisätietoja ja linkkejä aiheeseen liittyvistä asioista. Myös aihepiirin yhteyshenkilö löytyy marginaalista, mikä helpottaa yhteydenottoa kaupungin suuntaan, kun käyttäjä tietää heti, kuka mitäkin asiaa hoitaa.

5.3.1 Asukasfoorumit, -tilaisuudet ja -raati

Vantaan kaupungilla on ollut tapana järjestää asukasfoorumi muutaman kerran vuodessa. Siinä keskustellaan erilaisista ajankohtaisista asioista. Asukasiltoja järjestetään myös eri teemojen käsittelyyn. (Vantaan kaupunki 2020.)

Asukasraati oli Vantaan tapa luoda tulevaisuuden kaupunkia. Asukasraati kokoontui neljä kertaa vuosien 2018 ja 2019 aikana. Asukkaat haluttiin mukaan tekemään uudistuksia. Asukasraadien myötä kaupunki sai organisaatiouudistuksiin liittyviä näkemyksiä kuntalaisilta. Raadeissa määriteltiin muun muassa Vantaan tavoitteet, joissa korostuu ennen

kaikkea osallisuus, yhteisöllisyys, turvallisuus, viestintä, monikanavaisuus, kumppanuus ja tasa-arvoisuus. (Vantaan kaupunki 2020c.)

5.3.2 Järjestöseminaari

Vuoden 2019 järjestöseminaari oli osa kaupungin järjestöyhteistyön kehittämistä. Sen pohjana oli kehittää ja yhdenmukaistaa kaupungin ja järjestöjen välisen yhteistyön käytäntöjä ja rakenteita sekä järjestöyhteistyöohjelman tavoitteista ja toimenpiteistä keskusteleminen. (Vantaan kaupunki 2020d.)

5.3.3 Resurssiviisas Vantaa

Jokaisella toimialalla on omat toimintasuunnitelmansa, jotka korvaavat aiemmin käytössä olleet ympäristöohjelmat. Tiekartta on koko kaupungin yhteinen ja se määrittää koko kaupunkia koskevat toimenpiteet tavoitteisiin pääsemiseksi. (Vantaan kaupunki 2020b.)

Resurssiviisas Vantaa on kokonaisuudessaan selkeästi esitetty. Tässä on ehdottomasti otettu huomioon asukkaat, koska asiat on sen perusteella helposti ymmärrettäviä. Samoin kuin Osallisuus -sivuilla sivun marginaalista löytyy lisätietoja resurssiviisauteen liittyen kuten resurssiviisauden tiekartta ja ympäristövastuuraportti sekä aihepiiristä vastaavien henkilöiden yhteystiedot. Seuraavassa on hyvä esimerkki Vantaan kaupungin sivuilta selkeästä ja yksinkertaisesta tavasta esittää, mitä resurssiviisaus on.

KUVIO 6. Vantaan kaupungin kuvaus resurssiviisaasta tiekartasta (Vantaan kaupunki 2020b).

5.3.4 Vastuullinen vantaalainen -kampanja

Vantaalla on resurssiviisaisiin tekoihin kannustava sivusto Vastuullinen vantaalainen. Sinne on kerätty tietoa, mitä ympäristövastuullinen arki on, miten hiilijalanjälkeä voi pienentää sekä kerrottu alueen resurssiviisaasta toiminnasta vielä tarkemmin. Niiden tarkoitus on ennen kaikkea inspiroida ja antaa tietoa. Verkkosivun sivupalkkiin on liitetty Kotitalouden energiansäästövinkeistä -opas, muita aiheeseen liittyviä tärkeitä artikkeleita sekä myös linkki Helsingin seudun ympäristöpalvelujen Ilmastotreeniin. (Vantaan kaupunki 2020e.)

6 RESURSSIVIISAS JÄRVENPÄÄ

Järvenpään kunnanvaltuusto asetti strategisiksi tavoitteikseen (KV 10.6.2019 § 42) pyrkiä hiilineutraaliksi vuoteen 2035 mennessä samalla sitoutuen resurssiviisaustavoitteisiin: jäteteettämyys, hiilineutraalius sekä kestävä kulutus vuoteen 2050 mennessä (Järvenpään kaupunki 2019, 18).

Marraskuussa 2019 Järvenpään kaupunginvaltuusto (KV 11.11.2019 § 83) hyväksyi Resurssiviisas Järvenpää -tiekartan (Järvenpään kaupunki 2019b). Tiekartan tarkoituksena on tunnistaa toimenpiteitä ja konkretisoida resurssiviisastyön tavoitteita, joilla saavutetaan hiilineutraalius ja muut tavoitteet. Tiekartassa on neljä pääteemaa, joille on määritelty vuoteen 2030 tähtäävät tavoitetilat: kaupunkirakenne ja liikkuminen; energia, materiaalit ja kulutus; tietoisuus ja yhteistyö sekä ympäristön tila. (Järvenpään kaupunki 2019, 18.)

Kahden ensimmäisen teeman, kaupunkirakenne ja liikkuminen sekä energia materiaalit ja kulutus, tavoitetilat on esitelty seuraavassa kuviossa (KUVIO 7). Kaupunkirakenteessa ja liikkumisessa korostetaan vähäpäästöisyyttä, pyöräilyn tärkeyttä sekä turvallista ja viihtyisää kaupunkiympäristöä. Järvenpää on siitä etuoikeutettu, että kaupunkirakenne on tiivis, jolloin matkat ovat lyhyitä, ja raideliikenteeseen tukeutuva. Energia, materiaalit ja kulutus -teemaan sisältyvät ekologiset energiaratkaisut, kiertotalous sekä lyhyesti sanottuna kestävä kulutus (hankinnat ja ruokaketju). (Järvenpään kaupunki 2019, 19-20.)

Teemat ympäristön tila sekä tietoisuus ja yhteistyö on esitelty myöhemmin (KUVIO 8). Ympäristön tilalle asetetaan vuoteen 2030 tavoitteeksi olla hyvä niin ilmanlaadullisesti kuin pien- ja pohjavesien tilan huomioiden. Tavoite on myös, etteivät asukkaat altistu ympäristömelulle pitkäkestoisesti. Kaupungin yksi tavoite on myös olla ilmastokestävä. Tietoisuus ja yhteistyö -teema sitoo käytännössä kaikkia yhteen - siinä kaupunki on lähtökohtaisesti esimerkkinä ilmasto- ja ympäristötyössä niin asukkaille kuin muillekin yhteistyökumppaneille. (Järvenpään kaupunki 2019, 21-22.) Järvenpään kaupungin raportin (2019, 22) mukaan yksilötasolla tehtävät ympäristöteot ovat helppoja, arkipäiväisiä asioita: kun kaikki sitoutuvat, tavoitteet saavutetaan yhdessä.

Kaupunkirakenne ja liikkuminen

- Vähänpäästöinen liikkuminen ja älykäs liikennejärjestelmä.
- Järvenpää on aito pyöräilykaupunki.
- Liikkumista tukeva, esteetön, viihtyisä ja turvallinen kaupunkiympäristö edistää asukkaiden hyvinvointia ja terveyttä.
- Laaja, yhtenäinen, helposti saavutettava viheralueverkosto ja virkistysalueet.
- Infrastruktuuri suunnitellaan, toteutetaan ja ylläpidetään resurssiviisaasti edistämällä energia- ja materiaalitehokkuutta.

Energia, materiaalit ja kulutus

- Energian tuotanto on fossiilitonta ja hiilineutraalia.
- Uudisrakennukset toteutetaan hyödyntäen uusiutuvia energialähteitä.
- Öljylämmitys korvataan merkittävässä määrin vähähiilillä lämmitysratkaisuilla.
- Noudatetaan kiertotalouden periaatteita.
- Kaupungin hankinnat/investoinnit edistävät kestävästä kehityksestä.
- Ruokatuotantoketju on kestävä.

KUVIO 7. Järvenpään tiekartan kaksi ensimmäistä teemaa sekä tavoitetilat vuodelle 2030 (tehty mukailien raporttia Järvenpään kaupunki 2019, 19-20; ensimmäinen kuva Järvenpään kaupunki 2019, 18).

Ympäristön tila

- Ilmastokestävä kaupunki.
- Pienvesien ja pohjavesien tila on hyvä.
- Luonnon monimuotoisuuden säilymiseen panostaminen (elinvoimaisen kaupunkiluonnon turvaaminen).
- Ilmanlaatu on hyvä.
- Asukkaat eivät altistu pitkäkestoiselle ympäristömelulle.

Tietoisuus ja yhteistyö

- Kaupunki toimii esimerkkinä ilmasto- ja ympäristötyössä.
- Resurssiviisaustavoitteet saavutetaan yhdessä.
- Ympäristöteot ovat osa kaikkien arkea.
- Ilmastoviisas asuminen ja liikkuminen on helppoa.

KUVIO 8. Järvenpään tiekartan kaksi jälkimmäistä teemaa: ympäristön tila sekä tietoisuus ja yhteistyö (tehty mukailien raporttia Järvenpään kaupunki 2019; ensimmäinen kuva Järvenpään kaupunki 2019, 21, toinen kuva PxHere 2020).

6.1 Mielenpiteet ja lausunnot tiekarttaluonnoksesta

Resurssiviisas Järvenpää -tiekarttaluonnos oli nähtävillä 28.3.-12.5.2019 Järvenpään sivuilla, Seutulan talon toimipisteellä ja Järvenpään kirjastolla sekä sitä esiteltiin mm. Järvenpää -päivässä 11.5.2019. Tiekarttaluonnos keräsi 15 yksityishenkilön tai yhteisön mielipidettä sähköisellä lomakkeella. Viranomaisten, yhteisöjen ja yritysten edustajilta tuli kaksi lausuntoa. (Järvenpään kaupunki 2019d.) Kaikki luonnokseen saadut mielipidevastaukset on esitelty tarkemmin ensimmäisessä liitteessä.

TAULUKKO 2. Keskeisimmät kohdat mielipidevastauksista tiivistettynä (mukaillen Järvenpään kaupunki 2019d).

Voimme yhdessä järjestöjen, yhdistysten ja yrittäjien kanssa tehdä vieläkin enemmän, vieläkin useammin -mukana pitkäjänteisyys, joustavuus ja kulttuurinen moninaisuus. Myös asukasyhdistykset kumppaneiksi.
Vanhuksille oikeaa viriketoimintaa, parempikuntoisille retkiä lähikaupunkeihin pari kertaa vuodessa.
Nuorisolle lisää tekemistä. Myös heidän ääni ja mielenpiteet vahvemmin esille.
Yhteisöjen tukeminen, tempauksien järjestämisessä sekä niiden tuloksista hehkuttaminen ja kuvat ovat tärkeitä.
Kaupungin työntekijöille osaksi omaa toimenkuvaa resurssiviisaan kaupungin edistäminen neuvonnan ja opastuksen kautta/ koordinaattorin palkkaaminen.
Taloyhtiöiden hallitusten ja isännöitsijöiden tietoisuuden lisääminen ja motivointi resurssiviisauteen.
Olisi hyvä perustaa turvallisuusjohtoryhmän ja liikenneturvallisuustyöryhmän lisäksi resurssiviisas ympäristötyöryhmä

Koska tämän työn keskeiseksi alueeksi on määritelty tietoisuus ja yhteistyö, mielenpiteiden ja lausuntojen sisältö huomioitiin vain niiden teemojen osalta. Samaa ajatusta on jatkettu seuraavassa taulukossa, johon on kerätty Keski-Uudenmaan ympäristökeskuksen ja Suomen Luonnonsuojeluliitto Järvenpää ry:n lausuntojen keskeiset mielenpiteet tiivistettynä. Kokonaisuudessaan nämä lausunnot löytyvät myöhemmin liitteistä 2 ja 3.

TAULUKKO 3. Lausuntojen huomiot tiivistetysti (mukaillen Järvenpään kaupunki 2019d).

Tiekartan tavoitteet ja toimenpiteet ovat kannatettavia. Niiden toimeenpanoa ja halutun kehityksen johtamista voisi jatkossa tarkentaa enemmän helpommin seurattavaksi.

Yhteistyö rakennusvalvonnan kanssa (varsinkin erityistä energianeuvontaa uudisrakennuksiin korjausrakentamiseen liittyen).

Myös rakennusten lämmitystapavalinnoista annettava neuvonta.

Täsmällisempiä määrällisiä tavoitteita, jotka olisivat esim. kaupungin strategiatason tavoitteina helpommin seurattavissa.

Kannustus ja tiedon lisääminen ovat oivia keinoja vaikuttaa mielipiteisiin, mutta kaupunki voi suunnittelullaan mahdollistaa resurssiviisaan ajattelun lisäksi resurssiviisaan toiminnan.

Toivotaan ohjelman toteutumista käytännössä (esim. kannustimet kevyen liikenteen käyttöön työmatkoilla, bussiliikenteen lisääminen, kierrätyksen lisääminen, kaupungin henkilökunnan esimerkin korostaminen mm. lentoboikotin muodossa).

Viheralueet ja nähtävyydet helposti saavutettaviksi julkisella liikenteellä.

6.2 Vastausten analysointi ja johtopäätökset

Erityisesti yhteistyö eri toimijoiden välillä korostuu vastauksissa. Vastauksissa tärkeitä ovat eri ryhmät sekä selkeästi erityisesti nuoret ja vanhat, joiden toimintaa tulee huomioida paremmin. Halutaan enemmän virikkeitä, tekemistä ja tapahtumia.

Eri ryhmien vaikuttavuutta ja yhteistyötä tulee lisätä sekä painottaa kaupungin puolesta selkeisiin konkreettisiin toimiin, jotka näkyvät ulospäin asukkaille. Painoarvoa tulee antaa kannustamiseen, tiedon lisäämiseen ja julkisen liikenteen parantamiseen, jotta saadaan parempi tiekartta ja siten Resurssiviisaampi Järvenpää. Ehdotettu ympäristökoordinaattori voisi ainakin auttaa omalta osaltaan tiedottamisessa sekä muissa ympäristöön liittyvissä kysymyksissä ja näkemyksissä. Hän voisi myös toimia asiantuntijana muille toimialoille kuten lausunnoissa mainittiin esimerkkinä yhteistyössä rakennustoimen kanssa. Näitä on havainnollistettu graafisessa muodossa seuraavassa kuviossa.

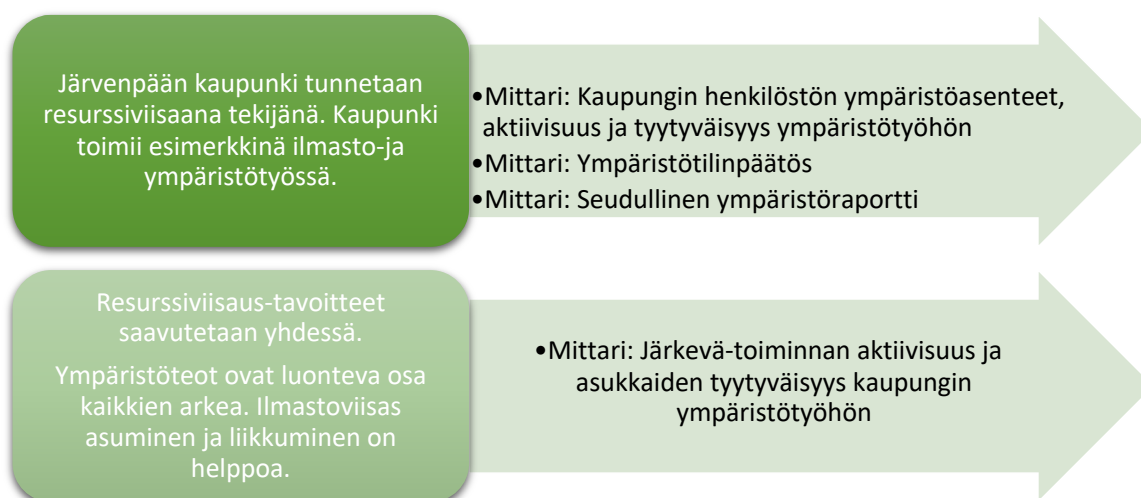
Jos tähän kyselyyn olisi saatu enemmän vastauksia, kokonaiskuva voisi olla erilainen. Esiin nousseet asiat ovat kaikki tärkeitä ja aika loogisia. Jotta saadaan ehyt kokonaisuus, ympäristötyön tulee näkyä myös kaupungin sisäisissä toiminnoissa.

KUVIO 9. Vastausten keskeiset käsitteet kuvana (perustuu TAULUKKO 2 tietoihin).

6.3 Toimenpiteet ja mittarit Resurssiviisas Järvenpää -tiekartassa

Tiekartan tietoisuus ja yhteistyö teeman toimenpiteet löytyvät liitteistä 4, 5 ja 6. Sinne on myös lisätty tavoitetilat vuodelle 2030 sekä sen seurannassa käytettävät mittarit, jotka on myös koottu seuraavaan kuvioon.

KUVIO 10. Tietoisuus ja yhteistyö teeman mittarit (mukaillen Järvenpään kaupunki 2019, 37-39).

6.4 Järvenpään kaupungin verkkosivut

Työn vertailututkimusta tehtäessä muista kaupungeista aineiston pohjalta huomio kiinnittyi toisaalta melko yksinkertaisiin, mutta toisaalta käyttäjän ja varsinkin asukkaiden kannalta merkityksellisiin asioihin. Miten asukkaat kokevat kaupungin verkkosivut? Miten asiat esitetään verkkosivuilla? Sama tutkimus tehtiin myös Järvenpään kaupungin verkkosivuilla.

Resurssiviisauden osalta Järvenpään kaupungin verkkosivuilla keskitytään asian selittämiseen sanallisesti. Heti ensimmäisessä väliotsikossa kerrotaan, mitä Resurssiviisas Järvenpää tarkoittaa. Sen jälkeen on määritelty tavoitteet ja kerrottu, mitä Resurssiviisas Järvenpää -tiekartta pitää sisällään. Lisäksi esitellään taustaselvitykset, lausunnot ja mielipiteet. Näihin löytyy myös lisätietoa erillisten raporttien muodossa. Kokonaisuudessaan koko sivu, Resurssiviisas Järvenpää, on pullollaan tekstiä: on paljon tietoa, joka ei välttämättä ole selvää ensilukemalla. Lukijalle voi jäädä epäselväksi, mitä oikeastaan tarkoitetaan.

Toisaalta herää kysymys, onko tämä Järvenpään kaupungin Resurssiviisas Järvenpää -sivu tarkoitettu ensi sijassa yrityksille? Tuskin näin on kuitenkaan, sillä yrityksille on olemassa kokonaan omat sivustot Business Järvenpää. Niistä ei löydy suoraan tietoa resurssiviisaudesta, vaan ne on sijoitettu eri kirjoitusten sisälle lisätietona tai niissä on linkki Järvenpään kaupungin Resurssiviisas Järvenpää sivuille. Näistä esimerkkinä artikkelit Yhteinen vaatekaappi – järvenpääläinen Vaatepuu kannustaa ajattelemaan ekologisesti sekä Järvenpää on Suomen vähähiilisin kaupunki (Business Järvenpää 2020; Business Järvenpää 2020b).

Osallisuuden osalta Järvenpään kaupungilta löytyy esimerkiksi vuosikello, jossa on jonkin verran osallisuustoimintaa. Nuorille suunnatut osallisuusmuodot on esitelty erillisessä osiossa, jossa on mainittuna esimerkiksi nuorisovaltuusto sekä Lasten ja nuorten Ääni -toimintamalli, jota Järvenpää toteuttaa.

7 HAASTATTELUT

Haastatteluissa käytetty tutkimushaastattelutapa on teemahaastattelu, jolla kerätään laadullista tietoa. Teemahaastatteluissa olennaista ei ole kysymysten tarkka järjestys tai muotoilu. Haastattelu voidaan tehdä ilman tarkkoja kysymyksiä esimerkiksi teemojen perusteella tai tukilistaa käyttäen (Valli 2018, 24). Tässä työssä on kuitenkin ennalta sovitut kysymykset.

Teemahaastattelu on joustava muoto, jossa kysymysmuodot ovat väljiä. Teemahaastattelussa kiinnostutaan tutkittavan ilmiön perusominaisuuksista ja -luonteesta sekä ennen kaikkea hypoteesien löytämisestä. Olennaista ei ole ennalta asetettujen hypoteesien todentaminen. (Hirsjärvi & Hurme, 66, 106.)

Kaikille haastateltaville kerrottiin ensin puhelimesta haastattelusta yleisesti. Haastattelun teema, yhteistyö ja osallisuus, selvennettiin vielä sähköpostissa, jossa haastateltavat saivat yhteystiedot ja vahvistuksen sovitusta ajankohdasta. Tarkempia tietoja haastattelusta ei annettu etukäteen. Ennen haastattelujen alkua, haastateltavilta kysyttiin lupaa haastattelun nauhoittamiseen. Haastattelut kestivät reilusta puolesta tunnista kolmeen varttiin. Haastatteluaineistoa kertyi litteroinnin osalta useita kymmeniä sivuja. Haastattelujen purkamisessa ei litteroinnin osalta keskitytty kielellisiin seikkoihin, koska niillä ei ole merkitystä ongelman kannalta. Vaikka haastattelut litteroitiin sanatarkasti, niistä tehtiin sisältöanalyysi keskittyen puheen sisältöön (Hyvärinen, Nikander & Ruusuvaori, 370). Osa puheessa esiintyvistä täytesanoista jätettiin pois.

7.1 Kaupunkien haastattelut

Ensimmäinen haastattelu oli mahdollista pitää kasvotusten kahvilassa, mutta loput oli järjestettävä etäpalaverina Zoom tai Teams -ohjelmien avulla. Haastateltavia oli yhteensä kolme kappaletta, kaikki eri kaupungeista. Kaikissa haastateltavissa kaupungeissa resurssiviisaustyölle oli jo laadittu oma ohjelma jollakin tasolla. Teemahaastattelut (LIITE 7) pidettiin 21.2., 23.4. ja 23.5.2020.

Kaupunkien osalta haastateltavat henkilöt olivat oman alansa asiantuntijoita, jotka valittiin tietoisesti niin, etteivät kaikki työskennelleet suoraan resurssiviisausasioiden parissa. Valinta tehtiin kuitenkin niin, että henkilöiden kokemus keskittyi suoraan osallisuuteen tai ympäristöasioihin. Näin saatiin samalla laajempi näkemys siitä, linkittyvätkö resurssiviisaus ja osallisuus toisiinsa myös ihmisten arkisessa työssä. Tutkimuksessa haastateltiin Lahden, Riihimäen ja Vantaan kaupunkia. Haastateltavat henkilöt on nimetty lyhenteillä, joissa

kirjain edustaa haastateltua kaupunkia: L merkitsee Lahtea, R merkitsee Riihimäkeä ja V merkitsee Vantaata.

7.1.1 Osallisuus yleisesti ja resurssiviisaustyössä

Eri osallistamisen keinoja lueteltiin paljon: asukastilaisuudet, aktiiviset tapaamiset eri sidosryhmien kanssa, verkkovuorovaikutus, karttapohjaiset kyselyt, sosiaalisen median seuraaminen, turvallisuuskävely, osallistuva budjetointi, mobiilisovellus ja lähidemokratiamalli. Keskeistä toiminnassa oli monimenetelmäisyys eli ettei turvata yhteen väylään tai keinoon saada ihmisiä osallistumaan.

Haastateltavat tunnustivat, että kaavoituksen puolella osallisuus on paremmin hoidettu. Jos haastateltava työskenteli pelkästään ympäristötyön puolella, ei hänellä välttämättä ollut käsitystä osallistamiskeinoista yleisellä tasolla tai hän tiesi joitakin osallistamismuotoja.

V: Pisimmällä täs osallistamisessa ollaan tuol kaavotustyössä, koska sehän on lakisääteistä, että pitää osallistaa asukkaita ja siellä niitä vuorovaikutusasiiantuntijoita on, ja ne kyllä seuraa sitä omaa toimintaansa ja osallistujamääriä jne.

Vastaavasti, jos haastateltava ei työskennellyt ympäristötyön parissa, ei syvällistä näkemystä sen puolen osallistamiskeinoista ollut. Resurssiviisauden osallisuuskeinoiksi kerrottiin kaupungeissa KEKE-kiihdyttämö, taloyhtiöfoorumi, Vastuullinen vantaalainen -tapahtumakonsepti sekä KERI-hanke. Myös kaupunkiviljely oli noussut uutena asiana.

V: Sitä ammattitaitoo tulee kaupungille koko ajan lisää. Et me niinku perus suunnittelijat, jotka ollaan ympäristönsuojelijoita ja luonnontieteilijöitä, niin se osallistaminen ei oo meillä niin hanskassa.

Yhden haastateltavan mukaan erityisesti työpajamainen ote on pidetty niin asiantuntijoiden kuin asukkaiden puolesta. Toisen mukaan retket ja talkoot ovat erityisen pidettyjä sekä KEKE-kiihdyttämö. Hyvänä koetut osallistamismuodot vaihtelivat tapauskohtaisesti; riippuen käsiteltävästä asiasta.

R: Yleisemmin se saman pöydän ääreen kokoontuminen on koettu hankalaks, et taas etäosallistuminen ois niin ku toiveena.

Kolmannen sektorin kanssa kaupungeilla on yhteistoimintaa: yhdistykset osallistuvat usein tapahtumiin, heiltä pyydetään lausuntoja ja mielipiteitä sekä he ovat mukana paikallisissa hankkeissa. Usein pyyntö tehdä yhdessä tulee toimijoiden puolelta. Monesti kolmas sektori kuuluu kuitenkin jonkun muun toimialueen vastuulle kuten sivistystoimen tai elinkeinopalveluiden ja he hoitavat viestinnän ja toiminnan kehittämisen.

R: Meil on Kestävä elämä riihimäkeläisille -hanke, jossa nostetaan esille kestäviä palveluita, niin siel nostetaan myös kolmannen sektorin juttuja.

V: Meil on myös CircularFoodHood, joka tähtää tämmöseen kestäväen ruokakulttuurin kehittämiseen, et ne on esimerkiks niil on tämmönen oma ruokaklusteri siellä elinkeinopalveluis, jos ne on keränny kaikki elinkeinoalan yritykset, ja yrittää sitä kautta viedä tämmöstä resurssiviisasta ja kestäväää ruoka-asiaa eteenpäin.

L: Viime vuonna oli semmoinen projektitukihaku yhdistyksille (...) me halutaan järjestää teatteritoimintaa silleen, mikä liittyy vielä ympäristövastuullisuuteen, me halutaan kehittää alueellamme jotakin toimintaa (...) ja myös tää resurssiviisaus oli jollain tapaa mukana – siinä oli myös se osallisuuden vahvistaminen tosiaan niin ku kriteeri niille.

7.1.2 Viestintä ja tiedottaminen

Yleisellä tasolla tapahtumista tiedottamisessa vaikeinta oli tavoittaa kaikki ihmiset, minkä vuoksi monimenetelmäisyys oli avainasemassa. Myös kaupungin läsnäolo asukkaiden jo käyttämissä sosiaalisen median kanavissa oli valttia, ja siihen myös panostetaan.

L: On tosi vaikeaa silleen ihan jokaiselle saada tuutattua se tieto oikeesti, vaikka me hyödynnettäis sosiaalista mediaa, ilmaisjakelulehtiä, päälehtee, Menoinfo (täällä on sellainen tapahtumailmoituspalsta), kaikkia näitä niin silti aina ihan pieni osa sen huomaa.

Näin ollen ei-kävijöiden kalastelu mukaan toimintaan nähtiin myös haastavana. Dialogimenetelmä on yksi haastatteluissa noussut keino tavoittaa verkostojen kautta niitä ihmisiä, jotka eivät yleensä osallistu. Myös koronatilanteen toivottiin tuovan asennemuutosta myös jatkossa asukkaiden toimintaan pehmeiden arvojen priorisoinnin myötä.

L: Tunnistetaan just ne, ketkä ei pääse mukaan eri syistä ehkä niin, ku on jotain rajoittavia tekijöitä ehkä ei oo sosiaalista tai kulttuurista pääomaa tai ei koe tulevansa kutsutuksi.

Resurssiviisauden tiedottamiskanaviksi nimettiin asukaslehdet, intran lehti, talkootoiminta, retket sekä erillinen ympäristövastaavat ryhmä, jossa on eri toimialoilta ympäristövastavia ja viestinnän ihmisiä. Kaikkien haastateltavien kesken oli yleistä seurata kävijämääriä lukuun ottamatta standeilla pidettäviä infotilaisuuksia. Asukastilaisuuksista pidetään usein palautekyselyitä. Vantaalla seurataan resurssiviisaudessa tehtyjen uutisten määrää eli mediaosumia, joka on myös yksi tiekartan toimenpide.

Viestintäkenttä on muuttunut kaksisuuntaiseksi aiemman tiedottavan ja kuulevan sijaan. Viime aikoina on yleistynyt asiantuntijaviestintä, jossa tietoa tarjotaan asukkaille asiantuntija omalla nimellä. Asukastilaisuudet ovat nykyään kuuntelevampia kuin ennen ja niissä keskustellaan. Osallistumiskeinot ovat laajempia; kanavia on paljon ja ihmiset osaavat käyttää niitä paremmin kuin aiemmin. Ennen kaikkea osallistetaan aiempaa enemmän.

Kaupungeilla oli erilaisia keinoja saada asukkaita tietoisiksi ilmastotyössä henkilötasolla tehtävistä muutoksista. Tiedottavaa työtä tehdään ilmastoinfon, ympäristöneuvonnan, jätehuollon tai esimerkiksi koulukiertueen voimin. Tässäkin lähestymistapojen on oltava monikanavaisia. Riihimäen tapa on KERI (Kestävä elämä riihimäkeläisille) -hanke, jonka tarkoituksena on saada ihmiset ottamaan pieniä muutosaskeleita.

R: Et sillai koen, et se viestintä on ihan ensiarvoisen tärkeätä mieltää kuntoon: poh-tia, miten sen asian esittää. Mun mielest pitäis enemmänkin viestinnässä kertoa niistä valinnan mahdollisuuksist: sul on näin ja näin monta juttuu, joista sä voit koostaa sen oman asian. Ei kaikkien oo pakko tehdä kaikkea ainakaan heti.

7.1.3 Resurssiviisaus

Resurssiviisauden koettua hyvinvointia seurataan muun muassa ympäristövastuuraporttiin sisältyvän Kaupunki- ja kuntapalvelut (KAPA) -tutkimuksen avulla. Siinä on ympäristön tilaan liittyviä kysymyksiä ja tyytyväisyysindikaattori. Hyvinvointikertomus kertoo saman. Yleisesti koettu hyvinvointi lähtee elinympäristöstä.

L: Elinympäristö vaikuttaa meihin jokaisen hyvinvointiin niin paljon, että tämmösii niin, ku hyvinvoinnin ja terveyden liittyviä on mukana maankäytön edustuksessa sen takia, että kestävän liikkumisen edistäminen esimerkiks ja muut me tehdään hyvinvointityötä tässä mallissa ja maankäytön suunnittelukin on sitä, et ei nähdä sitä rajatuna sinne sote puolen asiaksi.

Riihimäellä on käytössä resurssiviisauden ja kiertotalouden tiekartta. Yleisemmin Riihimäen hallinto käyttää siitä nimitystä, ympäristöpolitiikka. Tiekartta on kuitenkin kaupunkiorganisaation sisäinen ja sitä koordinoi kiertotalousryhmä, joka on tiekartan seurantar ryhmä, ja joka kokoontuu pari kertaa vuodessa.

R: Tiekartta ei asukkaiden suuntaan kerro mitään. Toki niitä tekoja, mut yksittäiset asukkaat ei Riihimäen tiekarttaan voi antaa omia sitoumuksiaan, mut yritykset ja yhteisöt saatiin sillä mukaan.

Erilaisissa tilaisuuksissa, kuten standeilla, resurssiviisaustyöstä kertominen koettiin hankalaksi. Tähän osaltaan vaikuttaa käsitteen monimutkaisuus suhteessa käytettävään aikaan. Toisaalta korostetaan, että asiat tulee olla helposti ymmärrettävässä muodossa.

V: Se on itseasiassa aika vaikee konsepti noin nopeesti ihmisille kertoa, mist on kysymys, et me puhutaankin usein hiilineutraalisuudesta, kun se on vähän helpompi kuin toi resurssiviisaus.

V: Se pitäis just saada semmost helposti lähestyttäväks se asia, et ne asukkaat sais siihen mukaan ja niinku selkokielellä. Mutku me vähän tupataan sitä kapulakieltä vähän käyttämään liikaa.

7.1.4 Osallisuussuunnitelmat yleisesti ja resurssiviisauden osalta

Kaupungeilla ei ollut käytössään resurssiviisauteen liittyvää osallisuussuunnitelmaa. Yhden kaupungin mukaan tarvetta kuitenkin olisi, mutta tähän asti sen tekemiseen on ollut ajallinen rajoita. Yleisellä tasolla osallistumissuunnitelmasta kysyttäessä haastateltavat, jotka työskentelivät ympäristötyön parissa, eivät osanneet varmasti kertoa oliko osallisuussuunnitelma käytössä tai he eivät tienneet tarkemmin sen sisältöä. Lahdessa kuitenkin oli käytössä osallisuussuunnitelma, jonka he pian päivittävät uuteen osallisuusmalliin. Siihen otetaan käytännönläheiset kohteet yksiköiden tavoista edistää. Sitä on myös tarkoitus seurata vuosittain.

7.2 Kolmannen sektorin toimijoiden haastattelut

Vapaaehtoisuus ja kansalaistoiminta kuvaavat hyvin tätä jokseenkin epävirallista kolmatta sektoria, jonka piiriin luetaan yhteiskunnalliset liikkeet; muodollisesti järjestäytyneet tai verkostomaiset epäviralliset muodostumat. (Jyväskylän yliopisto 2020.)

Haastateltujen kolmannen sektorin toimijoiden alat liittyvät olennaisesti Järvenpään alueen ympäristötyöhön. Haastattelussa oli yhteensä 12 kysymystä (LIITE 8). Haastattelut pidettiin 21.2., 23.4. ja 13.5.2020 Teams ja Zoom ohjelmia käyttämällä. Koska toteutuksessa on käytetty teemahaastattelumuotoa, kysymysten järjestyksellä ei ole oleellisesti merkitystä. Kysymykset on näin ollen jaoteltu myös toimijoiden osalta eri otsikoiden alle aihepiirien mukaisesti. Seuraavassa osiossa toimijat on nimetty kirjainyhdistelmin A, B ja C. Toimijan B haastattelussa oli mukana kaksi haastateltavaa henkilöä, minkä vuoksi on käytössä lisämerkinnät B-kirjaimen perässä: B1 ja B2.

7.2.1 Yhdistyksen koko ja alkumetrit

Yhteistä on, että toiminnassa voi lähtökohtaisesti olla mukana ilman jäsenyyttäkin. Haastattelut toimijat ovat muutoin jäsenluvusta lähtien keskenään melko erilaisia. Kahdessa haastattelussa korostuu ydinryhmät, jotka ovat suhteellisen kiinteästi mukana asioiden järjestelyssä, ja ovat jollain tavalla vastuussa toiminnasta.

A: Tavallaan se ydinryhmä, ketkä on sitoutunut tätä toimintaa kehittää - meitä on yleensä semmonen niinku 8-10 palaverissa.

Toiminnan alkamisesta puhuttaessa, kahdessa haastattelussa korostuu huoli. C-toimijan alkutaival lähti liikkeelle huolesta nuorten levottomuuteen. A-toimijan alkua siivitti huoli lähiympäristön epäsiisteydestä. B toimijan alkutuulissa ei suorastaan ollut huolta vaan oli jotain tarjottavaa: eri toimijat tarjosivat ruoka-apua. Kaikkien toimijoiden haastatteluissa loistaa kuitenkin ajatus, että on yhdessä haluttu muuttaa asioita kohti parempaa. Tämän lisäksi C- ja B-toimijoiden alkua on vauhdittanut samankaltaiset, jo olemassa olleet, konseptit muilla paikkakunnilla.

B1: Ruvettiin unelmoimaan, voitasko me jollain tavalla yhdistyä. Voitasko me tehdä tätä yhdessä paremmin?

A: Mä oon itse valmis tekemään ja kahden mun hyvän tuttavani kanssa istuttiin alas ja ruvettiin miettimään. He ajatteli samalla tavalla, et ovat valmiit tekemään jotakin.

7.2.2 Kaupungin tuki sekä yhteistyö ja -tapahtumat

Kaikilla haastatelluilla tuntui olevan tiivis yhteistyö kaupungin kanssa. Kaikissa toimijoiden vastauksissa korostettiin kuitenkin tapauskohtaisuutta ja sitä, että Keusote on muuttanut yhteydenpitoa pirstaleisemmaksi, useampaan suuntaan ulottuvaksi. Kaupunki nähtiin kuitenkin selvästi kumppanina tai parhaimmillaan yhteistyötahona, jonka kanssa on päivittäin yhteistä asioitavaa.

A: Pyydettiin kaupunkia meidän kumppaniksi ja kaupungin johtoryhmä käsitteli sen ja heti ensimmäiseksi hyväksyivät kumppanuuden. Ja se on ollut hirveen tärkeä.

B1: Ei oo vaan yhteistyötä vaan me ollaan kumppaneina tehty.

A: Et kaikki tällänen toiminta, mitä oman ympäristön kehittämiseksi tehdään, niin se on ihan joka kunnassa, niin kannattaa se kaupunki siihen sitouttaa ja pyytää mukaan ja miettiä, mitä kaupungiltä odotetaan, mitä halutaan ja mitä toisaalta sitä kaupungille voidaan antaa, mitä kaupunki voi saada siitä.

Toimijat ovat varsin innokkaita osallistumaan kaupungin järjestämiin tapahtumiin. Tapahtumat vaihtelevat laidasta laitaan: vanhusten viikot, kuntapäivät, markkinat, joulujuhlat. Aina sen mukaan, mikä on kenenkin toimijan erityisala ja tapahtuman teema kuten esimerkiksi joulujuhlissa teemana oli osallisuus. Tapahtumiin kuitenkin halutaan toimijoiden puolesta mukaan vaikka väkisin.

C: Ollaan mukana markkinoilla kävelykadulla ja jossain tällasissa, niin kyllä me aina yritetään ittemme tunkee sinne.

Toimijat ovat usein itse olleet aloitteellisia kaupungin suuntaan. Monesti aloitteellisuus liittyy tilanteisiin, kun tarvitaan kaupungilta tiettyjä materiaaleja tai tarvikkeita käyttöön, tai kun tarvitaan esimerkiksi kaupungin asiantuntemusta. Vastausten laatuun, vuoropuheeseen, haastateltavat ovat olleet kaiken kaikkiaan tyytyväisiä. Välillä vastausten saamisessa kestää, mutta se selittyi normaalilla kiireellä ja asia nähtiin lähinnä inhimillisenä tekijänä.

Yleisesti ottaen Keusote on aiheuttanut päänvaivaa myös sillä, ettei aina tiedetä, mihin ottaa yhteyttä eri tilanteissa. Toimijoilla ei ole olemassa erillistä yhteyshenkilöä, vaan yhteyttä voi joutua etsimään Järvenpään kaupungilta ja Keusotelta, useammasta paikasta, riippuen asian laadusta ja siitä, kuka on vastuuhenkilö. Asia nähtiin myös niin, että muutoksia tulee välillä sitä tahtia, ettei pysy perässä. Yhteyshenkilön selvittelyyn kuluu aikaa, jos se ei ole valmiiksi tiedossa.

A: Työllisyysosaamispalvelut on siirtynyt taas pois, niin sieltä, niin tää on aiheuttanu varmaan sellast, et varmaan kaupungin sisälläkin on käyty sitä keskusteluu, et minkä piiriin ja ketä kaikkia tää koskettais tää kumppaanuus et olis sellast mielekästä viedä eteenpäin.

C: Aikasemmin oli enemmän selvää se, et kenen kans mistäkin sovitaan ja keskustellaan ja muuta niin nyt sitten, ku Keusote tuli, niin se paletti on ollu, jos ihan suoraan sanoo, niin aika sekasin ja aina kun jonkun ihmisen on löytäny, niin sitten ens viikolla se on jo vaihtanu työpaikkaa, et se on niinku hankaloittanu yhteistyötä aika paljon.

Materiaalien ja tarvikkeiden lisäksi tilat koettiin tärkeäksi tuen suhteen. Raha ei ollut normaaleista tuen muodoista kaivatuin, vaikka tietysti sekin oli joissain määrin tärkeä tekijä. Tärkeänä pidettiin erityisesti helppoutta keskustella ja ratkoa asioita yhdessä sekä molemmin puolista auttamista.

B1: Yhteistyö ja mindset on koko ajan hyvä edelleen ne jollain tavalla ne henkilöt.

C: Me yhdes mietitään välillä asioita, et miten nää parhaiten vois hoitaa ja autetaan toinen toisiamme kehittämään myös joitakin juttuja, et ne on ollu sellasia rakentavia ja hyviä.

Huomiota kiinnitettiin jo saavutettuihin etuuksiin muutostilanteissa tai lähinnä siihen, että kun tapahtuu organisaatiomuutos, organisaation ulkopuolisiin toimijoihin liittyvä tieto katoaa, mikä vaikuttaa suoraan toimintaan; yhteistyöhön kuin toimijoiden omaan toimintaan arjessa. Organisaatiomuutoksen myötä yhteistyö on supistunut.

B2: Yhteistyö ja historia lähtee henkilöitten mukana. Se vaikuttaa siihen, et se vähän elää se, et kuinka niinku tiivistä se yhteistyö on.

A: Kun ihmiset muuttuu organisaatiossa, niin millä tavalla liikkuisi siellä sitten se tieto myös tällaisista toimijoista. Kaupunki on kerran lupautunut kumppaniksi, niin miten meidän pitäisi varmistaa sitä kumppanuutta.

Parannettavaa kaupungilla olisi myös tiedottamiseen liittyvissä asioissa. Mieli- pidetä tai kartoituksista kysyttäessä, vastauksissa oli yllättävän paljon eroa toimijoiden kesken. Pääosin kyselyitä tulee vain yksittäisiä vuodessa: yksittäisiä Keusotelta ja yksittäisiä Järvenpään kaupungilta. Positiivisena huomioitiin erityinen kaupungin yhteydenpito eri tahoilta koronakriisin yhteydessä, mikä on varmasti lisännyt merkityksellisyyden tunnetta toimijan silmin ajateltuna.

C: Tiedonsaanti ehkä kyl joissakin asioissa. Et se informaatio, mitä saadaan, niin se olis niinku selkeätä ja tiedettäs myös, mistä sitä haetaan.

A: Hirveen paljon meille tulee ihan järjettömiä aineistoja, joihin pyydetään mielipiteitä. Kyselyt, aineistot on virkakieltä, asiantuntijakieltä ihan hirveen paljon. (...) Jos oikeesti halutaan mielipide, ne kysymykset täytyy olla sellasia, et se lukija osaa siihen vastata.

7.2.3 Yhteistyö muiden tahojen kanssa

Haastattelun ja koko työn yksi teema on yhteistyö. Kaikilla toimijoilla oli paljon yhteistyötä muiden kolmannen sektorin toimijoiden tai yritysten kanssa: paljon eri yrityksiä lueteltiin laidasta laitaan. Toimijoiden A ja C linjaukset olivat samanlaiset niiltä osin, että yhteistyökumppaneita mietitään tapauskohtaisesti, mitä missäkin tilanteessa tarvitaan.

A: Et kaikki tällänen toiminta, mitä oman ympäristön kehittämiseksi tehdään, niin se on ihan joka kunnassa, niin kannattaa se kaupunki siihen sitouttaa ja pyytää

mukaan ja miettiä, mitä kaupungilt odotetaan, mitä halutaan ja mitä toisaalta sitä kaupungille voidaan antaa, mitä kaupunki voi saada siitä.

B toimijan periaatteisiin kuului toiminnan juurruttaminen hankevapaaksi, minkä vuoksi heillä on meneillään laajemman yhteistyön kartoittaminen. Tärkeää heille olikin kartoittaa jatkossa juuri yritysten puoli, jota oli tarkoitus vauhdittaa alan myyjillä ja myyntiajattelulla.

B1: Just tämmöst kumppanuusajatuksia ”kaikki voittaa”, kun on mukana tällases toiminnassa. Yritykset monesti haluaa kantaa sitä yhteiskuntavastuuta.

7.2.4 Osallistuminen ympäristötekoihin

Toimijoilla on haastatteluiden perusteella palava halu olla mukana ympäristötyössä. Erityisen hienoa oli kuulla kaikilta positiivisia vastauksia. Haastatteluissa lueteltiin myös paljon eri keinoja osallistua resurssiviisaaseen työhön – kerrottiin, mitä toimijat jo tekevät tai millaisiin tapahtumiin he ovat osallistuneet.

A: Me halutaan olla ohjelmassa ja ollaan valmiita ja sitoutuneita ja erittäin aktiivisia ja innostuneita olemaan siinä ohjelmassa mukana omilta lähtökohdiltamme.

B2: Et me oltais osa sitä resurssiviisausohjelmaa, niin se ois niinku hienoo, et me oltais virallisesti kirjattuna, koska sitähan me käytännös tehdään.

C: (...) hyvänen aika, mehän ollaan tehty jo paljon ennen Resurssiviisasta Järvenpäätä näitä asioita. Samansuuntaisethan ne on ne näkökulmat.

Erityisesti haastatteluista korostui se perusajatus, että tekemällä pieniä arkipäivän asioita voi vaikuttaa. Osalle Järvenpään resurssiviisausohjelma oli tuttu. Siihen oli törmätty sattumalta aiemmin tai siihen oli tutustuttu haastattelua koskevan puhelinoiton jälkeen. Muutamissa keskusteluissa otettiin jopa esiin itsessään Resurssiviisas Järvenpää -käsite. Sitä pidettiin vieraana. Mietittiin, mitä resursseja sillä tarkalleen ottaen tarkoitetaan.

C: Mitä teille tulee mieleen sanasta Resurssiviisas Järvenpää? Niin mikä se on? Eli se sana oli niinku vieras. Sitten kun mä annoin sen ohjelman, niin hyvänen aika, mehän ollaan tehty jo paljon ennen Resurssiviisasta Järvenpäätä näitä asioita.

C: Ne on loppupeleissä sellaisia arkisia asioita. Niitä naamioidaan hankalan sanan taakse, jota ei ymmärrä suoraan, sillon se jää vieraaksi kyllä.

Vaikka resurssiviisaus käsitteenä oli vieras, resurssi sana mainittiin kuitenkin toiminnan laajentamisen haasteiden mietinnän yhteydessä esimerkiksi talouden resursseista puhuttaessa. Koettiin, että resurssien puuttuminen tai rajallisuus oli hidastanut kasvua: tilat,

välineet ja henkilökunnan rajallisuus. Nämä sekä rahanpuute hidastivat toimintaa myös itse haastatteluhetkellä.

7.2.5 Onnistumiset, haasteet ja motivointi

Osallisuus ja yhteisöllisyys olivat haastatteluissa korostuneet onnistumisen kulmakivet. Ihmisten, myös sellaisten, jotka eivät muuten näkisi, on mahdollista nähdä toisiaan toiminnan myötä. Lasten kanssa toimiminen oli myös onnistumisen tunnetta nostattavaa, koska siitä sai välitöntä palautetta ja lapset olivat normaalisti heti innostuneita tekemistään asioista.

A: On tärkeä, et jokainen voi osallistua ajattelematta omaa taloudellista tilaansa näihin ja voi osallistua nuoremmat ja vanhemmat ja kaikki ja täällä tapaa sillon sosiaalisessa tilanteessa ja taloudellisessakin tilanteessa olevat ihmiset toisiaan, jolloin voi syntyä siinä sivutuotteena ties mitä hyvää.

Haasteeksi mainittiin pettymysten ja paineen sietäminen osallistujien aktivoimisessa. Myös ihmisten kannustaminen koettiin haasteeksi, mikä toivottiin kääntyvän onnistumiseksi useiden näkökulmien mukaan. Tästä hyvä esimerkki:

C: Miten auttaa löytämään niitä arjen tekoja. Monesti niinku ihmiset miettii, että joku ilmastokysymys esimerkiks, niin se on niin iso asia, että mä en voi tehdä mitään. Miten löytäis sellaista kieltä, sellasta puhetta, mikä auttais ymmärtämään, että pienillä asioilla jokainen voi vaikuttaa.

Yhteistyö, yhteistyön voima ja nähtävillä olevat vaikutukset auttavat osallistumaan entistä aktiivisemmin toimintaan. Myös merkityksellisyys ja itsensä hyödylliseksi kokemisen tunne ovat tärkeitä aktivoivia tekijöitä.

A: Se että kokee asian merkitykselliseksi ja tärkeeksi ja kokee myös sen, että minusta on jotakin minusta on hyötyä tossa asiassa ja minä saan iloa. On tärkeä asia joltain näkökulmalta, itselle tärkeä asia; se on kiinnostavaa, se on hauskaa, voin olla hyväksi ja hyödyksi.

C: Mieluummin käytetään kirpputorihuonekaluja meidän toiminnassa ja käytetään se raha ihmisiin. Koska ne tuolit ja pöydät ei tarjoa sylejä eikä sitä läheisyyttä. Ne ihmiset tarjoo sitä. (...) Se on ympäristöteko, niin se on myös tavallaan tämmönen inhimillinen teko, että suunnataan ne varat sinne ihmisiin.

8 TULOKSET JA HAVAINNOT

Tämän toimintatutkimuksen tavoitteena oli asukkaiden ja kolmannen sektorin toimijoiden osallisuuden lisääminen resurssiviisaustyöhön. Tutkimusongelma oli, miten asukkaat ja kolmannen sektorin toimijat saadaan mukaan resurssiviisaustyöhön? Tutkimusongelmaa lähestyttiin kolmen tukikysymyksen avulla. Ensimmäinen, miten osallistaminen on toteutettu Vantaalla, Lahdessa ja Riihimäellä, on esitelty seuraavaksi tässä luvussa. Haastatelluaineistojen pohjalta saatiin kattava kuva, mitkä asiat ovat kaupungeissa keskeisiä niin resurssiviisaustyössä kuin asukkaiden ja toimijoiden osallisuuden lisäämisessä.

Myöhemmin tässä luvussa esitellään lisäksi kaksi seuraavaa tukikysymystä. Miten asukkaat ja toimijat saavutetaan nykyistä paremmin? Miten asukkaita ja toimijoita on mahdollista aktivoida nykyistä enemmän? Yksi analyysin tärkeä osa oli Järvenpään tiekartan luonnosvaiheessa saadut mielipiteet ja lausunnot, jotka haluttiin nostaa tämänkin opinnäytetyön tutkimukseen mukaan. Ne tulokset, joita ei mainittu vertailututkimusten tai haastattelujen tuloksissa, mainittiin kahdessa jälkimmäisessä osiossa.

8.1 Kaupunkien haastatteluiden anti

Haastateltavaksi valittiin kolme aiemmin mainittua kaupunkia. Haastattelut nauhoitettiin, minkä pohjalta ne litteroitiin sanatarkasti, vaikka tähän työhön koodattiin vain keskeiset aineistot ja tulokset. Kaupunkien haastatteluista korostui vahvasti kaksi erillistä teemaa, osallisuus ja resurssiviisaus, joita sivuttiin kysymyksissä sekaisin. Tähän lukuun poimittiin myös tapaustutkimusten tuloksia, joita ei mainittu kaupunkien haastatteluissa. Seuraavissa kappaleissa kerrotaan kaupunkien keinoja osallisuuden ja resurssiviisauden lisäämiseksi.

Vantaan kaupunki piti yleisesti keskeisenä osallisuuden, vuorovaikutteisuuden ja tiedon lisäämistä. Osallisuudessa keskeistä oli luontosuhteen kasvattaminen esimerkiksi retkillä tai vaikka Ötökkävuoden toiminnan kautta. Vantaa piti myös erilaisten hankkeiden, esimerkiksi KEKE-kiihdyttämön, tuotosta arvossa. Koska keskeistä oli myös yhdessä toimiminen sekä käytännön teoista viestiminen osallisuuden lisäämiseksi Vantaa mainitsi muun muassa taloyhtiöfoorunit, Circular FoodHood, Yhteinen pöytä sekä aiemmin mainittu Ötökkävuosi. Vantaan kaupungin mukaan tiedottaminen oli tärkeä elementti tiedon ja osallisuuden lisäämisessä. Tiedottamisessa tuli huomioida monikanavaisuuden lisäksi kielen selkeys, minkä vuoksi heillä oli tapana viestiä ennemmin hiilineutraaliudesta kuin resurssiviisaudesta asukkaiden suuntaan. Osaltaan Vantaa hyödynsi tiedottamisen monipuolistamisessa Ympäristökeskuksen ympäristöviestintäryhmää sekä kaupungin omaa

ympäristövastaavat arviointiryhmää. Vantaan tapaustutkimuksissa huomattavia osallisuuskeinoja olivat asukasraati ja asukasfoorumit.

Asukkaiden osallistamisessa Riihimäki keskittyi kannustamiseen ja tiedon lisäämiseen esimerkiksi KERI-hankkeella. Osallisuuden tuli Riihimäen näkemyksen mukaan olla kaksisuuntaista ja monikanavaista sekä etäosallistumismahdollisuuksia tuli parantaa entisestään. Riihimäellä resurssiviisauden ja kiertotalouden tiekartta oli tarkoitettu kaupunkiorganisaation sisäiseksi sekä siihen liittyville sidosryhmille; yrityksille, muille toimijoille ja oppilaitoksille. Tavoitteena oli saada sidosryhmät toimimaan tiekartan tavoitteiden mukaisesti ja ennen kaikkea sitoutumaan niihin muun muassa tiekartan seurantaryhmän muodossa. Lisäksi tapaustutkimuksissa Riihimäen keinoja osallistaa olivat saavutettavuutta lisäävä kehittämishanke Kulttuurivirkistys sekä matalankynnyksen kohtaamispaikka Olohuone.

Vaikka Lahden edustaja ei työskennellytkään keskeisesti resurssiviisaustyön parissa haastattelusta korostui samoja tekijöitä kuin muistakin haastatteluista: vuoropuhelun tärkeys asukaskohtaamisissa sekä työpajamaisissa tapahtumissa. Viestinnässä osallisuutta oli mahdollista lisätä monimenetelmällisyydellä. Haastateltava mainitsi myös, että dialogimenetelmä voi olla ei-osallistujien aktivoinnin avaintekijä. Yksi ympäristövastuuta ja yhteisöllisyyttä lisäävä toimi oli Lahden mukaan osallistava projektitukihaku. Tähän liittyivät turvallisuuskävely sekä koulukiertue. Myös opastus ja ympäristöneuvonta olivat tärkeitä tekijöitä tiedon lisäämisessä ja toiminnan muuttamisessa resurssiviisaaseen suuntaan. Tapaustutkimuksissa korostui muutamia seikkoja, joita ei suoranaisesti mainittu kaupunkien haastatteluissa. Lahden osallisuus jakautui neljään eri osa-alueeseen: kaupunkiympäristöön vaikuttaminen, palveluiden kehittäminen, verkko-osallistuminen sekä lasten ja nuorten osallistuminen. Viimeisimpään sisältyi Vihreä lippu ympäristöohjelma, ympäristöraati sekä Lahden nuorisovaltuusto. Ympäristöön liittyen haastatteluissa korostettiin, että se vaikuttaa koettuun hyvinvointiin.

8.2 Asukkaiden ja toimijoiden saavuttaminen

Toinen tukikysymys, miten asukkaat ja toimijat saavutetaan nykyistä paremmin, johdattelee itse tutkimusongelmaan vastaamiseen. Kuten jo kaupunkien tapaustutkimuksista sekä haastatteluista kävi ilmi, asukkaiden saavutettavuuteen oli mahdollista vaikuttaa ensisijassa monikanavaisella tiedottamisella. Yksi haastatteluissa mainittu keino oli yksinkertaisesti lisätä osallisuutta. Tätä oli mahdollista lisätä keskittymällä ei-kävijöiden kalasteluun esimerkiksi käyttäjälähtöisellä suunnittelulla, johon kiinteästi liittyi jalkautuminen ja kohde-ryhmän syvempi tunteminen. Mieli-piteissä kaivattiin ensisijaisesti nuorille ja vanhuksille lisää toimintaa.

Kulttuurisuunnittelu tai yleisemmin yhteiskehittäminen liittyivät käyttäjälähtöiseen suunnitteluun. Jokaisesta tutkimusmateriaalista korostui myös tiedottamiseen rinnastuva yksinkertainen tapa esittää asiat, minkä ansioista oli mahdollista taata mahdollisimman suuren yleisön kiinnostus. Tavoitteiden ja toimenpiteiden tarkennus sekä ympäristötyökoordinaattorin tai ympäristötyöryhmän mukaan ottaminen mainittiin keskityttävänä toimina lausunnoissa. Toimijoiden haastatteluissa korostuivat osallisuuden ja yhteisöllisyyden tärkeys sekä niissä nousevat yhteistyö ja sen voima. Saavutettavuuteen liittyi myös tavallaan lausunnoissa mainittu viheralueiden saavutettavuus muun muassa paremmilla julkisen liikenteen palveluilla.

8.3 Asukkaiden ja toimijoiden aktivointi

Viimeinen tukikysymys, miten asukkaita ja toimijoita on mahdollista aktivoida nykyistä enemmän, johdattelee tutkimusongelman ytimeen samoin kuin edellinen tukikysymys. Aktivointiin liittyi tutkimuksen mukaan erityisesti tunne sekä henkilökohtainen kokemus. Huoli ympäristöstä oli ollut toimijoiden työn aloittamisen kulmakivi eli aktivoiva tekijä. Havainnointiin vaikutetaan konkreettisilla toimilla: katukuvassa näkymisellä, palveluita lisäämällä, olemalla mukana toiminnassa sekä taiteen ja kulttuurin keinoilla. Taiteeseen ja kulttuuriin liittyy osaltaan myös mielipiteissä mainittu kulttuurinen moninaisuus. Toisin sanoen oli kyse ajattelun aktivoinnista. Lausunnoissa aktivoivana tekijänä nähtiin erillinen ympäristötyöryhmä tai ympäristövasta.

9 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tämän toimintatutkimuksen tavoitteena oli osallisuuden lisääminen niin asukkaiden kuin kolmannen sektorin toimijoiden kesken. Ennen opinnäytetyön aloittamista Järvenpään kaupunki oli jo tehnyt resurssiviisaan tiekartan, mutta halusi vahvistaa näkemyksiä, miten asukkaat ja kolmannen sektorin toimijat saadaan mukaan resurssiviisaustyöhön.

Olennainen osa vertailututkimusta olivat kaupunkien asiantuntijoille teetetyt teemahaastattelut. Haastatteluiden tarkoitus oli saada kattavasti tietoa eri osallisuuden keinoista sekä kaupunkien tavoista hoitaa resurssiviisaustyötä. Vertailututkimukseen otettiin tarkasteluun Vantaa, Riihimäki ja Lahti. Tämän rinnalla tehtiin vertailututkimusta keskittyen pääasiassa kyseisten kaupunkien verkkosivujen analysointiin. Vertailututkimuksella haluttiin lisätä tietoutta kaupunkien osallisuuskeinoista sekä resurssiviisaista tavoista toimia. Jotta olisi saatu enemmän näkemyksiä, olisi ollut suotavaa haastatella useampaa kaupunkia. Tämä ei ollut aikarajoitteiden vuoksi kuitenkaan mahdollista. Haastatteluista onnistuttiin saamaan varsin monipuoliset tulokset jo kolmea kaupunkia haastatteleamalla.

Myös toimijoita haastateltiin. Valittiin kolme paikallista toimijaa ympäristötyön tiimoilta. Haastattelujen tarkoituksena oli avata näkemyksiä osallisuuteen ja resurssiviisauteen liittyvissä asioissa sekä selvennettiin heidän toiminnan lähtökohtia. Toimijoiden haastatteluihin olisi ajan salliessa voinut ottaa muutaman sellaisen yhdistyksen muulta kuin ympäristötyön toimialalta. Samalla olisi voinut selventää, mikä on heidän tietämys ympäristöasioista. Tämän lisäksi tehtiin pienimuotoinen analyysi Järvenpään tiekartan luonnosvaiheessa saaduista mielipiteistä ja lausunnoista, jotka haluttiin nostaa tämänkin opinnäytetyön tutkimukseen mukaan. Analyysiin olisi saanut enemmän näkemystä, jos mielipiteitä ja lausuntoja olisi lähtökohtaisesti saatu enemmän luonnosvaiheessa.

Osaltaan huomiota haluttiin antaa juuri asukkaille. Heille ja toimijoille suunniteltiin pidettäväksi työpajaluontoinen ideakahvila, joka jouduttiin perumaan pandemiarajoitusten myötä. Olisi ollut erityisen tärkeää saada asukailta ideoita ja uusia näkemyksiä sekä sisällyttää ne tärkeänä osana tutkimuksen tuloksiin. Toimijoiden näkemyksiä saatiin jonkin verran haastatteluissa, mutta ehkä heiltäkin olisi voinut tulla laajempi näkemys työpajassa. Osaltaan pandemia aiheutti myös haastatteluihin liittyviä muutoksia: vaikka haastattelut menivätkin hyvin ja syntyi normaalia keskustelua kysymysten ohella, on oletettavaa, että haastateltavat olisivat voineet olla vapautuneempia kasvokkain jutelluissa kuin Teams ja Zoom -ohjelmia käyttämällä tehdyissä haastatteluissa.

Työn tutkimusongelma oli, miten asukkaat ja kolmannen sektorin toimijat saadaan mukaan resurssiviisaustyöhön? Koska tukikysymykset ovat tutkimusongelmaan johdattelevia

kysymyksiä, niiden sisällöistä rakentuu myös vastaus itse tutkimusongelmaan sekä samalla tutkimustyön tavoite, osallisuuden lisääminen, saavutetaan. Näiden tukikysymysten tulokset löytyvät aiemmasta luvusta. Tuloksissa korostuivat osallisuuden lisääminen, yhdessä toimiminen sekä elementti: aktiivinen kansalainen. Kaikki nämä osa-alueet ovat sidoksissa toisiinsa. Niiden pääkohdat esitetään seuraavissa kappaleissa.

9.1 Osallisuuden lisääminen

Osallisuuden lisäämiseen liittyy paljon eri asioita. Teoriassa osallisuutta lisättiin monikanavaisilla osallisuus- sekä viestintäkeinoilla. Vertailututkimuksen perusteella tarvittiin erilaisia osallistavia ja vuorovaikutteisia keinoja, jotta mahdollisimman monelle voitiin tarjota mieluisin tapa osallistua. Monikanavaisella viestinnällä saavutetaan mahdollisimman moni kuulija. Sillä voitiin myös viestiä kattavasti resurssiviisaista keinoista ja tavoitteista. Myös taloyhtiöt kannatti ottaa mukaan toimintaan kaupunkien ja lausuntojen perusteella. Sitä kautta on ainakin mahdollista jakaa tietoa ja näin ollen mahdollisesti vaikuttaa asukkaiden valintoihin entistä laajemmin.

Osallisuuden lisäämiseen ja samalla viestinnän tehostamiseen liittyi myös teoriassa viestinnässä käytetyn kielen merkitys, ymmärrettävyys, joka nimettiin ilmastopolitiikan haasteeksi. Tämän rinnalla korostettiin tavoitteiden helposti hahmoteltavuutta ilman vaikeita käsitteitä tai teknisiä termejä. Toimijoiden ja kaupunkien haastatteluissa oli myös havaittavissa tarve resurssiviisauksen selkeyttämiselle. Yksi mahdollisuus oli käyttää resurssiviisauksen sijaan ympäristöpolitiikkaa, ympäristötyötä, ilmastotyö tai hiilineutraaliutta kommunikoidessa kaupunkiorganisaatiosta ulospäin. Vertailututkimuksen mukaan resurssiviisaukset oli suotavaa esittää selkeästi, lyhyesti ja mielellään havainnollistavien kuvien verkkosivuilla. Verkkosivuilta on tapana kuitenkin hakea tietoa uusista ja vieraista asioista, vaikka kaupungin verkkosivut eivät olisikaan se tärkein tiedonlähde – ulkoasuun kannattaisi kiinnittää enemmän huomiota.

Joka tapauksessa helpolla kielellä ja selkeillä asiayhteyksillä mahdollisimman moni ymmärtää, mitä tarkoitetaan. Tietoa resurssiviisauksen valinnoista lisäämällä vaikutetaan asukkaiden mahdollisuuksiin oivaltaa itse: miten voi tehdä resurssiviisaita valintoja sekä miksi niitä oikeastaan kannattaa tehdä. Kuten haastatteluista kävi ilmi, resurssiviisauksen merkitsee arkisia valintoja. Lausunnoissa ensiarvoisen tärkeää oli tarkentaa tietokartan toimenpiteitä ja antaa täsmällisiä tavoitteita. Tämä ajatus korostui myös haastatteluissa: käytännönläheiset ratkaisut ovat tässäkin yhteydessä helpompia ymmärtää. Vertailu- ja haastatteluaineistojen perusteella verkkosivujen tulee myös olla helposti lähestyttävät. Osa toimijoista olikin ihmetelty verkkosivujen resurssiviisauksia. Teorian mukaan kielellä voitiin ylläpitää valta-asemia tai yhteiskuntaluokkien välisiä eroja.

Asukkaiden osallisuuden lisääminen resurssiviisaaseen työhön vaati haastatteluiden pohjalta pitkäjänteistä ja tiedottavaa työtä. Vantaalla turvaututtiin tiedon lisäämiseen ympäristöviestintäryhmän, ympäristövastaavat ryhmän, HSY-infon sekä Vastuullinen vantaalainen -konseptin keinoin. Lahdessa tiedottavaa työtä tehtiin muun muassa ympäristöneuvonnan, opastuksen sekä koulukiertueen muodossa. Paikalliset jätehuoltoyhtiöt tekevät myös osaltaan tiedottavaa työtä. Riihimäellä tiedotusta parannettiin erityisesti KERI-hankkeella. Nämä auttavat resurssiviisaisten asioiden tiedottamisessa sekä osaltaan myös ympäristötekojen juurruttamisessa osaksi tavallista arkipäivää. Hankkeiden eduksi mainittiin haastatteluisissa organisaation ulkopuolinen lisätyövoima sekä niistä saatavat konkreettiset esimerkit.

Teorian osa-alueen tunteen korostaminen oli keskeistä niin tiedon lisäämisessä kuin kehittämisessä: molemmissa edettiin näkemisestä tunteisiin ja vasta sitten seurasi jokin toiminta tai teko. Tunne auttoi aktivoinnissa ja liittyi henkilökohtaiseen kokemukseen. Kun tieto on tunteisiin vetoavaa, se jää paremmin mieleen. Näin ollen tarvitaan tunteita nostattavaa tiedottamista ja toimintaa. Koska yksi kuva on helpompi ymmärtää kuin tuhat sanaa, yritetään löytää ne kaupungin yrittäjät ja toimijat, joista voidaan tehdä konkreettisia esimerkkejä muille. Kuten mielipiteissä ja lausunnoissa korostettiin, käytännön esimerkit eri yhteisöjen ja yritysten onnistumisista kiinnostivat. Esimerkeillä kannustetaan kaikkia toimimaan haluttuun suutaan sekä samalla lisätään tietoa jo tehdyistä toimista. Teoriassa kokemusten jakaminen myös lisäsi aktiivista osallisuutta motivoiden muita toimimaan.

Osallisuuden lisääminen mainittiin teoriassa hyvän hallinnon tavoitteeksi, koska siten edesautettiin toimenpiteiden hyväksyttävyyttä sekä tavoitteiden saavuttamista – yhteiset tavoitteet omalta osaltaan myös lisäsivät aktiivista osallisuutta. Osallisuudella vaikutettiin teorian mukaan myös identiteetin muodostumiseen sosiaalisissa ympäristöissä samastamalla toisiin ihmisiin. Kuten työn teoriaosuudessa mainittiin, ei toimijoita, eikä näin ollen edes asukkaita kannata kuitenkaan johtaa ylhäältä alaspäin käskyttämällä, vaan heitä kannatti aktivoida kertomalla esimerkkejä ja ottamalla mukaan toimintaan. Tähän liittyy myös yhden kaupungin edustajan kommentti:

R: (...) Valtavia muutoksia, joista puhutaan niin, et tää pitäis tehdä heti. Koko ajan hoetaan, et on kiire. Kun se ei oo mahdollista, ihmisten muutosvastarinta nousee niin kovaks, et ne ei tee mitään. Et sillai koen, et se viestintä on ihan ensiarvoisen tärkeätä miettiä kuntoon: pohtia, miten sen asian esittää.

9.2 Yhdessä toimiminen

Haastattelujen perusteella viestintä koettiin aiempaa monimuotoisemmaksi ja pelkän kuuntelemisen sijaan oli alettu kiinnittää huomiota viestinnän kaksisuuntaisuuteen. Niin toimijoiden kuin kaupunkien haastatteluissa korostui halu keskustella: asiat halutaan selvittää yhdessä muiden osapuolten kanssa. Yhteiskehittämisessä oli teorian mukaan keskeistä eri sidosryhmien työskentely ja ennen kaikkea keskustelu, mikä lisäsi poikkihallinnollisuutta sekä kavensi poliittisen toiminnan ja rakenteiden välistä kuilua. Koska suunnitteluun osallistui tietyt kohderyhmät, teoriassa alleviivattiin suunnittelun vastaamista ihmisten toiveisiin ja tarpeisiin sekä ratkaisujen tapauskohtaisuutta. Toimintaan osallistuneet henkilöt kokivat itsensä merkityksellisiksi sekä kuuluivat johonkin ryhmään. Näin osallisuuden ja yhteisöllisyyden tunteet kasvoivat, mikä vaikutti teorian perusteella suoraan hyvinvoinnin kokemiseen.

Sidosryhmien yhteistyön ja verkostoitumisen katsottiin lisäävän vastuullista toimintaa juuri erilaisista tarinoista kertomisen myötä. Kaupunkien haastatteluissa käytännön teoista viestimistä vahvistettiin esimerkiksi KEKE-kiihdyttämön tuloksista ja kokemuksista kertomalla. Viestintä ja yhteistyö olivat siis yhteiskehittämisen päätekijöitä kuten teoriassakin todettiin. Toisaalta teoriassa mainittiin, että syvän luottamuksen myötä oli mahdollista saavuttaa laaja vuorovaikutus, mutta se vaati jalkautumista ja ihmisten kohtaamista. Tämän toiminnan etuina nähtiin hiljaisen tiedon kuuleminen sekä osallisuuden parantuminen lisääntyneen luottamuksen seurauksena, jolloin kulttuuriset erityispiirteet oli helpompi huomioida suunnittelutyössä. Näillä rakennettiin kulttuurisia ja sosiaalisia voimavaroja, mikä on edellytys kestäväen hyvinvoinnin tavoittelussa. Vaikka kaupunkien haastatteluissa ei paljon korostettu jalkautumisen tärkeyttä, sieltä nousivat esiin yhdessä toimimisen ja vuoropuhelujen tärkeys sekä viime aikoina tärkeäksi koettu asiantuntijaviestintä kaupunkien haastattelujen perusteella.

Haastatteluissa korostuivat toimijoiden osalta merkittävä kiinnostus ympäristötyöhön ja kaupungin kanssa kumppanina toimimiseen. He halusivat selvästi tehdä asioista parempia ja antaa ihmisille jotain oli se sitten läheisyyttä tai apua. Toimijoiden näkemyksen mukaan yhteisöllisyys ja osallisuus olivat kulmakiviä, ja ne nostattivat onnistumisen tunteita ihmisissä. Yhteistyön ja sen luoman voiman avulla oli mahdollista tehdä mitä vain. Aina yhdessä tekeminen ei tarvitse olla virallista. Vantaalla pidettiin erityisesti retkistä ja talloista. Erityisesti yhteistyöhön toimijoiden kanssa kannattaa panostaa.

Toimijat odottivat erityisesti helppoutta keskustella heitä askarruttavista asioista kaupungin kanssa sekä painottivat molemminpuolisen hyödyn löytymiseen toiminnassa. Ennen kaikkea kaupungin jakaman tiedon tuli olla selkeää ja helposti saavutettavissa.

Negatiiviseksi koettiin aiemmin saavutetun yhteistyötason tai tiedon katoamista organisaatiomuutoksissa. Tämän välttämiseksi kaupunkiorganisaation sisäiseen tietokantaan voi varmasti kirjata tietoja tarkemmin yhteistyöstä ja sen tasosta.

9.3 Aktiivinen kansalainen

Vastuun siirtämisellä kuntalaisille, vahvistettiin lähidemokratiaa, mikä onnistui parhaiten yhteiskehittämisellä. Näin myös vahvistettiin teorian mukaan aktiiviseksi kansalaisuudeksi kasvamista. Sosiaalisen hyvinvoinnin parantaminen auttoi aktiivisen kansalaisuuden muotoutumisessa. Koska kuten teoriassa selitettiin, sillä voidaan vaikuttaa syrjäytymisen ehkäisyyn, kriittiseen ajatteluun sekä puhumattakaan osallisuuden lisäämiseen.

Niin ilmastotyöhön sitouttamisessa kuin kaupunkien haastatteluissa korostuivat yksinkertaiset, helposti ymmärrettävät kokonaisuudet ja käsitteet sekä niiden tärkeys. Ilmastotyöhön sitouttamisessa nähtiin tärkeäksi myös aktiiviseksi kansalaiseksi kasvaminen, joka teoriassa mainitun näkemyksen mukaan puuttuu. Oli havaittavissa, että tietynlainen velvollisuudentunnon puuttui. Teorian mukaan myös ihmisten itsekeskeisyys ja yksinäisyys lisääntyivät. Nämä tekijät olivat aktiivisen kansalaisen vastakohtia. Olisi hyvä korostaa, perustuslain kohtaa: vastuu luonnosta kuuluu kaikille. Se voisi aktivoida toimimaan ympäristötyön edun mukaisesti ja olisi selkeä syy toimia. Teoriassa paikallisesti vaikuttamalla sekä panostamalla yhteisiin etuihin myös merkityksellisuuden tunne korostui. Huoli nostatti tunteita teorian ja haastatteluiden mukaan myös lähiympäristön epäkohtien havaitsemisen kautta tapahtuen toimijoita aktivoivana tekijänä. Samankaltaiset tunteet olivat myös toimijoiden työn aloittamisen lähtökohdat. Myös kaupungin esimerkki asukkaille voi olla kannustava ja resurssiviisaisiin toimiin aktivoiva.

Aktiivisen kansalaisuuden keskiössä oli kestävä hyvinvointi. Sitä edesauttoi teorian mukaan sujuva arki, minkä kautta puolestaan hyvinvointi ja osallisuus lisääntyivät yleisellä tasolla. Kaupungit tarjosivat asukkaille vinkkejä kestävästä valinnoista. Teoriassa mainittiin myös sosiaali- ja terveysalan aktivoiminen ympäristötyöhön suositusten ja ratkaisujen esittämisen yhteydessä, koska heillä oli näkemyksen mukaan asukkaiden toimintaan merkittävä painoarvo arjen asiantuntijuudessa.

Järvenpään kaupungin yhden tavoitetilan mukaan Järvenpään kaupunki toimi esimerkkinä ilmasto- ja ympäristötyössä vuoteen 2030. Kaupunkien haastatteluiden perusteella oli huomattavissa jonkin asteista siiloutumista – keskitytään vain oman työpöydän asioihin ja arvoihin. Tällöin on vaarana, että resurssiviisaus jää irralliseksi ohjelmaksi eikä sen kokonaisuhyötyä saada tehokkaasti irti.

10 KEHITTÄMISEHDOTUKSET

Seuraavassa luvussa esitellään suosituksia mahdollisista huomioon otettavista toimista ja kehittämisehdotuksista, jotka nousivat esille työn tekemisen yhteydessä, mutta ovat virallisista tuloksista hieman irrallaan olevia. Esiinnousseet asiat käydään läpi lyhyesti, koska niistä kaikista voisi tehdä laajemman jatkotutkimuksen. Tässä luvutta esitellään myös alun perin työpajaan suunniteltu verkkosivu, josta työstettiin poikkeustilan muutoksien vuoksi interaktiivinen verkkosivu. Tämä päätettiin kuitenkin jättää kehittämisehdotustasolle ajan puutteen vuoksi.

10.1 Arkiset valinnat

Yksi tietoisuuteen liittyvä asia on ottaa huomioon ruohonjuuritason tieto. Asukkailta puuttuu monesti konkreettinen tieto, miten voi tehdä arjessa resurssiviisaitavalintoja. Poikkeustilan rajoituksiin kuului esimerkiksi kaupassakäynnin rajoittaminen yhteen kertaan viikossa. Tämä itsessään on monen kuluttajan kohdalla ympäristöteko, koska vaikka Järvenpää on pieni kaupunki, lyhyetkin matkat kuljetaan usein autolla. Arkipäivän valintoihin liittyen syntyi ”Miten vaikutan valinnoilla” -juliste, joka piti esitellä asukkaille ja toimijoille suunnatussa työpajassa, joka peruttiinkin poikkeustilan vuoksi. Julisteen (LIITE 9) tarkoitus on avata asukkaita ajattelemaan, että jopa ne pienet teot vaikuttavat. Julisteesta työstettiin interaktiiviset verkkosivut, jotka päätettiin jättää jatkokehitykseen ajallisten rajoitteiden vuoksi opinnäytetyön tekemisen aikana.

10.1.1 Energiavalinnat ja -tehokkuus

Valtaosa Järvenpään hiilidioksidipäästöistä syntyy tieliikenteestä (39 %) ja lämmityksestä (27,6 %). Kulutussähkön osuus on 13,5 prosenttia eri päästölähteistä. (Järvenpään kaupunki 2019e.) Kestävät lämmitysmuodot on otettu huomioon Järvenpäässä esimerkiksi kysyntäjoustohankkeessa, jossa kaukolämmön kuormituksen tasaamista pilotoitiin Leanheatin ja Fortumin kanssa yhteistyössä vuosien 2014–2017 aikana sekä asemakaavoituksen perustumisessa kaukolämpöön tai johonkin vaihtoehtoiseen vähähiiliseen lämmitystapaan (Järvenpään kaupunki 2018, 13). Nämä ratkaisut oli suunnattu kuitenkin pääasiassa yrityksille, kaupungin kiinteistöille ja uudisrakennuksille.

Jos yksittäiset asukkaat saadaan kiinnostumaan uusiutuvan energian käytöstä kodin lämmityksessä, vaikutetaan suoraan teoriassa esitettyihin resurssiviisauden indikaattoreihin yksi ja kaksi sekä ehkä omalta osaltaan myös indikaattoriin neljä – koettuun hyvinvointiin, johon vaikuttaa positiivisesti ihmisen kokemus vaikuttamisesta ympäristön laatuun. Miten asukkaat saadaan mukaan toimimaan resurssiviisaasti? Tarvitaan lisää tietoa, opastusta,

tukea ja kannustusta eri vaihtoehtoista. Haastatteluiden mukaan keskeisessä asemassa oli kaupungin rooli neuvonnassa ja tiedottamisessa. Kuluttajien tietoon on nostettu lehtien toimesta esille viime vuosina lämmitykseen liittyviä artikkeleita.

Tarvitaan lisää tietoa, opastusta, tukea ja kannustusta eri vaihtoehtoista. Motivan (2019, 11) Harkka-hankkeessa kotitalouksilta kerätyn tiedon mukaan kuluttajat olivat varsin kiinnostuneita uusiutuvasta energiasta ja osa (42 %) oli kiinnostunut aloittamaan tai lisäämään energian pientuotantoa lähivuosina. Vastanneista vain kahdella prosentilla oli käytössään aurinkokeräimet ja yhdellä prosentilla oli aurinkopaneelit. Suurin osa vastanneista (58 %) ei edes harkinnut pientuotantoon sijoittamista lähiaikoina.

10.1.2 Joukkoliikenne ja liikkuminen

Koska yksi päästöjen kannalta kuormittavin tekijä Järvenpäässä on tieliikenne, joukkoliikennettä tulee tarkastella ja mahdollisesti kehittää. Järvenpää on pinta-alaltaan pieni kaupunki, jossa liikkuminen on varsin helppoa polkupyörällä. Aina se ei kuitenkaan ole mahdollista. Siksi julkinen liikenne tulee olla mahdollisimman monen saatavilla.

Järvenpäässä on neljä rautatieasemaa, mutta kaupungin sisäisessä liikenteessä näistä on käytössä kolme. Haarajoen rautatieasema on osa Lahteen menevää sivuraidetta eikä näin ole suorassa yhteydessä Järvenpäähän kuten muut rautatieasemat. Tämä vähentää suoraan linja-autoliikenteen tarvetta Saunakallion, keskustan ja Ainolan välisellä sektorilla. Koska julkisen liikenteen tarpeenkartoitus on itsessään valtava työ, tutkin aihetta pinta-puolisten huomioiden perusteella.

Huomioitava seikka liittyy myös saavutettavuuteen. Matkakortteja voi ostaa ainoastaan Järvenpään keskustasta, Yhteiskouluntien R-kioskilta (Järvenpään kaupunki 2020). HSL ja junaliikenteessä matkalippuja voi ostaa puhelinsovelluksella tai juna-asemien lipunmyyntipisteestä. Satunnainen käyttäjä jättää linja-autovaihtoehdon väliin, jos palvelun käyttäminen on liian vaikeaa. On totuttu tiettyyn mukavuustasoon – käyttämään autoa myös lyhyillä ajomatkoilla. Jotta tästä päästään eroon, tulee tarjota helppoja ratkaisuja. Ihmisiä voisi houkutella kokeilemaan esimerkiksi julkisen liikenteen ilmaisella kokeilupäivällä. Parannettavaa on varmasti kuluttajien asenteessa.

10.1.3 Kaupunkipyörät ja sähköpyörät

Järvenpään kaupunki hyväksyi kehittämissuunnitelman vuonna 2019. Pyöräliikenne on ressurssi- ja viisauden suunnannäyttäjä ja keskeinen teema kaupunkistrategiassa. (Järvenpään kaupunki 2019f, 5-24.) Kuten muissa radanvarsikaupungeissa, myös Järvenpäässä

pyörävarkaudet ovat maan kärkitilastoissa (Helsingin Sanomat 2018). Järvenpään kaupungin (2019f, 6) raportin mukaan vain 14 % matkoista kuljetaan pyörällä.

Tieto on varsin hätkähdyttävää. Sitä kannattaisi nostaa esille suoraan Järvenpään verkkosivuille esimerkiksi resurssiviisaisasioiden yhteyteen. Asukkaiden tulee saada tieto helposti ei niin, että se löytyy raportin seasta. Mainosplakaatti voisi toimia. Puhutaan kuitenkin pyöräilykaupungista. Voisiko järvenpääläisiä aktivoida pyörän käyttöön esimerkiksi vuokrattavien kaupunkipyörien tai sähköavusteisten pyörien avulla? Kuopio otti käyttöön vuoden 2019 toukokuussa 150 sähköavusteista kaupunkipyörää, joiden käyttökulut kaupungille ovat 130 000 euroa, mutta kuittaantuivat käyttäjien maksamalla maksuilla (Mattila 2019). Kuopio suunnitteli hankkivansa pyöriä lisää suuren kysynnän vuoksi. Vuokrattavalla pyörällä on mahdollista kulkea satunnaisesti, ja vaikka vain osa matkasta, ei tarvitse pelätä pyörävarkaita tai pyörän huoltamista olipa se sähköavusteinen tai tavallinen polkupyörä.

10.1.4 Jätteen lajittelu omakotitalot ja pientalot

Haastatteluiden mukaan jätehuoltoyritykset hoitavat osaltaan tiedottavaa työtä ympäristötyössä. Havainnoissa nostettiin ajatus bio- tai muovijätteen kierrättämisen juurruttamisesta osaksi kulttuurista. Voisiko asukkaille tarjota jonkinlaisia kannusteita esimerkiksi alennettua hintaa jäteastian tyhjentämisessä? Kolmenkierron (2020,11-20) mukaan muovijäte tulee pakolliseksi vuoden 2021 jälkeen kunnan kuljetusurakan alkamisen, mutta kuitenkin toukokuun 2022 loppuun mennessä yli viiden asunnon kiinteistöille normaalin sekajätteen ja paperinkeräyksen rinnalla. Myös biojäte tulee lajitella joko kompostoimalla kyseisellä kiinteistöllä tai ottaa sille erillinen keräysastia. Pientalot; alle viiden asunnon taloyhtiöt ja omakotitalot jäävät tämänkin muutoksen ulkopuolelle kuten seuraavasta taulukosta käy ilmi. Heille biojätteen-, kartongin- ja muovinkeräysastiat ovat vapaaehtoisia.

TAULUKKO 4. Vuoden 2020 jätehuoltomääräyksen kiinteistökohtaiset jäteastiat taaja-asutusalueella (Kolmenkierto 2020, 11).

	Lajiteltavat ja erilliskerättävät jätelajit					
Huoneistojen lukumäärä kiinteistöllä	Biojäte	Kartonkipakkausjäte	Muovipakkausjäte	Metalli	Lasi-pakkausjäte	Paperi
5-9	x	x	x			kuten jätelain 49 ja 50 § määräävät
10 tai enemmän	x	x	x	x	x	

Teorian perusteella kulttuuri on keskiössä kulttuurisuunnittelussa, jossa osallisuutta ja poikkihallinnollisuutta edistetään yhteiskehittämisen kautta. Kulttuuri-identiteettiin vaikuttaminen nähdään kuitenkin usein varhaiskasvatuksen asiana, mutta se tulisi huomioida myös muutenkin. Miten kestäviä kehityksen rooleja voitaisiin sisällyttää identiteetin muotoutumiseen siis osaksi kulttuuria? Jotenkin suomalaisiin on onnistuttu iskostamaan esimerkiksi pullonpalautuskulttuuri. Olisiko seuraavana vuorossa biojätteen tai muovijätteen kierrättämisen juurruttaminen kulttuuriin?

10.2 Resurssiviisaustyön näkyvyys ja sitoutuminen

Ensimmäisenä näkyvyydestä puhuttaessa tulee mieleen verkkosivut sekä mobiilisovellus. Ne ovat nykyaikana tärkeitä tekijöitä. Näkyvyyttä voi parantaa myös olemalla näkyvillä katukuvassa sekä aktiivisesti toiminnasta tiedottamisella. Tähän tarvitaan konkreettisia toimia, joista on mahdollista tehdä uutisia myös verkkosivuille. Seuraavissa kappaleissa esitellään muutamia asiayhteyksissä esiin nousseita tekijöitä lyhyesti.

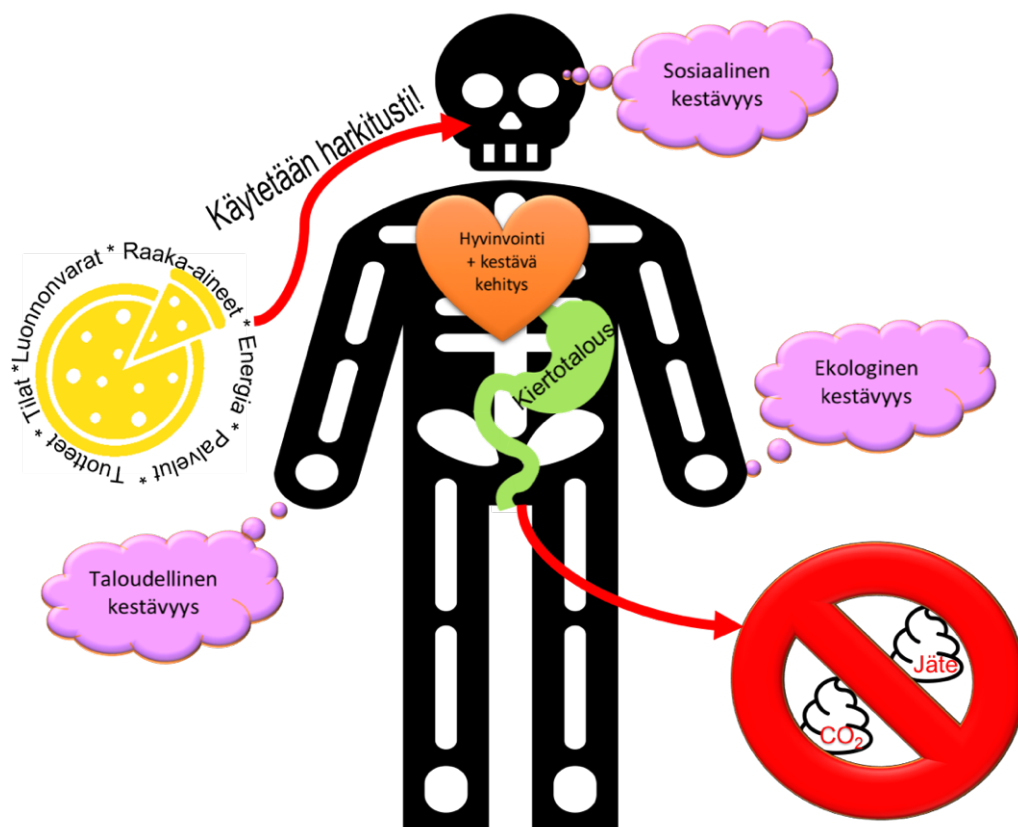
10.2.1 Sitoutuminen resurssiviisaustyöhön

Tietoisuutta voidaan osaltaan lisätä kaupungin ja toimijoiden välisen yhteistyön tehostamisella. Haastatteluissa korostui, että toimijat haluavat olla osana kaupungin resurssiviisaustyötä. Ehkä Riihimäen kaltainen ajattelu, jossa resurssiviisaustyöhön sitoudutaan ja ollaan osana tiekartan seurantaryhmää voisi toimia myös Järvenpäässä. Ainakin ryhmään kuuluvat kokisivat vahvasti kuuluvansa resurssiviisaustyöhön, koska heillä olisi suora vaikuttamiskeino käytössään ilman erillistä vaivannäköä. Tämän keinoin olisi mahdollista lisätä näkyvyyttä.

10.2.2 Verkkosivut

Yksi huomioitava seikka on tiedottaminen. Miten asukkaat ja samalla toimijat saadaan tietoisiksi? Vertailu- ja haastatteluaineistojen perusteella verkkosivujen tulee olla helposti lähestyttävät. Tarkasteltaessa Järvenpään kaupungin verkkosivuja resurssiviisauden osalta, voidaan käyttää adjektiivia raskas. Koska lähtökohta on se, että itse otsikossa on monen vaikea termi, resurssiviisas (Järvenpää), asiaan tutustuminen voi jäädä pelkälle otsikkotasolle. Itsessään käsite resurssiviisaus on vieras ja jokseenkin raskas termi ymmärtää. On kyse siitä, miten käyttäjät näkevät sivut. Asukkaat ja kolmannen sektorin toimijat halutaan mukaan resurssiviisaustyöhön - he eivät ole välttämättä ilmastotyön asiantuntijoita. Asiat tulee esittää yksinkertaisesti, helposti ja selkeästi. Tuskin Järvenpään kaupungin tavoitteena on lisätä yhteiskuntaluokkien eroa tai korostaa valta-asemaansa. Tässä yhteydessä korostuu kielen merkitys sekä ilmastopolitiikan yksi keskeinen haaste,

yksinkertaistaminen. Tämä tulee huomioida myös tavassa tiedottaa. Kannattaa harkita verkkosivuille havainnollistavan kuvan lisäämistä pelkän tekstin rinnalle. Seuraavana esimerkkikuvio.

KUVIO 11. Resurssiviisaukskäsite kuvana (kuva tehty Sjøstedt 2018; Sitra 2020; Sitra 2020b kuvausten pohjalta).

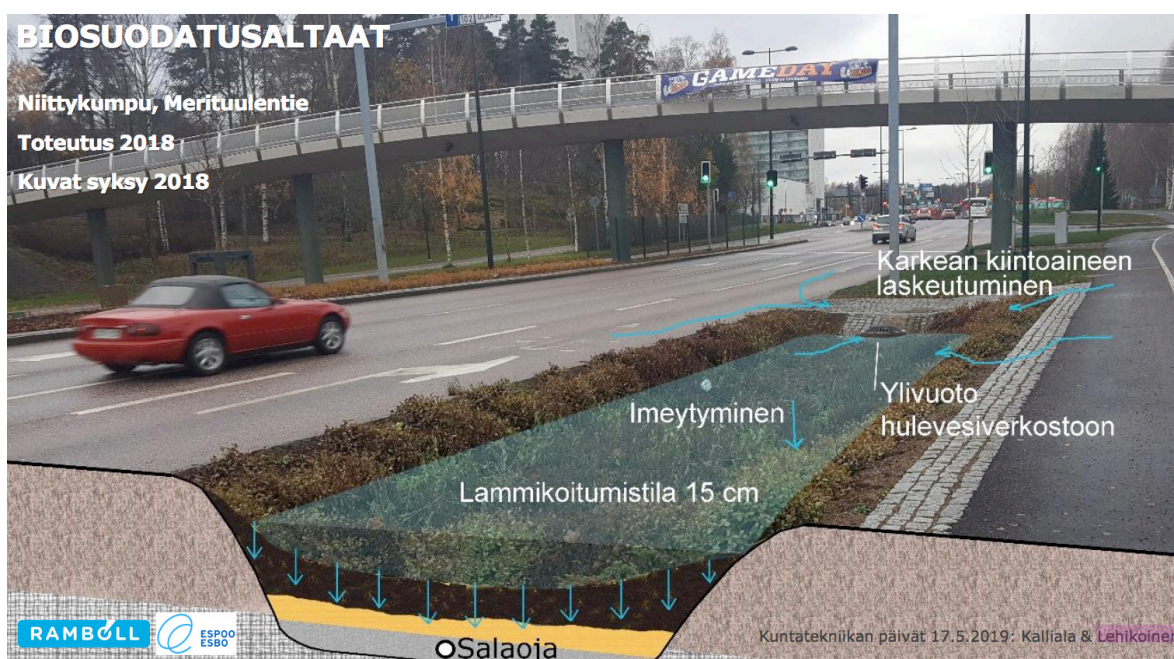
Ajankohtaista asioimisessa ja vaikuttamisessa -sivuille päivittyvä tieto Järvenpään kaupungin tärkeimmät ilmoitukset. Näistä ilmoituksista olisi kätevää saada kopio sähköpostiin. Osa ilmoituksista näkyy tulevan MunJäke -sovelluksen kautta push-ilmoituksina. Kaikki eivät sovellusta kuitenkaan käytä ja siksi Ajankohtaista asioimisessa ja vaikuttamisessa -sivustoille voisi lisätä sähköpostilistan. Sen voisi myös säätää eri kategorioihin perustavaksi, jolloin jokainen voi valita tärkeimmät kategoriat omien mieltymystensä mukaisesti.

10.2.3 Tietoisuus ja näkyvyys resurssiviisausasioista

Niin teoria-aineistosta kuin haastatteluista korostui tietoisuuden lisääminen: tiedotus, neuvonta ja kannustus. Yksi osa-alue on tietenkin aiemmin mainitut verkkosivuja koskevat parannukset, jotka vaikuttavat tiedon siirtämiseen asukkaille. Resurssiviisaita tekoja tulisi kuitenkin yrittää saada näkymään enemmän katukuvassa. Toisaalta tulee huomioida, että

toimijoiden haastatteluissa korostui, etteivät he täysin tiedneet, mitä Järvenpään resurssi-
viisaustyö oli. Tämä voi johtua esimerkiksi tiedon puutteesta tai monimutkaisesta esitysta-
vasta.

Tiekartassa yksi teema on ympäristön tila. On mainittu, että Järvenpäässä on tiheään asu-
tuksi kaupungiksi rikas luonto (Järvenpään kaupunki 2019, 21). Luonnon mukaiset alueet
kutistuvat kuitenkin jatkuvasti asutuksen tihentyessä kaupunkialueella. Huomioita voisi
kiinnittää paikoitellen myös teiden varsien viihtyvyyteen. Esimerkiksi yksi päätie, Pohjois-
väylä, on joiltain osin varsin karu. Väylän varteen olisikin helppo tuoda esimerkiksi viihty-
vyyttä lisääviä pensaita tai muuta puustoa, jolloin kevyt liikenne välttyy joiltain osin melu-
saasteelta. Biosuodatusaltaan lisäämisellä valtatie varrelle olisi painoarvoa monessa
suhteessa. Tällä parannettaisiin sekä alueelta valuvien hulevesien laatua ja veden nor-
maalia kiertoa, että siitä voitaisiin myös tehdä konkreettinen resurssi-
viisauden teko asuk-
kaiden tietoisuuteen nostettavaksi (Kalliola & Lehikoinen 2019, 5-27). Samalla tienvarren
viihtyvyyttä parannettaisiin, kun tienvarsi maisemoitaisiin kauniimmaksi. Tämä liittyy myös
suoraan hyvinvointiin. Seuraava kuvio tarkentaa periaatetta.

KUVIO 12. Biosuodatusaltaan periaate teiden varsilla (Kalliola & Lehikoinen 2019, 29).

11 LOPPUSANAT

Joissain yhteyksissä sanotaan, ettei ole olemassa yhtä oikeaa vastausta. Vastaava tilanne on resurssiviisauden osallisuuden lisäämisessä. Kuten Kortessalmi (2018, 125) toteaa, tarvitaan jatkuvaa uudistumista, koska toimintamallien muutokset syntyvät kokeilujen kautta. Mitä laajempi osallistujien määrä kokeiluissa on, sitä rikkaampia niistä tulee.

Vaikka kuntalaissa osallistumisen ja vaikuttamisen edistäminen on suositus, pitäisi ne priorisoida kunnissa paremmin monelta kohdalta, jotta välttyttäisiin osallistamisen jäämiseltä vain muodollisuudeksi. Nykyään useat kunnat tekevät hyvin perusteellista työtä osallisuuden eteen. Otsikoihin nousee yhä enemmän kuntia, jotka tekevät osallisuusohjelman tai muita toimia osallisuuden edistämiseksi.

Kuitenkin kunnissa on vaikeaa liittää resurssiviisaus ja osallisuus toisiinsa. Yhteistyö on keskeinen tekijä. Se korostuu niin kulttuurisuunnittelussa kuin ilmastotyössä. Yhteistyön tulisi näkyä myös kaupungin toiminnassa aktiivisina yhteistyöverkostoina ja hankkeina strategiatasosta lähtien (Kortessalmi 2018, 125). Usein toiminnassa ja ratkaisuisissa korostuu moninaisuus. Jotta voidaan ratkaista kestävän kehityksen haasteita, tarvitaan erilaajuisia ja erilaisia ratkaisuja: tarvitaan paikallisia ja massiivisia keinoja; tarvitaan toimia tiedottamisesta biokaasuvoimalaan (Kortessalmi 2018, 125).

Julkisuudessa puhutaan nykynuorten voimasta. He haluavat toimia vastuullisemmin ja usein he haluavat myös keksiä ratkaisuja ongelmiin. Toisaalta aktiivisiksi kansalaisiksi kasvetaan. Voiko vanhempaa väestöä enää aktivoita? On todella suuri houkutus pysyä vanhoissa rutiineissa (Kortessalmi 2018, 126). Tarvitaan näkyviä toimia ja rohkeaa viestintää!

Asukkaita tulee tukea yhteisöllisyyteen esimerkiksi liittymällä johonkin asukas- tai kerhotoimintaan mukaan. Ihminen tarvitsee suoran syyn toimia. Miksi teen ympäristölle palveluksen? Mitä seuraa, kun teen tämän ympäristöteon? Mitä käy, jos en tee sitä? Tarvitaanko pandemian tasoinen kaaos, poikkeustila, jotta ihmiset saadaan muuttamaan toimintaa ympäristön vuoksi paremmaksi?

LÄHTEET

Aho, J. 2017. Työväenluokkaisen äidin koulu(tus)valintadiskurssit ja niihin sisältyvä toimijuus. Helsinki: Helsingin yliopisto, Kasvatustieteiden laitos.

Alanko, L. 2017. Lähiörenessanssi yhdessä asukkaiden kanssa. Demos [viitattu 19.5.2020]. Saatavissa: <https://www.demoshelsinki.fi/2017/03/17/lahiorenessanssi-yhdessa-asukkaiden-kanssa/>

Business Järvenpää. 2020. Järvenpää on Suomen vähähiilisin kaupunki [viitattu 21.4.2020]. Saatavissa: <https://businessjarvenpaa.fi/uutiset/jarvenpaa-suomen-vahahiilisin-kaupunki/>

Business Järvenpää. 2020b. Yhteinen vaatekaappi – järvenpääläinen Vaatepuu kannustaa ajattelemaan ekologisesti [viitattu 21.4.2020]. Saatavissa: <https://businessjarvenpaa.fi/uutiset/yhteinen-vaatekaappi-jarvenpaalainen-vaatepuu-yritys-kannustaa-ajattelemaan-ekologisesti/>

Bäcklund, P., Häkli J. & Schulman, H. 2002. Osalliset ja osajat: kansalaiset kaupungin suunnittelussa. Helsinki: Gaudeamus Kirja.

EcoCentria. 2020. Neljä ulottuvuutta [viitattu 21.5.2020]. Saatavissa: http://www.ekocentria.fi/nelja_ulottuvuutta

Edu. 2020. Mitä on kestävä kehitys [viitattu 12.5.2020]? Saatavissa: <http://www03.edu.fi/aineistot/keke/yleistietoa/kestavakehitys.htm>

Eskola, M. & Lindholm, A. 2015. Käräyttäjäkaveri. Teoksessa Lindholm, A. (toim.) Ei-kävijästä osalliseksi – osallistuminen, osallistaminen ja osallisuus kulttuurialalla. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu.

Espoon kaupunki. 2018. Poikkihallinnollinen yhteistyö vastaa muuttuvan kaupungin tarpeisiin – kulttuuritoimijat nähdään uusien näkökulmien avaajina ja voimavarana. STT Viestintäpalvelut Oy [viitattu 18.5.2020]. Saatavissa: <https://www.sttinfo.fi/tiedote/poikkihallinnollisen-yhteistyo-vastaa-muuttuvan-kaupungin-tarpeisiin-kulttuuritoimijat-nahdaan-uusien-nakokulmien-avaajina-ja-voimavarana?publisherId=3385&releaseId=69848296>

Hakio, K. 2015. Kurssimateriaali. Kaupunkimuotoilun kurssi 2019: Käyttäjälähtöiseen suunnitteluun & Käyttäjätutkimuksen tekemiseen. LAMK, 2-12.

Hautio, M. 2015. Osallistaminen taide- ja kulttuurihankkeissa. Teoksessa Lindholm, A. (toim.) Ei-kävijästä osalliseksi – osallistuminen, osallistaminen ja osallisuus kulttuurialalla. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu.

Helsingin Sanomat. 2018. Radanvarren asemilta viedään pyöriä kuin ilmaisia ämpäreitä ja se tuskastuttaa poliisia – ”Juna-asemat ovat pyörävarkaiden supermarketteja” [viitattu 29.4.2020]. Saatavissa: <https://www.hs.fi/kaupunki/jarvenpaa/art-2000005839469.html>

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2015. Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Honkala, N. & Laitinen, L. 2017. Näkökulmia taiteen ja kulttuurin tutkituista vaikutuksista. Sitra [viitattu 12.2.2020]. Saatavissa: <https://www.sitra.fi/artikkelit/nakokulmia-taiteen-ja-kulttuurin-vaikutuksiin/>

Hyvärinen, M., Nikander, P. & Ruusuvuori, J. 2017. Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino.

Häyrynen, M. & Wallin, A. 2017. Kulttuurisuunnittelu: kaupunkikehittämisen uusi näkökulma. Turenki: Hansaprint.

Ikävalko, S. 2016. Kurssimateriaali. Kaupunkimuotoilun kurssi 2019: Rakennetun ympäristön ja julkisten palvelujen osallistava kehittäminen -kurssi. LAMK, 28.

Ilmastolaki 609/2015. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150609#Pidp447248208>

Isola, A.-M., Kaartinen, H. Leemann, L., Lääperi, R., Schneider, T., Valtari, S. & Keto-Toikoi, A. 2017. Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa. Helsinki: Juvenes Print.

JAMK. 2020. Konstruktivismi ja oppiminen. Jyväskylän ammattikorkeakoulu [viitattu 19.3.2020]. Saatavissa: <https://oppimateriaalit.jamk.fi/oppimiskasitykset/oppimiskasitykset/konstruktivistinen-oppiminen/>

Jokihaara, H. 2017. Ilmastopolitiikka: monien vai harvojen politiikkaa? Diskurssianalyttinen tutkimus Suomen ilmastolaista, kuntien asiakirjoista ja asiantuntijahaastatteluista paikallistason näkökulmasta. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos, 12-80.

Jyväskylän kaupunki. 2020b. Mitä resurssiviisaus on [viitattu 12.5.2020]? Saatavissa: <https://www.jyvaskyla.fi/talous-ja-strategia/hankkeet/resurssiviisaus-jyvaskylassa/mita-resurssiviisaus>

Jyväskylän yliopisto. 2020. Kolmas sektori [viitattu 9.5.2020]. Saatavissa: <http://kans.jyu.fi/sanasto/sanat-kansio/kolmas-sektori>

Järvelä, M., Lanki, T., Ratinen, I., Kortetmäki, T., Huttunen S. & Turunen A. 2018. Suomen ilmastopaneeli: Osallistaminen ilmastopolitiikassa raportti 1/2018 [viitattu 9.4.2020]. Saatavissa: https://www.ilmastopaneeli.fi/wp-content/uploads/2018/10/Osallistaminen-ilmastopolitiikassa-loppuraportti_final_220818.pdf

Järvenpään kaupunki. 2017. Tiedote Järvenpään joukkoliikenteeseen liittyen 1.1.2018 [viitattu 29.4.2020]. Saatavissa: https://www.jarvenpaa.fi/attachments/text_editor/17268.pdf

Järvenpään kaupunki. 2018. Kohti resurssiviisautta: Järvenpään ympäristötyön nykytilakatsaus ja kehitysmahdollisuudet – taustatietoa tavoitteenasettelun tueksi [viitattu 29.4.2020]. Saatavissa: https://www.jarvenpaa.fi/attachments/text_editor/19184.pdf?name=Jarvenpaan_ymparistotyön_nykytilakatsaus_2018

Järvenpään kaupunki. 2019. Resurssiviisas Järvenpää -tiekartta raportti [viitattu 24.1.2020]. Saatavissa: https://www.jarvenpaa.fi/attachments/text_editor/21932.pdf?name=Resurssiviisas_Jarvenpaa_tiekartta?name=Resurssiviisas_Jarvenpaa_tiekartta

Järvenpään kaupunki. 2019b. Resurssiviisas Järvenpää [viitattu 31.1.2020]. Saatavissa: https://www.jarvenpaa.fi/sivu.tmpl?sivu_id=5102;

Järvenpään kaupunki. 2019c. Liikenneturvallisuustyöryhmälle tietoa vaaran paikoista - palautekanava [viitattu 31.1.2020]. Saatavissa: https://www.jarvenpaa.fi/--Palautekanava--sivu.tmpl?sivu_id=5075

Järvenpään kaupunki. 2019d. Resurssiviisas Järvenpää -tiekartta: Tiekarttaluonnoksesta saadut lausunnot ja mielipiteet kevät 2019 [viitattu 13.2.2020]. Saatavissa: https://www.jarvenpaa.fi/attachments/text_editor/20974.pdf?name=Lausunnot_ja_mielipiteet

Järvenpään kaupunki. 2019e. Järvenpää Suomen neljänneksi vähähiilisin [viitattu 21.4.2020]. Saatavissa: https://www.jarvenpaa.fi/jarvenpaa/tiedotepalsta/show.tmpl?sivu_id=5362&id=8880

Järvenpään kaupunki. 2019f. Järvenpään pyöräliikenteen kehittämissuunnitelma [viitattu 29.4.2020]. Saatavissa: https://www.jarvenpaa.fi/attachments/text_editor/20854.pdf?name=Jarvenpaan_pyoralikkeen_kehittamissuunnitelman

Järvenpään kaupunki. 2020. Joukkoliikenne ja aikataulut [viitattu 29.4.2020]. Saatavissa: [https://www.jarvenpaa.fi/--Joukkoliikenne--/sivu.tpl?sivu_id=5064](https://www.jarvenpaa.fi/--Joukkoliikenne--/sivu.tpl? sivu_id=5064)

Järvenpään kaupunki. 2020b. Ajankohtaista asioimisessa ja vaikuttamisessa [viitattu 4.5.2020]. Saatavissa: https://www.jarvenpaa.fi/--Ajankohtaista--/tiedotepalsta/index.tpl?sivu_id=5363

Järvenpään kaupunki. 2020c. Osallistu MunJäke-sovelluksella kaupungin kehittämiseen [viitattu 4.5.2020]. Saatavissa: https://www.jarvenpaa.fi/--MunJ%C3%A4ke-mobiilisovellus--/sivu.tpl?sivu_id=10087

Kalliala, E. & Lehikoinen, E. 2019. Hajautettu hulevesien hallinta – kokemuksia Espoosta. Kuntatekniikan päivät [viitattu 23.5.2020]. Saatavissa: https://kuntatekniikka.fi/wp-content/uploads/sites/2/2019/05/SKTY2019_hajautettu_hvhallinta_Kalliala_Lehikoinen.pdf

Kangas, A., Jakonen, O. & Havimäki, S.-M. 2014. Osallistumista ja aktivointia: KUULTO-toimintakokeilun matkassa. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 11, 51.

Kantojärvi, P. 2012. Fasilitointi luo uutta: Menesty ryhmän vetäjänä. Helsinki: Talentum.

Keravan kaupunki. 2020. Osallisuus ja vuorovaikutus [viitattu 26.3.2020]. Saatavissa: <https://www.kerava.fi/ajankohtaista/osallisuus-ja-vuorovaikutus>

Kerkkänen, A. 2010. Ilmastonmuutoksen hallinnan politiikka: kansainvälisen ilmastokysymyksen haltuunotto Suomessa. Tampere: Tampereen yliopisto, Yhdyskuntatieteiden laitos.

Kestävä kehitys. 2020. Resurssiviisas talous ja hiilineutraali yhteiskunta [viitattu 19.2.2020]. Saatavissa: <https://kestavakehitys.fi/seuranta/resurssiviisas-talous>

Kivi, A. 1984. Seitsemän veljestä. Kuvitus: Akseli Gallen-Kallela. Porvoo: WSOY.

Kolmenkierto. 2020. Jätelautakunta Kolmenkierron alueen jätehuoltomääräykset [viitattu 30.4.2020]. Saatavissa: <https://www.kolmenkierto.fi/wp-content/uploads/sites/3/2020/03/Jatehuoltomaaraykset-jatela-120320.pdf>

Korhonen, H. & Bergman, T. 2019. Johtaja muutoksen ytimessä: käsikirja uudistumismatkalle. Helsinki: Alma Talent.

Kortesalmi, M. 2018. Resurssiviisaus kaupungin strategisena tavoitteena. Teoksessa Kortesalmi, M. & Hirvikoski, T. (toim.) Tulevaisuus tehdään yhdessä kehittämällä – teknologiaa ja osallistamista kuntien murroksessa. Helsinki: Laurea-ammattikorkeakoulu.

- Kulttuuritietoisuus. 2020. Turun yliopisto [viitattu 18.5.2020]. Saatavissa: <https://di-ved.fi/kulttuuritietoisuus/>
- Kuntalaki 410/2015. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150410#Pidp448016752>
- Laakso, K. 2012. Ikuisesti työväenluokkaa. Kansan Uutiset [viitattu 18.5.2020]. Saatavissa: <https://www.kansanuutiset.fi/artikkeli/2911834-ikuisesti-tyovaenluokkaa>
- Lahden kaupunki. 2018. Lahden ympäristöohjelma: pitäen sisällään resurssiviisauden tiekartan vuoteen 2050 [viitattu 22.4.2020]. Saatavissa: <http://www.fisu-verkosto.fi/download/noname/%7BA81D6905-19EA-48ED-A562-4775A67AF303%7D/138603>, 3-5
- Lahden kaupunki. 2020. Osallistamismenetelmien esittely [viitattu 14.2.2020]. Saatavissa: <http://lahdenvuosi.fi/osallisuusohjelma/menetelmien-esittely>
- Lahden kaupunki. 2020b. Kaupunkiympäristöön vaikuttaminen [viitattu 14.2.2020]. Saatavissa: <http://lahdenvuosi.fi/osallisuusohjelma/menetelmien-esittely/kaupunkiymparistoon-vaikuttaminen>
- Lahden kaupunki. 2020c. Palveluiden kehittäminen [viitattu 14.2.2020]. Saatavissa: <http://lahdenvuosi.fi/osallisuusohjelma/menetelmien-esittely/palveluiden-kehittaminen>
- Lahden kaupunki. 2020d. Verkko-osallistuminen [viitattu 14.2.2020]. Saatavissa: <http://lahdenvuosi.fi/osallisuusohjelma/menetelmien-esittely/verkko-osallistuminen>
- Lahden kaupunki. 2020e. Osallistuva budjetointi [viitattu 14.2.2020]. Saatavissa: <http://lahdenvuosi.fi/osallisuusohjelma/menetelmien-esittely/osallistuva-budjetointi>
- Lahden kaupunki. 2020f. Osallisuusohjelma [viitattu 14.2.2020]. Saatavissa: <https://www.lahti.fi/paatoksenteko/osallistujavaikuta/osallisuusohjelma>
- Lahden kaupunki. 2020g. Vahvojen tekojen ympäristökaupunki [viitattu 22.4.2020]. Saatavissa: <https://www.lahti.fi/palvelut/luonto-ja-ymparisto/lahti-ymparistokaupunki>
- Lappalainen, H.-M. 2018. Naapuri ei enää uskalla sanoa suoraan. Karjalan heili [viitattu 23.5.2020]. Saatavissa: <https://www.heili.fi/uutiset/item/5673-naapuri-ei-ena-uskalla-sanoa-suoraan>
- Lindholm, A. 2015. Johtopäätökset: voiko ei-kävijöitä osallistaa? Teoksessa Lindholm, A. (toim.) Ei-kävijästä osalliseksi – osallistuminen, osallistaminen ja osallisuus kulttuurialalla. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu.
- Linko, E. 2020. Re: Opinnäytetyö Järvenpään kaupungille [sähköpostiviesti]. Vastaanottaja Korhonen, R. Lähetetty 19.2.2020.

Lukka, K. 2014. Konstruktiivinen tutkimusote. Metodix [viitattu 19.3.2020]. Saatavissa: <https://metodix.fi/2014/05/19/lukka-konstruktiivinen-tutkimusote/>

Mattila, M. 2019. Sähköavusteiset kaupunkipyörät olivat jättimenestys Kuopiossa – kaupunki pääsi taloudellisesti omilleen ja hankkii ehkä 100 pyörää lisää. Yle [viitattu 29.4.2020]. Saatavissa: <https://yle.fi/uutiset/3-11032998>

Meriluoto, T. & Litmanen, T. 2019. Osallistu! Pelastaako osallistaminen demokratian? Tampere: Vastapaino.

Meristö, T., Ruoslahti, H. & Laitinen, J. 2018. Antura-opas aktivoi myönteistä vuorovaikutusta maahanmuuttajien ja suomalaisten välille Espoossa. Teoksessa Kortessalmi, M. & Hirvikoski, T. (toim.) Tulevaisuus tehdään yhdessä kehittämällä – teknologiaa ja osallistamista kuntien murroksessa. Helsinki: Laurea-ammattikorkeakoulu.

Mielenterveysseura. 2018. Yksinäisyyttä vastaan #yhteistuumin [viitattu 23.5.2020]. Saatavissa: <https://www.mielenterveysseurat.fi/sastamala/2018/09/20/yksinaisyytta-vastaan-yhteistuumin/>

Motiva. 2019. Harkka-hanke: Yhteenveto Harkka -harjoitustyön kokemuksista ja kotitalouksista kerätyistä tiedoista [viitattu 29.4.2020]. Saatavissa: https://www.motiva.fi/files/16092/Harkka-hanke_2018-2019_-_Yhteenveto_Harkka-harjoitustyon_kokemuksista_ja_kotitalouksista_keratyista_tiedoista.pdf

Mäenpää, P. 2015. Viisi askelta aitoon osallistumiseen kulttuurialalla. Teoksessa Lindholm, A. (toim.) Ei-kävijästä osalliseksi – osallistuminen, osallistaminen ja osallisuus kulttuurialalla. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu.

Ostrom, E. 2009. A Polycentric Approach for Coping with Climate Change. The World Bank [viitattu 9.4.2020]. Saatavissa: https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/9034/WPS5095_WDR2010_0021.pdf, 4

Pitkäranta, A. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä: työkirja ammattikorkeakouluun. Jokioinen: e-Oppi Oy.

PxHere. 2020. Valokuva CC [viitattu 1.6.2020]. Saatavissa: <https://pxhere.com/fi/photo/1456351>

Riihimäen kaupunki. 2018. Riihimäen osallisuusohjelma 1.0: osallisuuspolitiikasta osallisuuteen [viitattu 28.5.2020]. Saatavissa: <https://www.riihimaki.fi/wp-content/uploads/sites/3/2018/10/Osallisuuspolitiikka-kv-4-6-2018-%C2%A7-63.pdf>, 7-12

Riihimäen kaupunki. 2019. Resurssiviisauden ja kiertotalouden tiekartta ”Riihimäen matka kohti kestävästä tulevaisuudesta” [viitattu 22.4.2020]. Saatavissa: <https://www.riihimaki.fi/wp-content/uploads/sites/3/2019/06/Riihimaen-tiekartta-kohti-kestavaa-tulevaisuutta.pdf>, 5-9

Riihimäen kaupunki. 2020. Osallistu ja vaikuta: Riihimäki tehdään yhdessä [viitattu 14.2.2020]. Saatavissa: <https://www.riihimaki.fi/paatoksenteko/osallistu-ja-vaikuta/osallistuva-budjetointi/>

Riihimäen kaupunki. 2020b. Kestävä elämä ja ekoarki. [viitattu 18.5.2020]. Saatavissa: <https://www.riihimaki.fi/palvelut/ymparisto/ymparistotietoisuus-ja-viestinta/kestava-elama-ja-ekoarki/>

Riihimäen kaupunki. 2020c. Kestävä elämä riihimäkeläisille (KERI) -hanke [viitattu 18.5.2020]. Saatavissa: <https://www.riihimaki.fi/palvelut/ymparisto/ymparistotietoisuus-ja-viestinta/kestava-elama-ja-ekoarki/kestava-elama-riihimakelaisille-keri-hanke/>

Ruoslahti, H. & Uusitalo, T. 2018. Mäntsälän asukkaat yhteiskehittävät osallistuvan kuntademokratian keinoja. Teoksessa Kortessalmi, M. & Hirvikoski, T. (toim.) Tulevaisuus tehdään yhdessä kehittämällä – teknologiaa ja osallistamista kuntien murroksessa. Helsinki: Laurea-ammattikorkeakoulu.

Salonen, K. 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Turun ammattikorkeakoulu. Tampere: Juvenes Print Oy.

Salonen, K., Eloranta, S., Hautala, T. & Kinon, S. Kehittämistoiminta ja kehittämisen menetelmiä ammatillisessa korkeakoulutuksessa. Turun ammattikorkeakoulu. Tampere: Juvenes Print Oy.

Sitra. 2015. Fisioverkosto jatkaa Sitran resurssiviisautus-hankkeen työtä [viitattu 12.5.2020]. Saatavissa: <https://www.sitra.fi/uutiset/fisio-verkosto-jatkaa-sitran-resurssiviisautus-hankkeen-tyota/>

Sitra. 2020. Resurssiviisautus: Resurssiviisautalla alueella asukkaat, talous ja ympäristö voivat hyvin [viitattu 19.2.2020]. Saatavissa: <https://www.sitra.fi/aiheet/resurssiviisautus/#mista-on-kyse>

Sitra. 2020b. Resurssiviisautuden indikaattorit [viitattu 29.4.2020]. Saatavissa: <https://www.sitra.fi/hankkeet/resurssiviisautuden-indikaattorit/>

Sjöstedt, T. 2018. Mitä nämä käsitteet tarkoittavat? Sitra [viitattu 19.2.2020]. Saatavissa: <https://www.sitra.fi/artikkelit/mita-nama-kasitteet-tarkoittavat/>

Skeggs, B. 2014. Elävä luokka. Tallinna: Osuuskunta Vastapaino.

- Suomen perustuslaki 1999/731. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>
- Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta: Näkökulmia kehittämisprosessiin, osallistamiseen ja tiedontuotantoon. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Valli, R. 2018. Ikkunoita tutkimuksen metodeihin 1 - Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. 5. uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Vantaan kaupunki. 2020. Osallistuva Vantaa [viitattu 22.4.2020]. Saatavissa: https://www.vantaa.fi/hallinto_ja_talous/osallistu_ja_vaikuta/vaikuta_nyt/osallistuva_vantaa
- Vantaan kaupunki. 2020b. Resurssiviisas Vantaa [viitattu 22.4.2020]. Saatavissa: https://www.vantaa.fi/asuminen_ja_ymparisto/ymparistopalvelut/resurssiviisas_vantaa
- Vantaan kaupunki. 2020c. Uusi Vantaa -asukasraati [viitattu 2.5.2020]. Saatavissa: <https://www.vantaa.fi/asukasraati>
- Vantaan kaupunki. 2020d. Järjestöseminaari [viitattu 4.5.2020]. Saatavissa: https://www.vantaa.fi/hallinto_ja_talous/osallistu_ja_vaikuta/vaikuta_nyt/jarjestoseminaari
- Vantaan kaupunki. 2020e. Vastuullinen vantaalainen [viitattu 19.5.2020]. Saatavissa: <https://www.vantaa.fi/vastuullinenvantaalainen>
- Virolainen, J. 2015. Kulttuuripoliittinen näkökulma osallistumiseen. Teoksessa Lindholm, A. (toim.) Ei-kävijästä osalliseksi – osallistuminen, osallistaminen ja osallisuus kulttuurialalla. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu.
- Virolainen, J. 2015b. Kulttuuriosallistumisen muuttuvat merkitykset: katsaus taiteeseen ja kulttuuriin osallistumiseen, osallisuuteen ja osallistumattomuuteen. Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäätö. Cuporen verkkojulkaisuja 26, 43.
- Visser, W. 2011. The Age of Responsibility: CSR 2.0 and the New DNA of Business. West Sussex: A John Wiley & Sons Ltd.
- Ympäristöosaava. 2020. Kulttuurinen kestävyys. Ympäristöosaava ammattilainen [viitattu 23.5.2020]. Saatavissa: <https://www.ymparistoosaava.fi/sosiaali-ja-terveysala/index.php?k=22588>

LIITTEET

LIITE 1. Järvenpään tiekarttaluonnoksessa käytetyt mielipiteet.

LIITE 2. Järvenpään tiekarttaluonnoksessa käytetty lausunto: Keski-Uudenmaan ympäristökeskus.

LIITE 3. Järvenpään tiekarttaluonnoksessa käytetty lausunto: Ympäristöyhdistys.

LIITE 4. Järvenpään resurssiviisas -tiekartan toimenpiteet ja mittarit: ympäristöjohtaminen.

LIITE 5. Järvenpään resurssiviisaukset -tiekartan toimenpiteet ja mittarit: tietoisuus ja yhteistyö.

LIITE 6. Järvenpään resurssiviisaukset -tiekartan toimenpiteet ja mittarit: neuvonta ja ohjeet.

LIITE 7. Teemahaastattelun runko kaupungin/kunnan edustajille.

LIITE 8. Teemahaastattelun runko toimijoille – vapaaehtoisuus, kansalaistoiminta.

LIITE 9. Miten vaikutan valinnoilla -julistet.

LIITE 1. Järvenpään tiekarttaluonnoksessa käytetyt mielipiteet.

Paljon on tehty jo. Hyvät suunnitelmat tulevalle.
Voimme yhdessä järjestöjen, yhdistysten ja yrittäjien kanssa tehdä vieläkin enemmän, vieläkin useammin - mukana pitkäjänteisyys, joustavuus ja kulttuurinen moninaisuus.
Vanhuksille oikeaa viriketoimintaa, parempikuntoisille retkiä lähikaupunkeihin pari kertaa vuodessa.
Hyvien ideoiden jakaminen kaikkien tietoon.
Nuorten ääni ja mielipiteet vahvemmin esille.
Nuorisolle lisää tekemistä.
Malton voimaa, liian voimakas tahtotila alkaa muistuttamaan ideologista ohjausta.
Liikuntapaikka nuorille.
Yhteisöjen tukeminen, tempauksien järjestämisessä. Ploking tapahtumat esim. Lenkkeilijöille, Koira väelle ja veneilijöille. Ja niiden tuloksista hehkuttaminen ja kuvat ovat tärkeitä.
- kaupungin työntekijöille osaksi omaa toimenkuvaa resurssiviisaan kaupungin edistäminen neuvonnan ja opastuksen kautta/ koordinaattorin palkkaaminen

- taloyhtiöiden hallitusten ja isännöitsijöiden tietoisuuden lisääminen ja motivointi resurssiviisauteen
- asukas yhdistykset kumppaneiksi
- olisi hyvä perustaa turvallisuusjohtoryhmän ja liikenneturvallisuustyöryhmän lisäksi resurssiviisas ympäristötyöryhmä
- hyödynnettävä kaikki mahdollisuudet: päiväkodit, koulut, kolmas sektori, yritysmaailma, Järkevä -toiminta, tilaisuudet (Järvenpää -päivä, isot musiikkitapahtumat...) hoksaamisen lisääminen

LIITE 2. Järvenpään tiekarttaluonnoksessa käytetty lausunto: Keski-Uudenmaan ympäristökeskus (Järvenpään kaupunki 2019d, 3).

Lausuntona Resurssiviisas Järvenpää tiekartta luonnoksesta Keski-Uudenmaan ympäristökeskus esittää:

Kyseessä on hyvin kattava ja laaja työ Järvenpään ympäristöjärjestelmää ja resurssiviisautavoitteita varten. Järvenpäällä on hyvät mahdollisuudet toteuttaa luonnoksessa kaavailemiaan tavoitteita. Järvenpään päästöt tällä hetkellä ovatkin asukaslukuun suhteutettuna seudun pienimmät. Tiivis yhdyskuntarakenne mahdollistaa kestävä ja vähähiilisen liikenteen ja liikkumisen kehittämisen edelleen. Samoin Mestari toiminnan osoittama hyvä esimerkki energiatehokkaiden talojen rakennuttamisessa on ollut laajemminkin merkittävää. Ympäristökeskus kiinnittää seuraaviin asioihin huomiota jatkosuunnittelussa:

- Tiekartan tavoitteet ja toimenpiteet ovat kannatettavia. Niiden toimeenpanoa ja halutun kehityksen johtamista voisi jatkossa tarkentaa enemmän.
- Kaupungin hiilidioksidipäästöt syntyvät pääosin rakennusten energiankäytöstä (sähkö ja lämpö) ja liikenteestä. Kaupungin omien toimien merkitys liittyy ylipäätään hiilineutraalin muutoksen mahdollistavaan kaupunkisuunnitteluun ja sen luomaan infrastruktuuriin, kuten julkinen liikennöinti, kevyen liikenteen paikallinen ja seudullinen verkosto, autojen latausverkostot ja asemanseutujen kehittäminen, sekä hyviin esimerkkeihin uusien tekniikoiden käyttöönotossa mukaan lukien rakentaminen. Varsinkin rakennusten osalta tarvitaan jatkossa myös erityistä energianeuvontaa joka kohdistuisi uudisrakennuksiin, mutta rakennuskannan uusiutumisen hitauden vuoksi, myös korjausrakentamiseen. Tämä olisi paras järjestää yhteistyössä rakennusvalvonnan kanssa. Myös rakennusten lämmitystapavalinnoista annettava neuvonta on tällä hetkellä puutteellista. Ylipäätään energianeuvonnan järjestäminen KUUMA-seudulla olisi tällä hetkellä merkittävä kehittämiskohde myös muissa kunnissa.
- Uusiutuvan energian osuuden kasvaessa Suomen energiantuotannossa on sen tuotannossa tapahtuvien vaihtelujen vuoksi syytä yhä enemmän kiinnittää huomiota mahdollisiin energian varastointikeinoihin ja kulutus- ja reservijousteihin, joita Järvenpää onkin jo jossain määrin kehittänyt. Jousteiden suhteen olisi toivottavaa jatkaa tapahtunutta kehitystä ja varautua laajentamaan sitä yhteistyöllä myös elinkeinoelämän kohteisiin. Lisäksi kaupungin ja yritysten mahdolliset hukkalämmön talteenottokohteet voisivat olla energiyhtiön, kaupungin ja yritysten yhteistyön kohteena.
- Ilmanlaadun osalta on toivottavaa että tiekartan toimenpiteissä kiinnitetäisiin erityistä huomiota katupölyyn ja sen torjuntaan katujen liukkauden torjunnan ja puhdistamisen yhteydessä. Katupöly on Järvenpään kaupunki-ilmassa merkittävin terveyshaittaa aiheuttava yhdiste.
- Tiekartassa esitetyt tavoitteet/toimenpiteet ovat ymmärrettävästi vielä tässä vaiheessa hieman ympäripyöreitä. Seuraavassa vaiheessa olisi hyvä pyrkiä luomaan joukko täsmällisempiä määrällisiä tavoitteita, jotka olisivat esim. kaupungin strategiatason tavoitteina helpommin seurattavissa.
- Toimenpiteiden yhteistyötahoiksi on joissain kohdin merkitty Keski-Uudenmaan ympäristökeskus. Ympäristökeskus tekee asiassa mielellään kaupungin kanssa yhteistyötä ja pyrkii antamaan mahdollisimman paljon apua.

Tuusulassa 13.5.2019

*Tapio Reijonen
ympäristönsuojelupäällikkö*

*Keski-Uudenmaan ympäristökeskus
Tuusulan kunta
Hyrylänkatu 8 C, PL 60 04301 Tuusula*

LIITE 3. Järvenpään tiekarttaluonnoksessa käytetty lausunto: Järvenpään ympäristöyhdistys (Suomen Luonnonsuojeluliitto Järvenpää ry) (Järvenpään kaupunki 2019d, 4).

Suomen Luonnonsuojeluliitto Järvenpää ry

15.5.2019

LAUSUNTO RESURSSIVIISAS JÄRVENPÄÄ -HANKKEESEEN

Keskiselle Uudellemaalle, etenkin pääradan varrelle kohdistuu kiihtyvä rakentamispaine. Helsingin lisäksi maassamme on vain kolme kuntaa, joiden asukastiheys on yli 1000 as/km². Kaksi näistä sijaitsee pääradan varrella, Kerava (asukastiheys 1.1.2016 1152 as./km²) ja Järvenpää (asukastiheys 1089 as./km²). Näiden sekä naapurikuntien asukasluku kasvaa jatkuvasti.

On erittäin hieno asia, että Järvenpää on ottanut asiakseen toimia ympäristön puolesta, ja kehoittaa omalla mallillaan myös muita toimimaan resurssiviisaasti. Kannustus ja tiedonlisääminen ovat oivia keinoja vaikuttaa mielipiteisiin, mutta kaupunki voi suunnittelullaan mahdollistaa resurssiviisaan ajattelun lisäksi resurssiviisaan toiminnan ja olette hienosti nostaneet asian esille.

Toivoisimme ohjelmaa toteutettavan myös käytännössä, ja olisimmekin toivoneet enemmän käytännön toimenpiteitä kaupungin eri toimijoilta ja yhteistyökumppaneilta.

Esimerkiksi: tuetaan pyöräilyä ilmaisilla pyörähuolloilla (tempaus vaikkapa Jpää päivään), parempia pyöräparkkeja, liikennekouluja nuorille mopoilijoille ja pyöräilijöille, kannustinpalkkio pyörällä, potkulaudalla, skeitillä tai kävellen töihin tuleville. Koulukyydit, ruokakuljetukset, roskisautot, taksit ja bussit yms. ympäristöystävällisimmiksi. Bussiliikennettä lisättävä. Parkkipaikat minimiin rakennusjärjestyksessä tai kaupunkiin enemmän maksullisia paikkoja. Kasviruokailua olikin mainittu. Kierrätys astioita, esim. muovinkierrätys taloyhtiöille mahdolliseksi. Kaupunki palkkaa kesätyöläisiä siivoamaan virkistysalueita. Lentomatkat pois kaupungin työntekijöiden työpaikkamatkustelusta. Nähtävyydet ja virkistysalueet helposti saavutettaviksi julkisilla esim. Lemmenlaakso, Paavonpolku, Vanhankylänniemi. Pidetään viheralueet ja pienet metsät vihreinä ja suositaan mahdollisimman luonnonmukaista monimuotoa tukevia hiilinieluja. Puurakentamista suositaan. Lisätään viherrakentamista koko kaupungissa: viherkattoja, viherseiniä. Korotetaan, ja kasvatetaan kaupunkia ylöspäin ei lohkota viheralueista omakotitontteja. Lisätään luontokasvatusta ja luonnon arvostusta. Voiko Fortumin biovoimalassa polttaa biojätettä, myös esim. vieraslajeja? Vieraslajeille keruu säiliöitä Järvenpäähän: etanat, palsamit ja lupiinit sinne ja lämmöksi taloihin.

Virkistys- ja viheralueiden kuin myös luonnonsuojelualueiden tarvekin kasvaa alueella koko ajan. Nykyiset niukat viheralueet ovat kovassa kulutuksessa, ja niiden sekä sekundäärisemmän vihreän biodiversiteetti köyhtyy hyvää vauhtia. Viher- ja virkistysalueita on niukasti, suojelualueita vieläkin niukemmin. Hoidetaan jo olemassa olevat hyvin, niin että luonto säilyy monimuotoisena ja liikkumiseen tarkoitetut reitit oikeanlaisina kaikille liikkujille. Esim. Terholan kuntoradan alueella.

Toivomme, että resurssiviisas ajattelu toteutuu läpileikkauksena kaikissa kaupungin toimissa: kaavoituksessa, rakentamisessa, perusopetuksessa ja sivistyksessä, ateria- ja siivouspalveluissa, katujen kunnossapidossa, liikunta- ja virkistysalue suunnittelussa yms.

Järvenpään ympäristöyhdistys ry
Heta Rinta-Pollari, puheenjohtaja

LIITE 4. Järvenpään resurssiviisaus -tiekartan toimenpiteet ja mittarit: ympäristöjohtaminen (Järvenpään kaupunki 2019, 38).

	2020-2023	2024-2027	2028-2030	Tavoitetila 2030 + mittarit
Ympäristöjohtaminen	Hiilineutraaliustavoite tiedostetaan kaikessa kaupungin toiminnassa ja tavoitetta kohti pyritään aktiivisesti. Kehitetään kaupungin ympäristöjärjestelmää kohti ISO 14001:stä vastaavaa järjestelmää.			<p>Järvenpään kaupunki tunnetaan resurssiviisaana toimijana. Kaupunki toimii esimerkkinä ilmasto- ja ympäristötyössä.</p> <p>Mittari: Kaupungin henkilöstön ympäristöasenteet, aktiivisuus ja tyytyväisyys ympäristötyöhön (kehitettävä)</p> <p>Mittari: Ympäristötilinpäätös (kehitettävä)</p> <p>Mittari: Seudullinen ympäristöraportti (kehitettävä)</p>
	<ul style="list-style-type: none"> - Huomioidaan resurssiviisaustavoitteet kaupungin talousarvion valmistelussa ja varataan riittävät resurssit (hlö & €) toimenpiteiden toteuttamiseksi. - Integroidaan resurssiviisaustavoitteiden seuranta osaksi kaupungin raportointi-prosesseja ja kehitetään ympäristöraportointia. - Palvelualueilla ja tytäryhtiöissä laaditaan toimialakohtaiset toteutus suunnitelmat resurssiviisauden tiekartan toteuttamiseksi. - Allianssisopimuksissa toteutetaan kaupungin resurssiviisaustavoitteita. - Lisätään yhteistyötä ympäristötietoisuuden edistämiseksi koko kaupungin tasolla. - Tehdään säännöllisesti kysely kaupungin henkilöstölle ympäristöasenteiden ja toiminnan selvittämiseksi ja ympäristötyön kehittämiseksi. - Maankäytön suunnitelmien vaikutusten arviointeihin sisällytetään arviointi suhteessa kaupungin resurssiviisaus-tavoitteisiin. 	<ul style="list-style-type: none"> - Huomioidaan resurssiviisaustavoitteet kaupungin talousarvion valmistelussa ja varataan riittävät resurssit (hlö & €) toimenpiteiden toteuttamiseksi. - Kaupungin ympäristöjärjestelmä on integroitu osaksi kaikkien hallinnonalojen johtamista. - Kaikilla kaupungin toimialoilla on selvät toimintatavat ja ohjeet resurssiviisaaseen toimintaan omassa työssään. - Tehdään tiivistä yhteistyötä ympäristötietoisuuden edistämiseksi koko kaupungin tasolla. 	<ul style="list-style-type: none"> - Huomioidaan resurssiviisaustavoitteet kaupungin talousarvion valmistelussa ja varataan riittävät resurssit (hlö & €) toimenpiteiden toteuttamiseksi. - Yhteinen ympäristöjärjestelmä sekä ympäristöjohtaminen takaavat toiminnan jatkuvuuden. - Tavoitteita ja toimenpiteitä päivitetään tarpeenmukaisesti. 	
	Ollaan aktiivisesti mukana seudullisessa yhteistyössä ilmastotavoitteiden edistämiseksi.			
	<ul style="list-style-type: none"> - Osallistutaan MAL-suunnitteluun ja jalkautetaan seudullisia tavoitteita paikalliseen työhön. - Pidetään seudullisissa lausunnoissa ja muussa yhteistyössä ympäristönäkökulmaa esillä ja pyritään vaikuttamaan mm. valtiolta saataviin tukiin. 	<ul style="list-style-type: none"> - Seudullinen yhteistyö ilmastotavoitteiden edistämiseksi on aktiivista. 		
Kaupunki viestii resurssiviisaista hankkeistaan ja toimista kestävän kehityksen edistämiseksi.				

LIITE 5. Järvenpään resurssiviisaus -tiekartan toimenpiteet ja mittarit: tietoisuus ja yhteistyö (Järvenpään kaupunki 2019, 39).

Yhteistyö ja osallisuus	Kehitetään Järkevä-toimintaa yhdessä asukkaiden ja paikallisten toimijoiden kanssa tavoitteena, että alueen asukkaat ja toimijat kokevat voivansa valinnoillaan ja osallistumisellaan vaikuttaa resurssiviisaustavoitteiden saavuttamiseen.			<p>Resurssiviisaus-tavoitteet saavutetaan yhdessä.</p> <p>Mittari: Järkevä-toiminnan aktiivisuus ja asukkaiden tyytyväisyys kaupungin ympäristötyöhön</p>
	<ul style="list-style-type: none"> - Järkevä - kestävä kehityksen palkinto ja Pikku-Järkevä jaetaan vuosittain. - Laaditaan osallisuuden vuosikello. - Selvitetään osallistuvan budjetoinnin mahdollisuuksia resurssiviisaisten hankkeiden/ratkaisuiden toteuttamiseksi. - Tehdään säännöllisesti kysely kaupunkilaisille kaupungin ympäristötyön arvioimiseksi ja kehittämiseksi. - Kehitetään kilpailuja ja muuta osallistumista resurssiviisaustyöhön asukkaiden kanssa (esim. kaupunkilaisia projektiin, jossa seurataan asukkaan hiilijalanjälkeä tai järjestetään asuinalueiden "energiakilpailu"). - Tehdään yhteistyötä resurssiviisautta edistävien yritysten ja yhdistysten kanssa. 	<ul style="list-style-type: none"> - Toteutetaan osallistuvaa budjetointia. - Kehitetään Järkevä-toimintaa ja kaupungin ympäristötyötä säännöllisen asukaskyselyn tuloksia hyödyntäen. - Hyödynnetään asukkaiden osallistumista (ja kilpailuissa kerättyä tietoa) kaupunkilaisten hiilijalanjäljen/energiankäytön pienentämisen tukemisessa. 	<ul style="list-style-type: none"> - Järvenpäälaiset asukkaat ja toimijat toimivat aktiivisesti resurssiviisaustavoitteiden edistämiseksi. 	
	Koulut ja päiväkodit edistävät resurssiviisaustavoitteita aktiivisesti ja erityisesti kasvatuksellisesta näkökulmasta.			
	<ul style="list-style-type: none"> - Kehitetään koulujen ja päiväkotien ympäristötyötä. 			
	Kaupunki kannustaa työntekijöitään kestävään työmatkaliikkumiseen.			
<ul style="list-style-type: none"> - Selvitetään toimivimpia kannustimia sekä varataan tarvittava määräraha kaupungin työntekijöiden kestävästä työmatkaliikkumisen edistämiseksi (mm. etätyömahdollisuudet, polkupyöriä käytössä työasialiikkumiseen). 	<ul style="list-style-type: none"> - Huomioidaan Pohjois-Järvenpään yrityskeskittymät työmatkaliikkumisen kehittämisessä. 	<ul style="list-style-type: none"> - Järvenpään kaupunki on kestävä työmatkaliikkumisen edelläkävijä. 		

LIITE 6. Järvenpään resurssiviisaus -tiekartan toimenpiteet ja mittarit: neuvonta ja ohjeet (Järvenpään kaupunki 2019, 40).

Neuvonta ja ohjeet	Kaupunki opastaa asukkaita ja kaupungin kiinteistöjen käyttäjiä resurssiviisaiden toimintatapojen ja ratkaisujen lisäämiseksi.			Ympäristöteot ovat luonteva osa kaikkien arkea. Ilmastoviisas asuminen ja liikkuminen on helppoa.
	<ul style="list-style-type: none"> - Kaupunki kannustaa ja haastaa alueen yrityksiä ja asukkaita hyödyntämään energiansäästömahdollisuuksia ja pyrkii jakamaan uusinta tietoa aiheesta (energianeuvonta ks. <i>Energia, materiaalit ja kulutus</i>). - Päivitetään kaupungin kotisivujen ympäristöasioihin liittyvät sivustot ja kootaan ympäristöohjeet ja -määräykset helposti löydettäväksi kokonaisuudeksi. - Asukkaille ja kaupungin työntekijöille järjestetään tiedotusta taloudellisesta ajosta ja kestävästä liikkumisesta. 	<ul style="list-style-type: none"> - Kaupunki yhdessä seudullisten toimijoiden kanssa tarjoaa kattavasti tietoa ja ohjeita ympäristöasioihin liittyen. Tieto on ajantasaista, koottua ja helposti löydettävissä. 	<ul style="list-style-type: none"> - Tietoisuus toimintojen ympäristövaikutuksista on lisääntynyt. 	

LIITE 7. Teemahaastattelun runko kaupungin/kunnan edustajille.

Yhteistyö ja osallisuus.

1. Millaisia **osallistamisen keinoja** on käytössä yleisellä tasolla? Entä resurssiviisautus- ja ympäristötyöhön liittyen?
2. Miten osallistavista tapahtumista **tiedotetaan**?
3. Seurataanko **kävijämääriä** ja/tai **kokemuksia** esim. järjestettävissä asukasilloissa?
4. Miten **osallistamistavat** ovat muuttuneet vuosien varrella?
5. Mitkä osallistamismuodot on koettu **erityisen hyväksi**?
6. Millaista osallistavaa yhteistoimintaa on **kolmannen sektorin toimijoiden** kanssa? Entä yritysten?
7. Yksi resurssiviisautuden indikaattori on **koettu hyvinvointi**. Miten tätä seurataan? Miten usein?
8. Henkilötasolla ilmastotyössä on kyse pienistä muutoksista. Miten asukkaat saadaan **tietoisiksi**, miten voi toimia paremmin?
9. Yritetäänkö **ei-kävijöitä** saada tietoisesti mukaan toimintaan?
10. Onko kaupungilla käytössä **osallistamissuunnitelmaa**? Jos on niin, miten sen toteutumista seurataan?
11. Onko erillistä **resurssiviisautteen** keskittynyttä **osallisuussuunnitelmaa**/-mallia tai onko sille koettu tarvetta?

LIITE 8. Teemahaastattelun runko toimijoille – vapaaehtoisuus, kansalaistoiminta.

Yhteistyö ja osallisuus.

1. Paljonko teillä on toimijoita/jäseniä tällä hetkellä mukana yhdistyksessänne/liik-
keessänne?
2. Miten/mistä toimintanne sai alkunsa?
3. Onko teillä yhteistyötä kaupungin kanssa? Jos on niin minkälaisiin tapahtumiin/toi-
mintaan osallistutte?
4. Missä asioissa olette itse olleet aloitteellinen kaupungin suuntaan? Miten aloitteelli-
suuteenne on suhtauduttu (esimerkiksi vastauksen tai vastauksia)?
5. Miten koette saavanne kaupungilta tukea toimintaanne? Miten kaupunki voisi tu-
kea teidän toimintaanne paremmin?
6. Teettääkö kaupunki teille nimettyjä mielipidekyselyitä tms. kartoituksia? Miten
usein? Onko tarvetta enempään/vähempään?
7. Onko teillä erillinen yhteyshenkilö kaupungilla / tiedättekö keneen ottaa yhteyttä eri
tilanteissa?
8. Minkä muiden tahojen (3. sektorin toimijat/1. sektorin yrittäjät) kanssa teette yhteis-
työtä? Oletteko suunnitelleet laajentaa yhteistyötänne jonkun toisen tahon suun-
taan?
9. Miten haluaisitte osallistua ympäristötekoihin (kaupungin resurssiviisausohjel-
maan)?
10. Mitä onnistumisia ja haasteita olette kokeneet osallistujien (asukkaiden ym.) akti-
voimisessa ympäristötekoihin ja verkostonne toimintaan?
11. Mikä motivoi osallistumaan entistä aktiivisemmin?
12. Mitä esteitä teillä on toimintanne laajentamiseksi tai vakiinnuttamiseksi (resurssivii-
saus-/kiertotalousprojekteja ajateltaessa)?

MITEN VAIKUTAN VALINNOILLA

